

**UCHWAŁA NR XIX/210/25
RADY MIEJSKIEJ W AUGUSTOWIE**

z dnia 30 grudnia 2025 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153) oraz art. 87 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) po uzyskaniu opinii Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, uchwała się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028”, stanowiący załącznik do uchwały.

§ 2. Wykonanie niniejszej uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Augustowa.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Podlaskiego.

Przewodniczący Rady
Miejskiej w Augustowie

Dariusz Ostapowicz

Załącznik do uchwały nr XIX/210/25
Rady Miejskiej w Augustowie
z dnia 30 grudnia 2025 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI MIASTA AUGUSTOWA NA LATA 2025-2028

LISTOPAD 2025

SPIS TREŚCI

1.	Wstęp	3
2.	Podstawa prawna opracowania	4
3.	Uwarunkowania prawne ochrony zabytków i opieki nad zabytkami w Polsce	5
4.	Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	16
4.1.	Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	16
4.2.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa	21
5.	Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego	25
5.1.	Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta	25
5.2.	Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy (materialnego i niematerialnego)	41
5.2.1	Charakterystyka miasta Augustowa	41
5.2.2.	Zarys historii obszaru miasta	43
5.2.3.	Krajobraz kulturowy	48
5.2.4.	Zabytki nieruchome (architektura i budownictwo)	50
5.2.5.	Zabytki ruchome	56
5.2.6.	Zabytki archeologiczne	58
5.2.7.	Zabytki w zbiorach muzealnych i innych	65
5.2.8.	Dziedzictwo niematerialne	66
5.3.	Zabytki objęte prawnymi formami ochrony	70
5.4.	Zabytki w gminnej ewidencji zabytków	74
5.5.	Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla miasta	84
6.	Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń	101
7.	Założenia programowe	103
7.1.	Priorytety programu opieki	103
7.2.	Kierunki działania i zadania programu opieki	104
8.	Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami	108
9.	Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami	110
10.	Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami	111
11.	Realizacja i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków	113

1. WSTĘP

W działaniach samorządów lokalnych, podobnie jak w polityce państwa, istotne jest zapewnienie zrównoważonego rozwoju i ładu przestrzennego oraz powiązanie ochrony zabytków z ochroną środowiska naturalnego. Sprawny i skuteczny system ochrony i opieki nad zabytkami powinien odbywać się przy udziale samorządów, właścicieli i użytkowników zabytków oraz mieszkańców i wspólnot lokalnych. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia programu opieki nad zabytkami.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest Gminny Program opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028 będący dokumentem stanowiącym odniesienie do problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego na terenie miasta Augustowa w ramach prowadzonej polityki publicznej realizowanej przez władze Miasta Augustowa. Treści zawarte w Gminnym Programie Opieki nad Zabytkami mają służyć podejmowaniu planowych działań dotyczących inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Program stanowi także uzupełnienie i rozwija zapisy znajdujące się w innych dokumentach strategicznych Miasta Augustowa i aktach prawa miejscowego. Gminny Program opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa stanowiący realizację wymogu ustawowego, opracowany został na okres czterech lat i po zaopiniowaniu przez Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej w Augustowie.

Celem sporządzenia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028 jest ukierunkowanie i zoptymalizowanie działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, a w szczególności zabytków nieruchomych i ruchomych, jako elementów o kluczowym znaczeniu dla promocji historii i kultury miasta oraz regionu. Program opieki nad zabytkami ma stanowić źródło wsparcia, koordynacji, a także inspiracji do działań w sferze ochrony, edukacji i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Ponadto pozwoli zrozumieć zachodzące zmiany w funkcji, jaką aktualnie może pełnić zabytek, a także zaznaczyć działania w zakresie przemiany świadomości społeczeństwa w kwestii ochrony zabytków i wyznaczeniu dziedzictwu istotnej funkcji w życiu zbiorowym, wspierając jednocześnie kreatywność mieszkańców gminy w zakresie promocji folkloru, sztuki ludowej, rzemiosła artystycznego, rozwoju inicjatyw lokalnych w dziedzinie ochrony materialnego jak i niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Wszelkie działania podejmowane w oparciu o zapisy Programu mają służyć rozwojowi miasta.

Dokument opracowany przez władze miasta Augustowa kierowany jest do całej społeczności lokalnej, w szczególności do właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, do organizacji

społecznych i instytucji kościelnych. Wspólna troska o otaczające nas dziedzictwo kulturowe jest podstawą do budowania świadomości i tożsamości mieszkańców.

Przedmiotowy dokument stanowi aktualizację Programu opieki nad zabytkami Augustowa na lata 2021-2024, przyjętego uchwałą nr XLI/425/2021 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 10 listopada 2021 r.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Podstawą prawną obowiązku wykonania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025 – 2028 jest Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. (Dz. U. 2024 poz.1292), która mówi o obowiązku sporządzania przez samorządy wojewódzkie, powiatowe oraz gminne, na okres czterech lat programu opieki nad zabytkami.

Zgodnie z art. 87 ust. 2 ww. ustawy program opieki nad zabytkami ma na celu:

- „ 1) *(uchylony)*
- 2) *uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;*
- 3) *zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;*
- 4) *wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;*
- 5) *podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;*
- 6) *określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;*
- 7) *podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.*

ust. 3. Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

ust. 4. Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

ust. 5. Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy”.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY ZABYTEKÓW I OPIEKI NAD ZABYTEKAMI W POLSCE

Podstawą systemu ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce jest Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm). Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie jego ochrony, określają niżej zacytowane artykuły 5, 6, 73, 86 oraz fragment preambuły Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej „(...) wdzięczni naszym przodkom za ich pracę, za walkę o niepodległość okupioną ogromnymi ofiarami, za kulturę zakorzenioną w chrześcijańskim dziedzictwie Narodu i ogólnoludzkich wartościach, nawiązując do najlepszych tradycji Pierwszej i Drugiej Rzeczypospolitej, zobowiązani, by przekazać przyszłym pokoleniom wszystko, co cenne z ponad tysiącletniego dorobku (...)”.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

Konstytucji RP (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. – Dz. U. z 1997 r. Nr 78 poz. 483 z późn. zm.) w przepisach:

„Art. 5.

Rzeczypospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolności i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.”

„Art. 6. ust. 1

Rzeczypospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju.”

„Art. 73.

Każdemu zapewnia się wolność twórczości artystycznej, badań naukowych oraz ogłaszania ich wyników, wolność nauczania, a także wolność korzystania z dóbr kultury.”

„Art. 86. Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie.” – rozszerzając znaczenie słowa „stan środowiska” także na zabytki w tym zabytkową zieleni np. zabytkowe parki.

Ochrona zabytków w Polsce została w sposób szczegółowy uregulowana w ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292). Ustawa ta, zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego

uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Dla niniejszego programu zasadne jest przywołanie poniższych artykułów tej ustawy:

„Art. 3 Użyte w ustawie określenia oznaczają:

- 1) *zabytek – nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową;*
- 2) *zabytek nieruchomy – nieruchomość, jej część lub zespół nieruchomości, o których mowa w pkt 1;*
- 3) *zabytek ruchomy – rzecz ruchomą, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, o których mowa w pkt 1;*
- 4) *zabytek archeologiczny – zabytek nieruchomy, będący powierzchniową, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów albo zabytek ruchomy, będący tym wytworem;*
- 5) *instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami – instytucję kultury w rozumieniu przepisów o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, której celem statutowym jest sprawowanie opieki nad zabytkami;*
- 6) *prace konserwatorskie – działania mające na celu zabezpieczenie i utrwalenie substancji zabytku, zahamowanie procesów jego destrukcji oraz dokumentowanie tych działań;*
- 7) *prace restauratorskie – działania mające na celu wyeksponowanie wartości artystycznych i estetycznych zabytku, w tym, jeżeli istnieje taka potrzeba, uzupełnienie lub odtworzenie jego części, oraz dokumentowanie tych działań;*
- 8) *roboty budowlane – roboty budowlane w rozumieniu przepisów Prawa budowlanego, podejmowane przy zabytku lub w otoczeniu zabytku;*
- 9) *badania konserwatorskie – działania mające na celu rozpoznanie historii i funkcji zabytku, ustalenie użytych do jego wykonania materiałów i zastosowanych technologii, określenie stanu zachowania tego zabytku oraz opracowanie diagnozy, projektu i programu prac konserwatorskich, a jeżeli istnieje taka potrzeba, również programu prac restauratorskich;*

- 10) badania architektoniczne – działania ingerujące w substancję zabytku, mające na celu rozpoznanie i udokumentowanie pierwotnej formy obiektu budowlanego oraz ustalenie zakresu jego kolejnych przekształceń;
- 11) badania archeologiczne – działania mające na celu odkrycie, rozpoznanie, udokumentowanie i zabezpieczenie zabytku archeologicznego;
- 12) historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny – przestrzenne założenie miejskie lub wiejskie, zawierające zespoły budowlane, pojedyncze budynki i formy zaprojektowanej zieleni, rozmieszczone w układzie historycznych podziałów własnościowych i funkcjonalnych, w tym ulic lub sieci dróg;
- 13) historyczny zespół budowlany – powiązaną przestrzennie grupę budynków wyodrębnioną ze względu na formę architektoniczną, styl, zastosowane materiały, funkcję, czas powstania lub związek z wydarzeniami historycznymi;
- 14) krajobraz kulturowy – postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka;
- 15) otoczenie – teren wokół lub przy zabytku wyznaczony w decyzji o wpisie tego terenu do rejestru zabytków w celu ochrony wartości widokowych zabytku oraz jego ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych”.

„Art.4. Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:

- 1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
- 2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- 3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- 4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- 5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
- 6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

„Art.6. 1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

- 1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:
 - a) krajobrazami kulturowymi,
 - b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
 - c) dziełami architektury i budownictwa,
 - d) dziełami budownictwa obronnego,

- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) reliktnami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

„Art.7. Formami ochrony zabytków są:

- 1) wpis do rejestru zabytków;
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
- 2) uznanie za pomnik historii;
- 3) utworzenie parku kulturowego;

4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego”.

„Art.16 ust. 1. Rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków, na podstawie uchwały, może utworzyć park kulturowy w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej”.

„Art. 17. 1. Na terenie parku kulturowego lub jego części mogą być ustanowione zakazy i ograniczenia dotyczące:

- 1) prowadzenia robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej;
- 2) zmiany sposobu korzystania z zabytków nieruchomych;
- 3) umieszczania tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1;
- 3a) zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury;
- 4) składowania lub magazynowania odpadów.

2. W razie ograniczenia sposobu korzystania z nieruchomości na skutek ustanowienia zakazów i ograniczeń, o których mowa w ust. 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 131–134 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2024 r. poz. 54, 834 i 1089)”.

„Art.18. 1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, strategii rozwoju ponadlokalnego, planów ogólnych gmin, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności:

- 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami;
- 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu;

3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

„Art.19. 1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych:

- 1) objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem;
- 2) ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków.

1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę:

- 1) zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) innych zabytków nieruchomych, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków.

1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności:

- 1) ochronę zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia;
- 2) ochronę zabytków nieruchomych, innych niż wymienione w pkt 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków;
- 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych.

2. W przypadku gdy gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

3. W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

„Art.20. Projekty i zmiany planu zagospodarowania przestrzennego województwa oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu”.

„Art. 21. Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

„Art. 22. 1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. *Wojewódzki konserwator zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.*
3. *Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.*
4. *Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy.*
5. *W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:*
 - 1) *zabytki nieruchome wpisane do rejestru;*
 - 2) *inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków*
 - 3) *inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków¹.*
6. *Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych.*
7. *Ewidencje, o których mowa w ust. 1, 2, 4 i 6, mogą zawierać dane osobowe obejmujące:*
 - 1) *imię, nazwisko i adres zamieszkania lub nazwę i adres siedziby właściciela lub użytkownika zabytku;*
 - 2) *imię, nazwisko i podpis autora karty ewidencyjnej lub adresowej lub imię i nazwisko osoby, która wypełniła kartę ewidencyjną;*
 - 3) *imię i nazwisko lub nazwę wykonawcy prac konserwatorskich, prac restauratorskich, badań konserwatorskich lub badań archeologicznych przy zabytku”.*

„Art. 89. Organami ochrony zabytków są:

- 1) *minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;*
- 2) *wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.*

Ustawę o ochronie i opiece nad zabytkami uzupełniają akty wykonawcze – rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, dotyczące poszczególnych zagadnień związanych z ochroną i opieką nad zabytkami. Poniżej wymieniono najważniejsze z nich:

- *Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji*

1 *Uznany za niezgodny z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej z dniem 18 maja 2023 r. w zakresie, w jakim ogranicza prawo własności nieruchomości przez dopuszczenie ujęcia nieruchomości jako zabytku nieruchomego w gminnej ewidencji zabytków, bez zapewnienia właścicielowi gwarancji ochrony prawnej przed dokonaniem takiego ograniczenia, na podstawie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 11 maja 2023 r. sygn. akt P 12/18 (Dz. U. poz. 951).*

zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U z 2021 r. poz. 56);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U z 2021 r. poz. 81);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 16 sierpnia 2017 r. w sprawie dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (t.j. Dz. U z 2025 r. poz. 1380);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U z 2004 r. nr. 212 poz. 2153);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 12 maja 2004 r. w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2004 r. Nr 124, poz. 1304) ze zmianą Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 3 lutego 2006 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie odznaki „Za opiekę nad zabytkami” (Dz. U. z 2006r. nr 24 poz. 181);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004 r. Nr 30, poz. 259);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 18 kwietnia 2011 r. w sprawie wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011 r. Nr 89, poz. 510);

Zadania i kompetencje administracji samorządowej w sferze ochrony zabytków i opieki nad zabytkami zostały ujęte m.in. w przepisach niżej wymienionych ustaw:

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025, poz. 1153), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: *„zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”*. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej

i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1130 z późn. zm.), określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2025 r., poz. 647 z późn. zm.), która określa, że przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 1478 z późn. zm.), która określa przepisy dotyczące między innymi kompetencji odnośnie wycinki i pielęgnacji drzew na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.

Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t.j. Dz. U. z 2024r., poz. 1145 z późn. zm.) wskazuje, iż jednym z celów publicznych jest opieka nad nieruchomościami, stanowiącymi zabytki w rozumieniu przepisów o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 6 pkt 5). Ustawa wskazuje sposób postępowania przy obrocie nieruchomościami objętymi prawną ochroną konserwatorską (art. 13). Określa również obowiązki użytkownika wieczystego nieruchomości gruntowej wpisanej do rejestru zabytków (art. 29) oraz sposób ustanowienia trwałego zarządu na nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków (art. 45). Przepisy ustawy wskazują wysokość przyznawanych bonifikat za nieruchomości wpisane do rejestru zabytków (art. 68), ustalają opłaty z tytułu użytkowania wieczystego oraz trwałego zarządu za nieruchomości wpisane do rejestru zabytków (art. 73, 84), precyzują dokonanie podziału nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków (art. 96), a także określają prawo pierwokupu nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków (art. 109).

Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 87) wskazuje, że działalność kulturalna polega na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opiece nad zabytkami i ochroną dziedzictwa narodowego w Rzeczypospolitej Polskiej i za granicą (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Artykuł 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami, ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, FilMOTEKA Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1338), W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z kulturą, sztuką, ochroną dóbr kultury i dziedzictwa narodowego; prowadzoną przez organizacje pozarządowe (art. 5).

Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. – Prawo budowlane (t.j. Dz.U. z 2025 r., poz. 418 z późn. zm.) normuje działalność, która obejmuje sprawy związane z projektowaniem, budową, utrzymaniem oraz rozbiórką obiektów budowlanych, określa także zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami – w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków, obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz w odniesieniu do obiektów w gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 3 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz. U. z 2024 r. poz. 82) W ustawie wprowadzono ograniczenia w stosunku do gospodarowania terenami chronionymi

z przyczyn konserwatorskich (art. 34) „*W stosunku do gruntów, na których znajdują się zabytki archeologiczne, wojewódzki konserwator zabytków może określić, w drodze decyzji, zakres i sposób eksploatacji takich gruntów*”.

Ustawa z dnia 24 kwietnia 2015 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z wzmocnieniem narzędzi ochrony krajobrazu, tzw. Ustawa Krajobrazowa (Dz. U. z 2015 r. poz. 774 z późn. zm.). Ustawa definiuje pojęcie reklamy, szyldu, krajobrazu, krajobrazu kulturowego, krajobrazu priorytetowego. Nakłada też m.in. obowiązek sporządzania przez samorząd wojewódzki audytu krajobrazowego, w którym mają być zdefiniowane obszary krajobrazów priorytetowych, gdzie sejmik województwa ma mieć możliwość ustalania norm dotyczących wysokości, kształtu budynków i ewentualnego stosowania materiałów miejscowych lub tradycyjnej architektury. Ustawa wprowadza kary za nielegalne reklamy. Ponadto daje samorządom możliwość uchwalenia lokalnego kodeksu reklamowego, w którym określone zostaną zasady sytuowania m.in. nośników reklam.

Zasady ochrony zabytków zgromadzonych w muzeach, bibliotekach i archiwach, które także wchodzi w zakres działalności samorządu terytorialnego – zostały określone w następujących przepisach ustawowych:

Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 385), gdzie muzeum określono jako jednostkę organizacyjną, której celem jest gromadzenie i trwała ochrona dóbr naturalnego i kulturalnego dziedzictwa ludzkości o charakterze materialnym i niematerialnym, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie korzystania ze zgromadzonych zbiorów. Muzeum realizuje swoje cele w szczególności poprzez gromadzenie zabytków, katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów, zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz zabezpieczanie zabytków archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody, także promowanie i upowszechnianie i edukację w zakresie kultury, sztuki i zabytków dzięki wystawom stałym i czasowym, działalności edukacyjnej, organizowaniu badań, czy też działalności wydawniczej.

Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2393), gdzie uznano, że biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe oraz służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Organizują one i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t.j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164 z późn. zm.), która reguluje ochronę materiałów archiwalnych. Zgodnie z przepisami tej ustawy – art. 1 – materiałami archiwalnymi wchodzącymi do narodowego zasobu archiwalnego są wszelkiego rodzaju akta i dokumenty, korespondencja, dokumentacja finansowa, techniczna i statystyczna, mapy i plany, fotografie, filmy i mikrofilmy, nagrania dźwiękowe i wideofonowe, dokumenty elektroniczne oraz inna dokumentacja, bez względu na sposób jej wytworzenia, mająca znaczenie jako źródło informacji o wartości historycznej, o działalności Państwa Polskiego, jego poszczególnych organów i innych państwowych jednostek organizacyjnych oraz o jego stosunkach z innymi państwami, o rozwoju życia społecznego i gospodarczego, o działalności organizacji o charakterze politycznym, społecznym i gospodarczym, zawodowym i wyznaniowym, o organizacji i rozwoju nauki, kultury i sztuki, a także o działalności jednostek samorządu terytorialnego i innych samorządowych jednostek organizacyjnych – powstała w przeszłości i powstająca współcześnie.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

Gminny program opieki nad zabytkami miasta Augustowa odwołuje się do dokumentów, które występują na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym. Są to różnego rodzaju strategie, koncepcje, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego. Gminny program opieki nad zabytkami w swoich działaniach programowych nawiązuje do polityki krajowej szczególnie w zakresie poprawy stanu zabytków poprzez przekazywanie środków z budżetu miasta, wykorzystywania dziedzictwa kulturowego w promocji miasta, poprawy przepływu informacji pomiędzy miastami, organami ochrony zabytków oraz mieszkańcami, a także udostępnianiem informacji o zasobie zabytkowym miasta. Ważnym elementem jest również wspieranie działań z zakresu utrzymywania lokalnych tradycji kulturowych oraz wprowadzenie elementów lokalnego dziedzictwa w procesie edukacji oraz działań kulturalnych. Cele te wymienione są w następujących dokumentach:

- Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026
- Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)
- Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

- Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju
- Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020

Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2023 – 2026

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2023-2026, przyjęty uchwałą nr 242 Rady Ministrów z dnia 8 grudnia 2023 r., ma na celu realizację przepisu art. 84 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Jest on głównym dokumentem strategicznym potrzebnym do realizacji ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zainicjowanym i sporządzonym przez ministra do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, przedstawiającym cele administracji rządowej oraz podległych jej służb oraz instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Głównym celem programu jest zwiększenie odporności zasobu zabytkowego w Polsce poprzez zapewnienie efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami m.in. ochronę i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości, podnoszenie wiedzy o zasobach zabytkowych kraju, cyfryzację i podniesienie jakości prowadzonych postępowań administracyjnych, a także zwiększenie zastosowania nowych technologii. Cel główny został dookreślony w trzech celach szczegółowych oraz w ośmiu kierunkach działań strategicznych tj. w:

1. Weryfikacji wybranego zasobu zabytków i wzmocnieniu narzędzi ochrony dziedzictwa o wyjątkowej wartości,
 - 1.1 Podnoszenie wiedzy o wybranych grupach zasobu zabytkowego kraju
 - 1.2 Ochrona zabytków i zarządzanie zabytkami o wyjątkowej wartości
 - 1.3 Realizacja międzynarodowych zobowiązań
2. Wzmocnieniu potencjału organizacyjnego systemu ochrony zabytków,
 - 2.1 Cyfryzacja procesów administracyjnych
 - 2.2 Wzmacnianie zastosowania nowych technologii w ochronie zabytków
 - 2.3 Reforma finansowania ochrony i opieki nad zabytkami
3. Roli zabytków w zrównoważonym rozwoju (edukacja i partycypacja),
 - 3.1 Wzmacnianie narzędzi ochrony zabytków wobec zmian klimatycznych
 - 3.2 Edukacja i podnoszenie świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) (dalej SOR) została przyjęta uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. Jest to

aktualizacja Strategii Rozwoju Kraju 2020, przyjętej Uchwałą Nr 157 Rady Ministrów z dnia 25 września 2012 r.

Jest to strategiczny instrument zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa, określający wskaźniki ich realizacji, wskazujący sposób ich osiągnięcia oraz najważniejsze projekty służące realizacji celów SOR.

Głównym celem SOR jest tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście spójności w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym.

Zadania powiązane z obszarem ochrony zabytków zostały uwzględnione w następujących obszarach:

1. Obszar e-państwo – kierunek interwencji:

Budowa i rozwój e-administracji – orientacja administracji państwa na usługi cyfrowe. Wyznaczony projekt strategiczny: Digitalizacja i rozwój kultury cyfrowej – kontynuacja procesów związanych z digitalizacją, przechowywaniem i udostępnianiem różnego typu zasobów dziedzictwa cyfrowego w Polsce (muzealnych, bibliotecznych, archiwalnych, audiowizualnych i zabytków), w tym do celów ponownego wykorzystywania, w ramach którego digitalizację należy rozumieć jako nowoczesną formę konserwacji i zabezpieczania najcenniejszych zasobów kultury.

2. Kapitał ludzki i społeczny – kierunek interwencji:

Wzmocnienie roli kultury dla rozwoju gospodarczego i spójności społecznej. Działania do 2030 r.:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO).
- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty (lokalnym, regionalnym, narodowym), likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030 (dalej SRKS) przyjęta została uchwałą nr 155 Rady Ministrów z dnia 27 października 2020 r., wskazano

w nim konieczność pełniejszego wykorzystania wybranych zasobów i narzędzi z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego na poziomie kapitału społecznego.

Głównym celem SRKS jest zatem wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywać się będzie przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule SRKS: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie – społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura – tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność – potencjał kulturowy i kreatywny.

Cel główny realizowany będzie poprzez trzy cele szczegółowe, z których cel 2. „Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich” zawiera działania ukierunkowane na wzmocnienie i wykorzystanie potencjału kultury i zasobów dziedzictwa narodowego na rzecz utrwalania wzorców i kompetencji sprzyjających rozwojowi kapitału społecznego. W ramach tego celu wyróżniono m.in. następujące priorytety:

1. ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dzieł kultury.

Fundamentalnym warunkiem umożliwiającym aktywne uczestnictwo w kulturze jest dostępność szeroko rozumianego dziedzictwa. Z jednej strony, dziedzictwo to wymaga odpowiedniej ochrony i zachowania, z drugiej zaś stanowi potencjał, który należy efektywnie wykorzystać na potrzeby budowania kapitału społecznego, poczucia tożsamości i wspólnoty, a także wzrostu ekonomicznego, m.in. przez różnorodne inwestycje w jego elementy: dobra kultury, nauki i sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocję dziedzictwa kulturowego wpisanego na listę światowego dziedzictwa UNESCO oraz uznanego przez Prezydenta RP za Pomniki Historii, a także rozwój turystyki kulturowej przy wykorzystaniu idei Europejskich Szlaków Kulturowych. Jednym z kluczowych zadań państwa w tym obszarze jest zatem dalsze inwestowanie w zachowanie obiektów zabytkowych oraz usprawnianie systemu ochrony zabytków.

2. digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.

Odpowiedzią na zdiagnozowane w obszarze kultury cyfrowej i digitalizacji potrzeby będzie projekt strategiczny pn. „Digitalizacja i Rozwój Kultury Cyfrowej”. Ma on na celu realizację działań związanych z szeroko pojętą cyfryzacją i udostępnianiem zasobów dziedzictwa kulturowego, uwzględniających digitalizację, przechowywanie, udostępnianie, a także ponowne wykorzystanie cyfrowych zasobów muzealnych, bibliotecznych, audiowizualnych, zabytkowych i archiwalnych, do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych, naukowych oraz komercyjnych. Ponadto projekt obejmuje rozwijanie kompetencji cyfrowych oraz wiedzy dotyczącej najlepszych praktyk w Polsce i w Europie, w szczególności przez współpracę instytucji w ramach CK. W ramach projektu

przeprowadzone zostaną również analizy służące wypracowaniu narzędzi pozwalających m.in. na inwentaryzację zasobów cyfrowych w Polsce oraz archiwizację zasobów internetowych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 przyjęta Uchwałą Nr 239 Rady Ministrów z dnia 13 grudnia 2011 r., stanowi najważniejszy dokument strategiczny dotyczący ładu przestrzennego Polski. Celem dokumentu jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych dla osiągnięcia ogólnych celów rozwojowych – konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym w długim okresie. Dla osiągnięcia podstawowego celu ustanowiono sześć celów operacyjnych, z których czwarty i szósty najbardziej związane są z ochroną dziedzictwa kulturowego kraju:

Cel 4. Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych Polski. Kierunki działania:

4.1. Integracja działań w zakresie funkcjonowania spójnej sieci ekologicznej kraju jako podstawa ochrony najcenniejszych zasobów przyrodniczych i krajobrazowych,

4.3. Wprowadzenie gospodarowania krajobrazem zgodnie z zapisami Europejskiej Konwencji Krajobrazowej;

Cel 6. Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego:

W ramach realizacji niniejszych celów skoncentrowano się na objęciu ochroną prawną najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym krajobrazów naturalnych i historycznych, w tym układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz stanowisk archeologicznych.

Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004 - 2013 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 21 września 2004 r. W 2005 r. przyjęto Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004 – 2020, które stanowi dokument uzupełniający treść i wydłużający okres ważności pierwszego opracowania. Misją strategii jest zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przynoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów. Wiodącymi podmiotami realizującymi zapisy strategii są Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz jednostki samorządu terytorialnego. W założeniach Narodowej Strategii Rozwoju Kultury, ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym

szczególne ochronę i rewaloryzację zabytków, uznano za jeden ze strategicznych obszarów w okresie programowania 2004 – 2020. Nadrzędnym celem polityki kulturalnej państwa jest zrównoważony rozwój kultury w regionach, zaś jednym z 12 celów częściowych jest zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Ochronę dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie ochronę i rewaloryzację zabytków uznano za jeden z pięciu strategicznych obszarów kultury, dla których zostały sformułowane Narodowe Programy Kultury (dalej NPK), stanowiące instrumenty realizacyjne. Jako cel strategiczny NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego przyjęto radykalną poprawę podstawowej infrastruktury i stanu zabytków. Dla wszystkich Narodowych Programów Kultury określono: cel strategiczny, instrumenty realizacji i plan finansowy. Okres obowiązywania Narodowej Strategii Rozwoju Kultury minął z końcem 2020 r., jednak przywoływane wyżej działania mogą być z powodzeniem wykorzystywane w działalności jednostek samorządu terytorialnego.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do 2030 roku

Strategia rozwoju województwa podlaskiego do 2030 roku została uchwalona przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą Nr XVIII/213/2020 dnia 27 kwietnia 2020 r. „Ambitne Podlaskie” to misja/credo jaką przyjęło w dokumencie strategicznym Województwo Podlaskie. Misja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego wyraża filozofię planowanych zamierzeń i jest skierowana zarówno do mieszkańców, jak i do otoczenia. Wyraża w skrótowej formie wyjątkowość czy specyficzność planowanych działań oraz wartości i zasoby, na których mają się opierać. Województwo podlaskie jest zwrócone ku przyszłości i zmierza do pełnego wykorzystania swojego potencjału nie tyle naśladować inne regiony, co wdrażając najnowsze, dopiero rodzące się rozwiązania i dokonując w ten sposób skoku rozwojowego. Głównym potencjałem regionu są mieszkańcy, a w szczególności ich ambicja, pracowitość – aktywność zawodowa i społeczna, wysokie i rosnące kompetencje. Atutem regionu są także unikalne walory środowiska i stosunkowo wysoka jakość życia. Wszystko to zapewnia regionowi przewagę w zakresie kluczowego czynnika rozwoju jakim jest kapitał ludzki. Cechami wyróżniającymi „ambitne podlaskie” jest także wyjątkowa rodzima przedsiębiorczość tworząca podstawę gospodarki oraz zdolność do współdziałania w sferze gospodarczej, czego przejawami już są prężne inicjatywy klastrowe. Przyjęte zamierzenia:

- w wymiarze gospodarczym: dążenie do osiągnięcia pozycji dobrze rozwiniętego regionu dzięki wykorzystaniu najnowocześniejszych technologii i rozwiązań organizacyjnych w zakorzenionych i już obecnie dynamicznych sektorach oraz współpracy międzysektorowej,
- w wymiarze społecznym: dążenie do pozycji jednego z najatrakcyjniejszych pod względem jakości życia mieszkańców regionów w Polsce i w Europie na bazie unikalnych walorów środowiska, bogatego dziedzictwa kulturowego i wysokiej jakości usług publicznych oraz wysokiego poziomu kompetencji mieszkańców,
- w wymiarze terytorialnym: dążenie do możliwie najlepszego wykorzystania potencjałów rozwojowych i niwelowania słabości różnych części województwa, głównie poprzez rozwój oddolnych inicjatyw lokalnych i formułowane przez nie cele odzwierciedlające specyfikę danego terytorium,
- w wymiarze organizacyjnym dążenie do pozycji regionu sprawnie zarządzanego, korzystnie powiązanego z partnerami krajowymi i zagranicznymi, skutecznie zabiegającego o interes własny i mieszkańców.

Wśród mocnych cech województwa podlaskiego wymienia się bogate dziedzictwo kulturowe wynikające m.in. z wielonarodowego charakteru regionu. Zauważalnym staje się również wzrost zainteresowania nowymi formami turystyki. Mocną stroną jest także przygraniczne położenie województwa.

Strategia rozwoju województwa podlaskiego określa 3 cele operacyjne:

1. Dynamiczna gospodarka
2. Zasobni mieszkańcy
3. Partnerski region

Każdy z celów strategicznych zawiera w sobie cele operacyjne, które z kolei określają zarówno kluczowe kierunki działań, jak i głównych interesariuszy. Cele operacyjne ukierunkowane są na wykorzystywanie potencjałów województwa i służą reakcji na określone wyzwania rozwojowe:

- Cel strategiczny 1. Dynamiczna gospodarka wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący lokalnej przedsiębiorczości. Kluczowym zagadnieniem jest tu tworzenie dogodnych warunków dla rozwoju firm, które swoją pozycję budują w oparciu o lokalne zasoby i potencjały. Województwo podlaskie będzie wykorzystywało i wspierało rozwój postaw przedsiębiorczych jego mieszkańców, ale również przyjezdnych. Potencjałem, który odnosi się do dziedzictwa są unikatowe walory turystyczne o randze międzynarodowej i krajowej, umożliwiające rozwój wybranych form aktywności turystycznej. Jednym z głównych kierunków interwencji jest wspieranie rozwoju turystyki w oparciu m.in. o walory przyrodnicze, dziedzictwo kulturowe i lokalne produkty turystyczne.

- Cel strategiczny 2. Zasobni mieszkańcy wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący przestrzeni wysokiej jakości. Realizowane będą tu działania wpisujące się w ideę zrównoważonego rozwoju. Nowoczesny region rozwijający się w sposób zrównoważony, to region optymalnie wykorzystujący uwarunkowania przyrodnicze, ekonomiczne i społeczno-kulturowe. Działania strategiczne będą związane z rozwojem infrastruktury komunikacyjnej, obejmującym budowę i modernizację dróg oraz linii kolejowych, rozwój transportu zbiorowego, budowę terminali intermodalnych i lotniska regionalnego. Dostępność odpowiednich usług wymaga rozwoju i modernizacji infrastruktury, w której te usługi są świadczone (zmiany ilościowe i jakościowe, w tym zapewniające dostępność osobom z niepełnosprawnościami), zgodnie z hierarchią sieci osadniczej i gdzie to możliwe, w formie zdeinstytucjonalizowanej. Ważne będzie zagwarantowanie usług podstawowych na poziomie gminnym, powiatowym i regionalnym w sferze edukacyjnej, ochrony zdrowia, kulturowej i administracyjnej. W odniesieniu do działań związanych z ochroną zabytków będą one zgodne z obowiązującymi regulacjami w tym zakresie na poziomie krajowym oraz wszystkich szczeblach samorządu.

- Cel strategiczny 3. Partnerski region wyodrębnia m.in. cel operacyjny, dotyczący kapitału społecznego. Służy on podkreśleniu znaczenia umiejętności współpracy opartej na zaufaniu dla realizacji różnorodnych celów. Kapitał społeczny traktowany jest jako ważny czynnik rozwoju regionów. Ścieżkę do budowania kapitału społecznego tworzą działania ukierunkowane na kształtowanie postaw społecznych i obywatelskich oraz wspieranie dialogu społecznego. Województwo podlaskie będzie w tym celu wykorzystywać znaczny potencjał kulturowy regionu wynikający m.in. z jego wielonarodowego i wielokulturowego charakteru. Podstawą budowania silnego kapitału społecznego jest wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i umiejętności jej ciągłej, twórczej reinterpretacji. Integralnym elementem kapitału społecznego i jego specyfiką jest otwartość na inne wzorce kulturowe, umiejętność współdziałania osób reprezentujących różne wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia. Jednym z kierunków interwencji jest wzmacnianie tożsamości lokalnej, regionalnej i narodowej.

Program Rozwoju Kultury Województwa Podlaskiego do roku 2030.

„Program rozwoju kultury województwa podlaskiego do 2030” został uchwalony Uchwałą nr 170/2861/2020 Zarządu Województwa Podlaskiego z dnia 17 grudnia 2020 r., powstał w oparciu o "Diagnozę kultury w województwie podlaskim". Dokument zakłada kontynuację kierunku rozwoju kultury obranego w "Programie rozwoju kultury województwa podlaskiego do roku 2020". Założenia zawarte w niniejszym dokumencie są spójne z obowiązującą "Strategią Rozwoju

Województwa Podlaskiego 2030", a także z Narodową Strategią Rozwoju Kultury 2004-2020 oraz jej uzupełnieniem z 2005 roku i Ustawą o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Jednym z celów strategicznych wojewódzkiego programu jest ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego. Podstawą tak sformułowanego celu jest uznanie sfery dziedzictwa za podstawę rozwoju i upowszechniania kultury, a także za poważny potencjał regionu, służący wzrostowi konkurencyjności wobec innych regionów w zakresie atrakcyjności turystyki, inwestycji oraz powstawaniu nowych miejsc pracy w sektorze turystyczno-usługowym. Upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym województwa podlaskiego sprzyja również integracji jego mieszkańców i poczucia więzi oraz dumy z tzw. „małej ojczyzny”. Należyta troska i szacunek dla dziedzictwa kultury tworzonego w przeszłości przez wiele narodów i grup etnicznych, zdaniem autorów programu umacnia pozytywny wizerunek naszego regionu jako przyjaznego i otwartego. W celu realizacji tak zakrojonego programu zaplanowano podjęcie następujących działań:

- 1) prowadzenie projektów badawczych związanych z dziedzictwem kulturowym w celu jego rozpoznania i udokumentowania,
- 2) prowadzenie inwentaryzacji i ewidencji wszystkich kategorii zabytków,
- 3) upowszechnianie wyników badań, wykorzystanie ich w procesach zarządzania kulturą oraz w gospodarce, inwestycjach, turystyce,
- 4) rewaloryzacja zabytków, powiązana z ochroną zabytkowego krajobrazu kulturowego, dbałością o porządkowanie i kształtowanie detalu architektonicznego oraz małej architektury, zgodna z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego (ochrona i rewaloryzacja zabytkowego budownictwa drewnianego – jako podstawowego wyznacznika tożsamości kulturowej regionu, zabytkowej architektury murowanej, zabytkowych parków, cmentarzy, zabytkowych zespołów obronnych i in.),
- 5) rewaloryzacja przestrzeni publicznych zabytkowych układów urbanistycznych,
- 6) systemowe zabezpieczanie obiektów dziedzictwa kulturowego na wypadek zagrożeń,
- 7) ochrona tożsamości kulturowej regionu, jego wielokulturowości, ze szczególnym uwzględnieniem działań w zakresie edukacji regionalnej,
- 8) prowadzenie wielokierunkowych działań promocyjnych, szkoleniowych i edukacyjnych mających na celu uświadamianie społeczeństwa o roli, znaczeniu i konieczności zachowania dziedzictwa kulturowego,
- 9) tworzenie szlaków turystyczno-kulturowych obejmujących najciekawsze miejsca i obiekty zabytkowe w województwie.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego.

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa podlaskiego został uchwalony przez Sejmik Województwa Podlaskiego Uchwałą nr XXXVI/330/17 z dnia 22 maja 2017 r. Wskazuje on obowiązujące cele polityki przestrzennej, zasady ich realizacji oraz kierunki działań polityki przestrzennej w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego. Szczegółowo opisuje to cel 4, dotyczący osiągnięcia i utrzymania wysokiej jakości środowiska przyrodniczego województwa, w tym sieci ekologicznej i walorów dziedzictwa kulturowego i krajobrazowego oraz racjonalne użytkowanie ich zasobów poprzez m.in. ochronę i racjonalne zagospodarowanie dziedzictwa kulturowego. Celem ochrony konserwatorskiej jest trwałe zachowanie właściwego zagospodarowania i użytkowania zabytkowych, historycznych układów urbanistycznych, ruralistycznych, historycznych zespołów i obiektów budowlanych, stanowisk archeologicznych i ich otoczenia oraz krajobrazu kulturowego. W sferze kulturowej obejmującej system ochrony dziedzictwa kulturowego przyjęto zasady kompleksowości działań ochronnych i rewaloryzacyjnych, łączenia ochrony środowiska kulturowego z ochroną środowiska przyrodniczego oraz promowania regionalnych walorów dziedzictwa kulturowego.

5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy miejskiej

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa przyjęte zostało Uchwałą Rady Miejskiej Nr XXXV/324/17 z dnia 30 maja 2017 r., zmienione Uchwałą Nr XXXIX/402/2021 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 2 września 2021 r. w sprawie zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa.

Studium jako akt planowania kształtującego politykę przestrzenną miasta wyodrębnia cele, uwarunkowania i kierunki zagospodarowania przestrzennego, które doprowadzą do wykorzystania wszystkiego co cenne i niepowtarzalne dla rozwoju miasta. Należy tu wymienić walory przyrodnicze i krajobrazowe, wartości kulturowe, zasoby materialne i inicjatywy lokalne, jak również warunki wynikające z położenia miasta, jego powiązań administracyjnych i gospodarczych. W rozdz. VIII. „Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” wymieniono zabytki nieruchome wpisane do rejestru oraz ujęte w gminnej ewidencji

zabytków oraz zewidencjonowane stanowiska archeologiczne. Przedstawiono krótką charakterystykę najcenniejszych obiektów wpisanych do rejestru zabytków.

W rozdz. XXIV. „Obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej”, przedstawiono ogólne zasady dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego, do których należy zaliczyć dokumentowanie, zachowanie, ochronę i propagowanie wartości dziedzictwa kulturowego.

Działania prowadzone w sferze ochrony dziedzictwa kulturowego powinny zmierzać do:

1. zachowania istniejącej zabudowy o wartościach zabytkowych i kompozycyjnych;
2. konserwacji, rewaloryzacji i porządkowania zabytkowych parków i cmentarzy, oraz innych terenów publicznych;
3. zachowania i ochrony stanowisk archeologicznych;
4. zachowania i konserwacji historycznych układów przestrzennych oraz dążenia do usunięcia elementów uznanych za zniekształcające założenia historyczne i rekonstrukcji obiektów zniszczonych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków;
5. dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej;
6. usunięcia lub przebudowy obiektów dysharmonijnych;
7. dostosowania współczesnej funkcji do wartości obiektów zabytkowych.

Pod szczególną ochroną prawa znajdują się obiekty, obszary, stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. Wszelkie działania przy nich muszą być uzgadniane z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Zasady ochrony dziedzictwa kulturowego w Augustowie.

Przedmiotem ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego są zachowane elementy historycznej struktury przestrzennej Augustowa obejmujące część układu urbanistycznego, zachowane zespoły obiektów bądź obiekty o wartości historyczno-kulturowej oraz urządzenia i budynki należące do Kanału Augustowskiego, a także świadectwa ciągłości historycznej osadnictwa na terenie miasta, w postaci stanowisk archeologicznych.

Dominującymi kierunkami działań w odniesieniu do wyżej wymienionych terenów i obiektów powinna być rewaloryzacja i konserwacja rozumiana jako:

1. utrzymanie bądź przywrócenie wartości historyczno-kulturowych z jednoczesnym dostosowaniem do współczesnych standardów cywilizacyjnych w ściśle określonym i wyważonym zakresie. Obejmować powinno również bezpośrednie otoczenie, z uwagi na konieczność zachowania historycznych relacji przestrzennych, w tym zwłaszcza

utrzymanie urządzeń wspomagających (np. ogrodzeń, kaplic) a także zieleni towarzyszącej w obrębie działek, na których obiekty te są zlokalizowane;

2. w odniesieniu do parków miejskich i leśnych utrzymanie, a tam gdzie jest to możliwe odtworzenie, układu kompozycyjnego, pielęgnacja i konserwacja z uzupełnieniami ubytków i nowymi nasadzeniami na podstawie specjalistycznej dokumentacji, likwidacja obiektów i funkcji kolizyjnych;
3. pełna ochrona zespołu urządzeń i budynków należących do Kanału Augustowskiego, z zachowaniem istniejącego sposobu użytkowania.

A. Obiektów ujętych w rejestrze zabytków

- uzyskanie pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dla działań inwestycyjnych w obiektach i na obszarach wpisanych do rejestru zabytków, wykonywanie zamierzeń i działań inwestycyjnych zgodnie z zaleceniami konserwatorskimi, które Wojewódzki Konserwator Zabytków może wystawić na wniosek właściciela zabytku (zwłaszcza w przypadku prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, wykonywania robót budowlanych w zabytku oraz jego otoczeniu, dokonywania podziału nieruchomości, zmiany przeznaczenia obiektu, a także umieszczania na nim urządzeń technicznych, tablic, reklam, nośników informacji wizualnej);

- trwałe zachowanie historycznej formy urbanistycznej i architektonicznej oraz rewaloryzacja otoczenia zabytków zgodnie z historycznym zagospodarowaniem;

- w przypadku remontów, przebudowy, zmian sposobu zagospodarowania i użytkowania należy zachować zabytkowy wystrój elewacji i wyposażenia wnętrz, utrzymać gabaryty i historyczne rozplanowanie wnętrz, stosować tradycyjne materiały budowlane o wysokiej jakości.

➤ Zasady ochrony dla zabytkowego układu urbanistycznego w Augustowie ukształtowanego w okresie od XVI w. do XIX w.:

– bezwzględne zachowanie i rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego, w tym układu placów i ulic z zachowaniem ich przebiegu;

– zachowanie i rewaloryzacja obiektów zabytkowych kształtujących pierzeje ulic i placów; – utrzymanie i uzupełnianie układów zieleni oraz zachowanie i konserwacja zabytkowych elementów zagospodarowania

– nawierzchnie, posadzki, mała architektura, zieleń;

– zakaz lokalizowania obiektów i urządzeń wysokich i wysokościowych konkurujących z istniejącymi dominantami zlokalizowanymi w układzie zabytkowym.

- Zasady ochrony dla budynków i urządzeń Kanału Augustowskiego:
 - zachowanie głównej funkcji Kanału Augustowskiego (turystyczna – żegluga);
 - zachowanie, modernizacja i konserwacja urządzeń Kanału Augustowskiego (śluzы, jazy, stopnie wodne piętrzące);
 - systematyczne oczyszczanie Kanału (ochrona przed zarastaniem) oraz utrzymanie otaczających terenów zieleni w dobrym stanie;
 - zachowanie i konserwacja formy architektonicznej i stylistycznej budynków stanowiących elementy systemu kanału;
 - zachowanie w przypadku remontów i modernizacji historycznego detalu architektonicznego budynków stanowiących elementy systemu kanału.
- Zasady ochrony dla zabytkowych parków i cmentarzy:
 - zachowanie założenia, historycznych osi kompozycyjnych i powiązań widokowych;
 - zachowanie zabytkowej kompozycji układów zieleni;
 - pielęgnacja i konserwacja zieleni;
 - zachowanie i konserwacja zabytków architektury, sztuki sakralnej i nagrobnej.
- Zasady ochrony dla zabudowy mieszkaniowej, obiektów użyteczności publicznej i obiektów sakralnych, hoteli, a także elementów należących do tych obiektów:
 - zachowanie i konserwacja formy architektonicznej i stylistycznej obiektów pojedynczych oraz tworzących zespoły zabudowy przy zachowaniu przede wszystkim elementów zabytkowych;
 - próba odtworzenia historycznej kompozycji obiektu (wysokość, kształt, układ eksponowanych elewacji, kształt dachu, rozmieszczenie, wielkość i proporcje otworów), zewnętrznego detalu architektonicznego, a także dostosowania nowej funkcji i nowego programu użytkowego do specyfiki obiektu;
 - zachowanie w przypadku remontów i modernizacji historycznego detalu architektonicznego i wyposażenia wnętrz;
 - rewaloryzacja otoczenia obiektu zabytkowego zgodnie z historycznym zagospodarowaniem.

- B. Obiektów ujętych w ewidencji zabytków i objętych ochroną w planach miejscowych:
- zachowanie obszarów i obiektów z możliwością rozbudowy, nadbudowy, przebudowy,
 - zmiany sposobu użytkowania obiektów na zasadach określonych w planach miejscowych,
 - uzgadnianie zamierzeń inwestycyjnych w zakresie rozbudowy, nadbudowy, przebudowy oraz rozbiórki obiektów z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków, który na wniosek właściciela może przedstawić zalecenia konserwatorskie,

- usunięcie w miarę możliwości obiektów, bądź ich części, stanowiących dysharmonijne elementy,

- ochrona zieleni towarzyszącej obiektom zabytkowym.

C. Zasobów archeologicznych:

- obszary zajmowane przez zabytki archeologiczne dostępne są do celów inwestycyjnych, pod warunkiem wykonania badań archeologicznych, niezbędnych w celu ochrony zabytku,

- ochronę zasobów archeologicznych należy prowadzić zgodnie z ustaleniami zawartymi w przepisach odrębnych, w tym ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Strategia Rozwoju Gminy Miasto Augustów na lata 2021 - 2030

Strategia Rozwoju Gminy Miasto Augustów na lata 2021- 2030 przyjęta została Uchwałą nr XLVII/471/2022 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 31 marca 2022 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Miasto Augustów na lata 2021- 2030. Określone w niej cele i kierunki działań pełnią funkcję generalnych wytycznych, które będą realizowane poprzez programy operacyjne i strategie sektorowe, a także bezpośrednio poprzez konkretne projekty finansowane z budżetu miasta i źródeł zewnętrznych.

Cel strategiczny 1. Wzrost poziomu życia mieszkańców

Cel operacyjny 1.4. Rozwój wysokiej jakości usług edukacyjnych i kulturalnych

Kierunki działań:

- modernizacja bazy oświatowej,
- wyposażenie jednostek oświaty w nowoczesny sprzęt i pomoce dydaktyczne,
- rozwój kluczowych kompetencji dzieci i młodzieży poprzez innowacyjne programy nauczania, programy stypendialne, lekcje terenowe,
- wzrost kompetencji kadry oświatowej, programy wsparcia nauczycieli,
- programy miejskie np. program wychowania wodnego augustowskich dzieci i młodzieży,
- współpraca z innymi szkołami z Polski i zagranicy,
- organizacja wydarzeń kulturalnych np. Dni Augustowa, Letnia Trasa z TVP, spektakli, festiwali, konkursów,
- zróżnicowana oferta zajęć kulturalnych dla różnych grup wiekowych.

Cel operacyjny 1.5. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych

Kierunki działań:

- rewitalizacja infrastruktury z uwzględnieniem celów działań rewitalizacyjnych określonych w Gminnym Programie Rewitalizacji,

- zapobieganie wykluczeniu, aktywizacja i integracja.

Cel strategiczny 2. Rozwój nowoczesnej i stabilnej gospodarki z atrakcyjnymi miejscami pracy

Cel operacyjny 2.5. Rozwój funkcji uzdrowiskowych

Kierunki działań:

- utrzymanie statusu uzdrowiska i uregulowanie sprawy wydobycia borowiny,
- rozbudowa infrastruktury uzdrowiskowej, w tym Królewski Park Uzdrowiskowy, infrastruktura ukierunkowana na kuracjuszy,
- współpraca z innymi gminami uzdrowiskowymi, stowarzyszeniami,
- dbanie o dziedzictwo kulturowe,
- wspieranie lokalnych twórców i artystów, wspieranie rozwoju rzemiosła i produktów tradycyjnych oraz ich promocja,
- promocja Augustowa jako Uzdrowiska.

Cel operacyjny 2.6. Dbalność o rozwój marki Augustów

Kierunki działań:

- prowadzenie spójnej, efektywnej komunikacji marketingowej,
- ujednolicony system identyfikacji wizualnej,
- rozbudowa infrastruktury turystycznej i rekreacyjnej,
- rozwój turystyki zrównoważonej, z poszanowaniem walorów przyrodniczych,
- efektywna komunikacja z mieszkańcami,
- organizacja cyklicznych wydarzeń, koncertów, festiwali tematycznych np. piosenki turystycznej, muzyki pogranicza, poezji śpiewanej, organizacja plebiscytów, konkursów, wsparcie organizacji dużych wydarzeń,
- Karta Mieszkańca- wprowadzenie programu korzyści,
- promocja marki Augustów z wykorzystaniem sportu, poprzez organizację/ współorganizację zawodów sportowych np. zawodów kajakowych w randze mistrzostw Polski, współpraca z klubami sportowymi, festiwale taneczne, zawody sportów nietypowych, wyścigi psich zaprzęgów.

Miasto Augustów Uchwałą nr XII/135/25 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 27 marca 2025 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Miasto Augustów na lata 2021-2030 oraz określenia szczegółowego trybu i harmonogramu opracowania projektu aktualizacji Strategii Rozwoju Gminy Miasto Augustów na lata 2021-2030, w tym trybu konsultacji, przystąpiło do aktualizacji dokumentu.

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Augustowa

Gminny Program Rewitalizacji Miasta Augustowa (dalej GPR) przyjęty Uchwałą Nr XXXVII/350/17 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 10 sierpnia 2017 r. w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Augustowa, zmieniony uchwałą nr XLVII/462/18 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 13.04.2018 r. w sprawie zmiany Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Augustów. Dnia 25 września 2025 r. została podjęta Uchwała Nr XVI/169/25 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 25 września 2025 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia aktualizacji Gminnego Programu Rewitalizacji Miasta Augustów.

GPR to strategiczny dokument określający cele i kierunki działań, które mają na celu wyprowadzenie zdegradowanych obszarów miasta ze stanu kryzysowego, poprawę warunków życia mieszkańców oraz pobudzenie ich aktywności.

Obszarami wyznaczonymi do objęcia działaniami rewitalizacyjnymi na podstawie ww. programu są: Lipowiec, Koszary, Kaczy Dołek, Centrum I.

1. Podobszar Centrum I obejmujący ściśle centrum historyczne miasta wraz z zabytkowym założeniem parkowym (Rynek Zygmunta Augusta) oraz pierzeją zabudową Rynku, którą w przeważającej części stanowią budynki z końca XIX w. i początku XX w. o cennych walorach architektonicznych. Znaczną część tej zabudowy stanowią budynki komunalne lub wspólnot mieszkaniowych z lokalami komunalnymi. Podobszar Centrum I w większości zawiera się w granicach objętego ochroną układu urbanistycznego miasta. Na terenie podobszaru znajdują się ponadto trzy stanowiska archeologiczne objęte ochroną konserwatorską.
2. Podobszar Koszary – część obszaru rewitalizacji z najstarszym zachowanym zasobem zabytkowym w mieście związanym z d. koszarami I Pułku Ułanów Krechowieckich. Obejmuje budynki zarówno wykorzystywane obecnie na cele mieszkalnictwa wielorodzinnego, jak również lecznictwa długoterminowego (hospicjum). Drugim, cennym z konserwatorskiego punktu widzenia elementem Podobszaru Koszary, jest zabytkowy zespół d. Oficerskiego Yacht Clubu wraz z parkiem leśnym.
3. Podobszar Lipowiec obejmujący swoimi granicami m.in. zabytkowy, drewniany, zdegradowany zasób mieszkalny d. osiedla robotniczego, zabytki przemysłowego dziedzictwa miasta (hale d. tartaku), jak również dworzec PKP.

Spośród czterech podobszarów rewitalizacji Miasta Augustowa, jedynie Kaczy Dołek obejmował swoim zasięgiem tylko jeden zabytek, wpisany do GEZ obiekt hydrotechniczny - upust młyński. Bezpośrednio lub pośrednio do zabytkowego zasobu obszaru rewitalizacji odnoszą się następujące cele operacyjne GPR:

1. Cel operacyjny C2.5. Modernizacja zasobu zabytkowego oraz zdegradowanych obiektów kubaturowych (Centrum).

Występowanie na podobszarze rewitalizacji Centrum I zdegradowanych technicznie obiektów kubaturowych niesie ze sobą potencjał związany z ich ponownym wykorzystaniem. Stanowi to o tyle istotną kwestię, że w przypadku tego podobszaru wyraźnie widoczny jest deficyt obiektów możliwych do zagospodarowania na cele społeczne.

2. Cel operacyjny C4.2. Modernizacja i zagospodarowanie obiektów kubaturowych (Centrum).

Istotnym obszarem wsparcia zaplanowanym w tej części programu działań jest remont, modernizacja i zagospodarowanie obiektów kubaturowych nie spełniających swoich funkcji ze względu na zły stan techniczny. Część z tych obiektów posiada dodatkowo cenne walory architektoniczne i w związku z nimi wpisana jest do ewidencji lub rejestru zabytków. W podobszarze Centrum I są to np. Dom Turka oraz budynek przy ul. Wojska Polskiego 1 i in. Wykorzystanie tego potencjału zarówno w kierunku tworzenia nowych miejsc pracy dla mieszkańców obszaru zdegradowanego oraz w celu rozwoju deficytowych usług społecznych powinno być jednym z ważnych kierunków planowanego wsparcia. W ten sam kierunek działań wpisują się przedsięwzięcia związane z samą tylko modernizacją obiektów infrastruktury społecznej i ich otoczenia mające na celu poprawę zarówno zakresu świadczonych usług, ich jakości, jak również funkcjonalności samych placówek.

3. Cel operacyjny L1.1. Kompleksowe wsparcie rodzin wieloproblemowych (Lipowiec).

Podobszar rewitalizacji Lipowiec jest obszarem o najwyraźniej, w skali całego miasta, zarysowanych zjawiskach problemowych dotyczących rodziny. Dlatego też działania skierowane właśnie do rodzin powinny być jednym z fundamentów procesów jego rewitalizacji. Skuteczną formą wsparcia mogą być np. usługi asystenta rodziny, czy działania aktywizacyjne prowadzone przez jednostki miejskie oraz organizacje pozarządowe. Wykorzystywałyby one istniejącą infrastrukturę, w tym wymagającą ewentualnej rozbudowy i modernizacji, włącznie z budynkami o charakterze zabytkowym (Cel L2.1.). Dotyczy to zarówno infrastruktury o charakterze społecznym i kulturalnym (np. tzw. Klub Tartak), jak również sportowej, położonej w granicach podobszaru. W tym ostatnim przypadku aktywizacja poprzez sport i różne formy rekreacji powinna dotyczyć wszystkich grup zagrożonych wykluczeniem, ze szczególnym uwzględnieniem dzieci i młodzieży. Priorytetowy charakter działań na rzecz dzieci i młodzieży musi uwzględniać np. pomoc specjalistyczną, umożliwienie rozwoju zainteresowań, w tym sportowych i in. Działania podejmowane w ramach tego celu wspierałyby także realizację usług społecznych.

4. Cel operacyjny L3.1. Gospodarcze wykorzystanie terenów zdegradowanych (Lipowiec).
Cechą charakterystyczną podobszaru Lipowiec na tle całego obszaru rewitalizacji wyznaczonego w mieście Augustowie, jest obecność terenów przemysłowych. Ich ponowne, zrównoważone zagospodarowanie powinno prowadzić do wytworzenia ważnych impulsów rozwojowych zarówno w skali samego podobszaru Lipowca, jak również całego obszaru rewitalizacji miasta. Zagospodarowanie terenów przemysłowych uwzględniające działania prospołeczne na rzecz defaworyzowanych grup lokalnej społeczności będzie zarówno wzmocniało istniejące kierunki przemian dzielnicy, a więc m.in. funkcję mieszkaniową, jak również prowadziło do intensywnego wykorzystania pozostałej części terenów przemysłowych. Prawidłowo przeprowadzone zagospodarowanie tych terenów pozwoli, m.in. poprzez utworzenie nowych miejsc pracy, zmniejszyć zagrożenie wykluczeniem ekonomicznym dla części grup mieszkańców wymagających wsparcia. Działania w sferze gospodarczej powinny odbywać się z poszanowaniem istniejącego dziedzictwa materialnego zarówno na poziomie architektonicznym, tj. poszczególnych budynków i budowli, jak również urbanistycznym, tj. zabytkowych układów urbanistycznych oraz walorów krajobrazowych. Właściwe eksponowanie i zagospodarowanie dziedzictwa materialnego w postaci zabytkowych hal produkcyjnych powinno być jednym z priorytetów działań rewitalizacyjnych. Ważnym działaniem wpływającym na możliwości przeprowadzenia skutecznych przedsięwzięć rewitalizacyjnych na podobszarze będzie uporządkowanie terenów przemysłowych po b. zakładach przemysłu drzewnego i zakładach materiałów budowlanych.
5. Cel operacyjny L4.2. Modernizacja i zagospodarowanie obiektów kubaturowych (Lipowiec).
Istotnym obszarem wsparcia zaplanowanym w tej części programu jest remont, modernizacja i zagospodarowanie obiektów kubaturowych nie spełniających swoich funkcji ze względu na zły stan techniczny. Część z tych obiektów posiada dodatkowo cenne walory architektoniczne i w związku z nimi wpisana jest do ewidencji lub rejestru zabytków. Na Lipowcu do takich należą m.in. d. Klub Tartak oraz hale produkcyjne d. tartaku. Wykorzystanie tego potencjału zarówno w kierunku tworzenia nowych miejsc pracy dla mieszkańców obszaru zdegradowanego, jak również w celu rozwoju różnego rodzaju usług społecznych, powinno być jednym z ważnych kierunków planowanego wsparcia. W ten sam kierunek działań wpisują się przedsięwzięcia związane z samą tylko modernizacją obiektów infrastruktury społecznej i ich otoczenia, mające na celu poprawę zarówno zakresu świadczonych usług, ich jakości, jak również funkcjonalności samych placówek.
6. Cel operacyjny K3.1. Poprawa warunków mieszkaniowych (Koszary).

Szeroko rozumiana poprawa warunków mieszkaniowych na obszarze zdegradowanym to jedna z podstawowych grup działań w obrębie procesów rewitalizacji. Na podobszarze Koszary wsparcie w tym zakresie jest szczególnie potrzebne ze względu na bardzo wysoki udział budynków mieszkalnych wybudowanych przed 1945 r. w ogóle budynków mieszkalnych. Dodatkowo część z tych budynków jest objęta ochroną konserwatorską, co sprawia, że koszty modernizacji takich obiektów są zazwyczaj wyższe niż w innych przypadkach. Jedną z kluczowych kwestii z zakresu poprawy warunków mieszkaniowych jest rozwój ciepłownictwa sieciowego, który ma być jednym z głównych elementów walki z ograniczaniem niskiej emisji. Działaniom z zakresu wsparcia mieszkalnictwa mają towarzyszyć interwencje dotyczące najbliższego otoczenia budynków mieszkalnych, mające na celu poprawę ładu przestrzennego w skali lokalnej. Będą one odbywały się w przestrzeniach półpublicznych, takich jak podwórka, czy przestrzenie międzyblokowe.

Do przedsięwzięć rewitalizacyjnych na poszczególnych obszarach należą (stopień realizacji przedsięwzięcia określono na dzień sporządzania raportu z realizacji GPR tj. wrzesień 2025 r.):

1. Centrum I

- Rozbudowa i przebudowa budynku Miejskiego Domu Kultury (kluczowy) – zadanie zostało zrealizowane.
- Zintegrowany projekt poprawy bezpieczeństwa w centrum miasta – zadanie zrealizowane w części.
- Placówka wsparcia dziennego dla dzieci i młodzieży - zadanie zrealizowane w całości.
- Poprawa dostępności obiektów i przestrzeni publicznych dla osób niepełnosprawnych – zadanie zrealizowane w części.
- Wymiana poszycia dachowego wraz z zainstalowaniem fotowoltaiki na stronie południowej budynku Rynek Zygmunta Augusta 15 – zadanie zrealizowane w części.
- Zagospodarowanie podwórza budynku przy Rynku Zygmunta Augusta 15 – zadanie niezrealizowane.
- Kino Letnie na Tyłach MDK – zadanie zrealizowane w całości.
- Dom Dziennego Pobytu dla Osób Starszych – zadanie niezrealizowane.
- Krzewienie dziedzictwa kulturowego poprzez uruchomienie wieży widokowej Bazyliki w Augustowie – zadanie niezrealizowane.

2. Lipowiec:

- Przedszkole oraz Ośrodek Szkoleniowo-wychowawczy dla osób niepełnosprawnych jako element Domu Integracji Społecznej na Lipowcu w Augustowie – zadanie niezrealizowane.
- Zagospodarowanie budynku byłego dworca PKP – zadanie zrealizowane w części.

3. Koszary:

- Uporządkowanie i zagospodarowanie terenu przy ul. I Pułku Ułanów Krechowickich – zadanie zrealizowane w części.
- Rozbudowa Hospicjum i zagospodarowanie terenu przyległego – zadanie zrealizowane w całości .
- Podłączenie do sieci MPEC budynku użytkowanego przez Społeczną Organizację Przyjaciół Dzieci Przystań – zadanie zrealizowane w części.
- Warsztaty i wystawy plenerowe na osiedlach Kaczy Dołek, Koszary i Lipowiec – zadanie niezrealizowane.

Do najważniejszych wyzwań stojących przed właścicielami zabytkowych obiektów położonych na obszarze rewitalizacji, a niewskazanych bezpośrednio w programie, należą – oprócz realizacji wymienionych powyżej przedsięwzięć – także:

- kompleksowa rewaloryzacja i modernizacja zespołu osiedla robotniczego na Podobszarze Lipowiec, stanowiącego najbardziej zdekapitalizowaną część komunalnego zasobu mieszkaniowego w mieście,
- modernizacja i zagospodarowanie zasobu zabytkowego w centrum miasta, w którym znajdują się obiekty o złym stanie technicznym np. ul. Wojska Polskiego 1 i in. (Centrum I),
- przystosowanie zasobu zabytkowego na obszarze rewitalizacji do wymagań związanych z ich fizyczną dostępnością dla osób z dysfunkcjami narządów ruchu, matek z dziećmi, osób starszych itd.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego miasta Augustowa.

Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego (dalej MPZP) są podstawowym narzędziem planowania przestrzennego, określając przeznaczenie terenów, zasady ich zagospodarowania oraz ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu. W MPZP obowiązkowo określa się zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Miasto Augustów posiada obecnie 53 obowiązujące MPZP. Część planów obejmuje tereny w których nie występują obszary i obiekty dziedzictwa kulturowego i zabytki, zaś w pozostałych planach wskazuje się obszary i obiekty zabytkowe określając formy ich ochrony.

W zależności od potrzeb opracowywane są nowe MPZP, które aktualizuje się między innymi w zakresie ochrony zabytków, aby zapewnić ich zgodność z aktualnym stanem GEZ oraz rzeczywistym stanem obiektów zabytkowych na terenie miasta. Działania te pozwolą na skuteczniejszą ochronę dziedzictwa kulturowego oraz właściwe zarządzanie przestrzenią w kontekście planowania i realizacji inwestycji.

W świetle zaleceń Narodowego Instytutu Dziedzictwa, miejscowe plany powinny w sposób kompleksowy uwzględniać ochronę nie tylko pojedynczych obiektów zabytkowych, lecz także całych historycznych układów oraz krajobrazów kulturowych. Taka ochrona nie powinna ograniczać się wyłącznie do zapisów ogólnych, ale musi zawierać konkretne ustalenia, np. w zakresie dopuszczalnych form przebudowy, adaptacji czy zagospodarowania otoczenia.

Rekomenduje się, aby aktualizowane i nowo opracowywane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego zawierały:

- wskazanie obiektów i obszarów aktualnie ujętych w rejestrze zabytków oraz gminnej ewidencji zabytków,
- ustalenia dotyczące ograniczeń wysokości zabudowy i dopuszczalnych form architektonicznych w otoczeniu zabytków,
- nakazy zachowania lub odtworzenia historycznych linii zabudowy i układów przestrzennych,
- wytyczne w zakresie materiałów wykończeniowych, stolarek okiennych, pokryć dachowych i ogrodzeń w kontekście zabytkowej zabudowy,
- zakaz lokalizacji obiektów kolidujących z ekspozycją zabytków (np. wysokich hal, billboardów, wież telekomunikacyjnych),
- możliwość wpisania do planów tzw. zapisów miękkich – tj. rekomendacji rewitalizacji obiektów zabytkowych czy zachowania elementów dziedzictwa niematerialnego.

Takie zapisy w MPZP pozwolą na skuteczniejsze powiązanie ochrony konserwatorskiej z polityką przestrzenną miasta oraz ułatwią właścicielom i projektantom stosowanie się do wymogów ochrony dziedzictwa.

Poniższe MPZP wskazują obiekty i obszary zabytkowe oraz zawierają zapisy uwzględniające ich ochronę:

1. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu poł. w Centrum Augustowa, ogr. ulicami R.Z.Augusta, Woj. Polskiego, Polną i przedłużeniem Rajgrodzkiej (Uchwała Nr VIII/76/99 Rady Miasta Augustów z dnia 30 kwietnia 1999 r.);
2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu położonego między ul. 3 Maja i Ogrodową (Uchwała Nr XXVI/228/01 Rady Miasta Augustów z dnia 6 kwietnia 2001 r.);
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenów położonych w Augustowie – Przewież, Studzieniczna (Uchwała Nr XXIX/269/01 Rady Miasta Augustów z dnia 31 sierpnia 2001 r.);
4. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa, terenów położonych w centrum, ograniczonych ulicami: 3 Maja, Kościelną, Mickiewicza, Wojska Polskiego

- i Rynkiem Zygmunta Augusta (Uchwałą Nr XXX/289/01 Rady Miasta Augustów z dnia 16 listopada 2001 r.);
5. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części centrum miasta Augustowa, terenów położonych między ulicami: Mostową, Młyńską, Hożą, istniejącą zabudową wielorodzinną oraz ulicami: ks. Skorupki, ks. Ściegiennego, 3 Maja (Uchwała Nr XXXV/330/02 Rady Miasta Augustów z dnia 29 maja 2002 r.);
 6. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa terenów obejm. część Dz. Zarzecze, ogr.ist cmentarzem, ul. Mostową, rzeką Nettą i jez. Necko (Uchwała Nr XXXVIII/357/02 z dnia 23 września 2002 r.);
 7. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów terenów położonych w centrum między ulicami: Mostową, Sienkiewicza, Kilińskiego, Rybacką, rzeką Nettą, 29 Listopada, 3 Maja, Hożą i Młyńską (Uchwała Nr XIX/180/04 z dnia 14 września 2004 r.);
 8. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa obejmujący tereny położone między: istniejącym lasem, Al. Jana Pawła II, ul. Glinki, drogą łączącą ul. Mazurską z ul. Rajgrodzką i działką nr 298 (Uchwała Nr XXVIII/271/25 z dnia 28 wrzesień 2005 r.);
 9. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego Miasta Augustów terenów położonych między drogą Augustów-Białystok a jeziorem Sajno (Uchwała Nr XXXV/326/06 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 30 maja 2006 r.);
 10. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów zwanego „Zarzecze II” dla terenów obejmujących część dzielnicy „Zarzecze” oraz „Osiedle Przylesie” (Uchwała Nr XXXV/327/06 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 30 maja 2006 r.);
 11. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów części dzielnicy Glinki, obejmujący tereny położone między ulicami: Glinki, Rajgrodzką, Kwaśną, Mazurską oraz w rejonie rozdzielni prądu (Uchwała Nr XXXVI/332/06 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 30 czerwca 2006 r.);
 12. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów dla terenów położonych między ulicami: Kwaśną, Rajgrodzką, Wojska Polskiego i Mazurską (Uchwałą Nr VI/41/07 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 19 marca 2007 r.);
 13. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów terenów obejmujących dzielnicę Wypusty (Uchwałą Nr X/67/07 z dnia 29 czerwca 2007 r.);
 14. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustów zwanej dzielnicą Limanowskiego i osiedle Południe (Uchwała Nr XIV/89/07 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 31 października 2007 r.);

15. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów terenów obejmujących dzielnicę Wojciech (Uchwała Nr XIV/90/07 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 31 października 2007 r.);
16. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów zwany „Plaża Bielnik” (Uchwała Nr XVII/101/07 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 5 grudnia 2007 r.);
17. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów terenów obejmujących część Dzielnicy Lipowiec i Osiedle Bema (Uchwała Nr XXIII/136/08 Rady Miasta Augustów z dnia 29 maja 2008 r.);
18. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustów obejmującej istniejące ośrodki wypoczynkowe w dzielnicy zwanej „Borki I” (Uchwała Nr XXI/131/08 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 21 kwietnia 2008 r.);
19. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Augustów zwanego "Borki-Centrum" (Uchwała Nr XXXI/197/09 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 30 kwietnia 2009 r.);
20. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustów - "Ślepsk I" (Uchwała Nr VI/39/11 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 27 czerwca 2011 r.);
21. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustów zwanego "Zarzecze III" (Uchwała Nr XXVIII/216/13 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 30.09.2013 r.);
22. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego "Netta-Rybacka" (Uchwała Nr XXXI/284/17 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 17 stycznia 2017 r.);
23. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego "Wypusty I" (Uchwała nr XXXVI/338/17 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 22 czerwca 2017 r.);
24. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego „Centrum II” – ul. Rynek Zygmunta Augusta, ul. Polna, ul. Kopernika, ul. Szkolna i ul. Zyguntowska (Uchwała Nr XXXVI/339/17 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 22 czerwca 2017 r.);
25. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego „Wojska Polskiego – Kościelna” (Uchwała Nr XXXVII/359/17 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 10 sierpnia 2017 r.);

26. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego "Wypusty II" (Uchwała Nr XL/381/17 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 25 października 2017 r.);
27. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego „Lipowiec II” (Uchwała Nr IV/50/18 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 28 grudnia 2018 r.);
28. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego "Ślepsk V" (Uchwała Nr XV/159/19 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 26 września 2019 r.);
29. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego "Lipowiec I" (Uchwała Nr XXVI/291/2020 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 24 września 2020 r.);
30. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa dla terenu położonego pomiędzy częścią ulicy Rajgrodzkiej i Młodości, zwanego "Szkoła Podstawowa Nr 2" (Uchwała Nr XLV/467/2022 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 24 lutego 2022 r.);
31. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa dla terenów położonych w rejonie części ulicy 3 Maja, zwanego „Dom Turka” (Uchwała Nr LI/519/22 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 3 sierpnia 2022 r.);
32. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa zwanego „Limanowskiego I - ul. Wiklinowa, ul. Straży Leśnej, ul. Perstuńska, ul. Grzybowa” (Uchwała nr LXX/638/23 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 31 sierpnia 2023 r.);
33. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa dla terenów położonych przy wyjściu rzeki Netty z jeziora Necko (Uchwała nr LXXVII/681/24 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 15 lutego 2024 r.);
34. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa dla terenu położonego w rejonie części Al. Kard. Wyszyńskiego, zwanego "Augustowskie Centrum Edukacyjne" (Uchwała Nr IV/49/24 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 25 lipca 2024 r.);
35. Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego części miasta Augustowa dla terenów położonych w rejonie części ulic Morelowej, Derak, Śliwkowej i Wrzosowej (Uchwała Nr XVII/180/25 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 30 października 2025 r.).

Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu Miasta Augustowa do 2034 r.

Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu Miasta Augustowa do 2034 r. przyjęty Uchwałą nr XVI/170/25 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 25 września 2025 r. w sprawie przyjęcia „Miejskiego Planu Adaptacji do zmian klimatu Miasta Augustowa do 2034 r.” Przedmiotowy plan to dokument opracowywany w celu przygotowania miasta na skutki zmian klimatu, taki jak poprawa jakości powietrza, ochrona bioróżnorodności i tworzenie błękitno-zielonej infrastruktury. Plan zakłada konkretne działania, w tym rewitalizację terenów zielonych, zarówno w strefie uzdrowskiej, jak i poza nią. Dokument wynika z potrzeby adaptacji do zmienionych warunków klimatycznych, zgodnie z wytycznymi nadrzędnych strategii, takich jak Strategiczny Plan dla sektorów i obszarów wrażliwych na zmiany klimatu do roku 2020 z perspektywą do roku 2030.

1. Plan przewiduje działania w zakresie m.in. :

- Rozwój terenów zielonych w Augustowie.

Napotyka na wiele wyzwań, które wynikają zarówno z uwarunkowań przestrzennych, jak i administracyjnych. Jednym z głównych problemów jest ograniczona przestrzeń pod nowe nasadzenia. Najczęściej dostępne tereny to wąskie pasy zieleni przyulicznej, które mają ograniczony dostęp do wody i szybko przesuszają, co utrudnia utrzymanie roślinności. Dodatkowym utrudnieniem w Augustowie jest fakt, że znaczna część miasta objęta jest strefą ochrony konserwatorskiej, co wiąże się z koniecznością uzyskania wielu uzgodnień i spełnienia szeregu formalnych wymagań. Skomplikowane procedury administracyjne wydłużają proces realizacji nowych projektów zieleni i często uniemożliwiają szybkie wprowadzanie zmian w przestrzeni miejskiej. Wszystkie te czynniki sprawiają, że rozwój terenów zielonych w Augustowie wymaga starannie przemyślanej strategii, uwzględniającej zarówno warunki naturalne, jak i potrzeby mieszkańców oraz ograniczenia wynikające z uwarunkowań prawnych i technicznych.

- Powodzi i podtopień.

Występuje problem szybkich powodzi miejskich będących następstwem gwałtownych zjawisk pogodowych. W ostatnim okresie 5 lat doszło do zalania rejonu ul. Młodości od nr 32 do Przedszkola fantazja, rejon ul. Mostowej – Albatros, Nowomiejska na wysokości targowiska miejskiego, ul. Wojska Polskiego na wysokości namiotu handlowego z obuwiami, ul. Hoża rejon tzw. Białego Domku, Rondo Marconiego, skrzyżowanie ul. Mickiewicza i Kościelnej, piwnice bloku przy ul. Rosiczkowej (obok stacji Pogotowia).

2. Wrażliwość sektorów i obszarów funkcjonalnych miasta na zmiany klimatu.

Sektor: Budownictwo

Przyczyny przypisania klasy wrażliwości:

- Potrzeba dalszych działań termomodernizacyjnych na omawianym terenie.
- Obecność zabytków i cennych kulturowo budynków.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych miasta Augustowa.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych jest dokumentem określającym zamiar działania, sposób realizacji, niezbędne siły i środki oraz czas i koszty wykonania. Przedsięwzięcia te mają na celu uratowanie przed zniszczeniem, uszkodzeniem lub zaginięciem obiektów zabytkowych. Organizację i sposób ochrony planuje się na poszczególnych stopniach administracji i w jednostkach organizacyjnych z uwzględnieniem sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego. Podstawowym aktem wykonawczym dotyczącym planowania i ochrony zabytków, jest rozporządzenie Ministra Kultury z 25 sierpnia 2004 roku o organizacji i sposobie ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. Rozporządzenie określa postępowanie organów administracji publicznej oraz wszystkich kierowników jednostek organizacyjnych (w tym dowódców jednostek wojskowych lub równorzędnych struktur i administratorów zabytków sakralnych) posiadających zabytki.

Plan ochrony zabytków na wypadek konfliktów zbrojnych i sytuacji kryzysowych miasta Augustowa został zatwierdzony przez Starostę Powiatu Augustowskiego 12.05.2021 r., a Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w dniu 29.04.2021 r.

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

5.2.1 Charakterystyka miasta Augustowa.

Położenie miasta.

Augustów to wielofunkcyjny, liczący 28 917² mieszkańców ośrodek miejski o średniej wielkości i ponadlokalnym znaczeniu, położony w północno-wschodniej Polsce. Jest czwartym pod względem liczby mieszkańców ośrodkiem miejskim województwa podlaskiego, po Białymstoku, Suwałkach i Łomży. Jest też jednym z dwóch miast posiadających status uzdrowiska na terenie województwa podlaskiego. Nie jest miastem na prawach powiatu.

Augustów, według regionalizacji fizycznogeograficznej Polski prof. Jerzego Kondrackiego, leży w Pojezierzu Litewskim (makroregion) w obrębie Równiny Augustowskiej (mezoregion).

2. GUS, stan na 31.12.2024 r.

Równina ta jest głównie obszarem sandrowym, a bardziej szczegółowo teren Augustowa to Pagóry Augustowskie, które stanowią obszar moreny dennej.

Unikalną, w skali Polski, cechą charakterystyczną lokalizacji Augustowa jest jego położenie w odległości kilkudziesięciu km od granic z trzema sąsiadami Polski tj. Rosją, Litwą i Białorusią. Nadgraniczne położenie Augustowa jest elementem obecnym od zawsze w dziejach miasta. Zaznacza się ono w wymiarze historycznym (np. Mazowsze-Jaćwież, Prusy-Korona-Litwa, II RP-III Rzesza-Litwa), ale również przyrodniczym (makroregiony fizycznogeograficzne) i przestrzenno-funkcjonalnym (Puszcza Augustowska-tereny rolnicze).

Powierzchniowo Augustów należy do grupy największych miast w Polsce (80,9 km²), przy czym większość jego powierzchni stanowią lasy (34%), użytki rolne (24%) i wody (24%). Tereny zurbanizowane stanowią zaledwie ok. 10% powierzchni miasta. Powierzchnia wszystkich wód śródlądowych przekraczająca 2 000 ha (20 km²) plasuje Augustów w ścisłej czołówce gmin miejskich z tego rodzaju potencjałem. Unikalnym w skali gmin miejskich w kraju jest połączenie wysokich udziałów powierzchni wód i lasów w granicach samego miasta.

Miasto sąsiaduje z trzema gminami wiejskimi:

- gminą Płaska (powiat augustowski, woj. podlaskie)
- gminą Nowinka (powiat augustowski, woj. podlaskie),
- gminą wiejską Augustów (powiat augustowski, woj. podlaskie).

Augustów położony jest na szlaku komunikacyjnym drogi krajowej nr 8 o znaczeniu ponadkrajowym o przebiegu: Kudowa Zdrój (granica państwa) – Wrocław – Warszawa – Białystok – Augustów – Budzisko (granica państwa), na trasie drogi krajowej nr 61 o przebiegu Warszawa – Ostrołęka – Łomża – Augustów oraz na drodze krajowej nr 16: Dolna Grupa – Iława – Olsztyn – Augustów – Ogrodniki (granica państwa). Przez Augustów przebiega linia kolejowa numer 40 (Sokółka–Suwałki).

Odległości do największych i najbliższych ośrodków miejskich wynoszą:

- Suwałki – Augustów: 33 km,
- Białystok – Augustów: 85 km,
- Warszawa – Augustów: 259 km.

Demografia:

W latach 2002-2024 liczba mieszkańców zmalała o 2,7%. Średni wiek mieszkańców wynosi 43,5 lat i jest porównywalny do średniego wieku mieszkańców województwa podlaskiego oraz porównywalny do średniego wieku mieszkańców całej Polski. Augustów ma ujemny przyrost

naturalny wynoszący -99. Odpowiada to przyrostowi naturalnemu -3,40 na 1000 mieszkańców Augustowa. Gęstość zaludnienia wynosi 357,4 osób/km².

Środowisko:

Lokalizacja miasta nad rzeką Netą i Kanałem Augustowskim, a także w obrębie Pojezierza Suwalsko -Augustowskiego sprawia, iż ma ono charakter miejscowości turystycznej. Bogate walory środowiska przyrodniczego dodatkowo wpływają na atrakcyjność ośrodka, który od 1993 roku posiada status uzdrowiska.

Położenie Augustowa jest, z punktu widzenia środowiska przyrodniczego, wyjątkowe. Zarówno na terenie miasta, jak i w jego bezpośrednim otoczeniu występują cenne elementy środowiska przyrodniczego objęte różnymi formami ochrony przyrody. Łącznie obejmują one blisko 78% powierzchni całego miasta. Z punktu widzenia rozwoju miasta wyjątkowo cenny charakter środowiska przyrodniczego z jednej strony stanowi niezaprzeczalny atut i wciąż niewykorzystany w pełni endogenny potencjał rozwojowy. Z drugiej zaś, jest on czynnikiem hamującym niektóre części składowe gospodarki np. pewnych branż wytwórczości, a nawet usług. Zrównoważone i mądre wykorzystanie zasobów przyrodniczych w przyszłości może stać się jednym z kluczowych czynników rozwojowych miasta.

Zgodnie z Centralnym Rejestrem Form Ochrony Przyrody na terenie Augustowa znajduje się m. in.:

- Obszar Chronionego Krajobrazu Puszcza i Jeziora Augustowskie,
- rezerwat przyrody "Stara Ruda",
- rezerwat przyrody „Brzozowy Grąd”,
- specjalny obszar ochrony siedlisk Ostoja Augustowska,
- obszary specjalnej ochrony ptaków Natura 2000.

5.2.2 Zarys historii obszaru miasta.

W okresie średniowiecza, ziemie obecnej Suwalszczyzny zajmowali Jaćwingowie, którzy zamieszkiwali tereny ograniczone rzekami: Niemen (wschodnia granica), Biebrzą (południe), Szeszupą (północ) oraz od strony zachodniej pasmem Wielkich Jezior Mazurskich. Lud ten zajmował się głównie rolnictwem. W połowie XIII w. na ziemie Jaćwingów najechali Krzyżacy, którzy zabijali lub wywozili ich w głąb Prus i na Litwę. Od XIV w. tereny obecnego Augustowa

3. GUS, stan na 31.12.2024 r.

znajdowały się kolejno w obrębie Mazowsza, w rękach książąt litewskich, województwa podlaskiego oraz Korony.

W 1392 r. Krzyżacy wzniesli nad Nettą zamek Metenburg wkrótce zburzony przez Litwinów. W wyniku pokoju melneńskiego w 1422 r. ziemie te podzielono między Wielkie Księstwo Litewskie, zakon krzyżacki i Polskę. Ziemia augustowska znalazła się w granicach Litwy, w obrębie województwa trockiego. W 1513 r. z części województwa trockiego utworzono województwo podlaskie, a jego granicą z województwem trockim stała się rzeka Netta. W 1569 r. województwo podlaskie wraz z Augustowem włączono do Korony Królestwa Polskiego. Po litewskiej stronie, za Nettą został cmentarz miejski. Augustów należał do starostwa knyszyńskiego. W 1570 r. z części starostwa knyszyńskiego wydzielono starostwo augustowskie. W 1526 r. Jan Radziwiłł zbudował koło komory celnej nad rzeką Nettą, wspomnianej w 1496 r., karczmę Mietha.

Rozwój wymiany handlowej spowodował wykształcenie sieci drogowej. Najważniejsza droga prowadziła z Grodna do Rajgrodu, w późniejszym okresie (po powstaniu Augustowa) nazywano ją Gościńcem Augustowskim. Za główne przyczyny powstania Augustowa można uznać chęć stworzenia miejsca do wymiany handlowej dla zakładanych wsi oraz powstanie ważnego ośrodka na pograniczu.

Miasto założył Zygmunt August, stąd też jego nazwa Augustów, a także herb – monogram utworzony z imion władcy. Przygotowania do lokacji rozpoczęto w 1550 roku z inicjatywy starosty knyszyńskiego Piotra Chwalczewskiego, prace lokacyjne rozpoczęto w 1555 r. Proces zasiedlenia przebiegał bardzo szybko. Prawa miejskie magdeburskie nadał Augustowowi Zygmunt August przywilejem wystawionym w Wilnie 17 maja 1557 r. (stanowiące formalno - prawną podstawę istnienia miasta). Miastu przyznano tereny o powierzchni 127 włók (włoka ok. 16 ha) oraz prawo do organizacji dwóch jarmarków w roku (na św. Piotra i Pawła oraz na Nowy Rok) oraz dwóch targów tygodniowo (w czwartki i w soboty). Mieszkańcy Augustowa uzyskali prawo łowienia ryb w Necie i jeziorze Necku. W 1564 roku powiększono obszar miejski do 201 włók. Miasto uzyskało także monopol na ważenie piwa, sycenie miodu oraz palenie wódki. W 1569 r. przyznano Augustowowi jeszcze 12 włók.

Augustów był trudno dostępny ze względu na otaczające bagna, jeziora, rzekę i puszcę. Granice miasta biegły od granic z Nettą na rzece Strumień między wsiami Uścianki, Jeziorki, następnie rzeką Kamienny Bród i brzegiem jeziora Necko, rzeką Klonownicą, brzegiem jeziora Białego, następnie do jeziora Sajno i linią prostą do jeziora Kolno, stąd za rzeką Kolnicą do jeziora Sosnówko. Do miasta przybyła ludność z Mazowsza oraz z Wielkiego Księstwa Litewskiego. Zbudowano dwa młyny, tartak, rudnie i smolarnie.

Augustów rozplanowano zgodnie z obowiązującymi od średniowiecza przy lokacjach zasadami - w centrum wytyczono prostokątny rynek, od którego odchodziły główne ulice, tworząc siatkę równoległych i przecinających się pod kątem prostym ciągów. Ulica Rajgrodzka wyprowadzała na trakt na Mazowsze i do Prus, ulica Mostowa – w kierunku Litwy. Wytyczono wówczas także ulicę Długą, Żabią, Krakowską, Poświętną, Wierzbną, Młyńską, Niemiecką, Łecką, Stodolną i Cerkiewną. Na środku rynku został wzniesiony drewniany ratusz z jatkami. Na wschód od głównego rynku umiejscowiono „rynek wołowy”.

W 1656 roku po bitwie pod Prostkami, walczący po stronie polskiej Tatarzy, niezadowoleni z przydzielonych im łupów, spalili miasto i uprowadzili w niewolę jego mieszkańców. W 1658 r. Jan Kazimierz, chcąc ułatwić odbudowę miasta, wydał dla Augustowa przywilej wolnego wyrębu puszczy. Ponowne spustoszenia spowodowała wojna północna, której działania trwały na ziemi augustowskiej od 1702 do 1709 r.

Lata pokoju za panowania Augusta III zapoczątkowały ożywienie gospodarcze, przerwane niestety w czasie wojny siedmioletniej (1756-63). Augustów stopniowo się odbudowywał, wzrastało zaludnienie, osiedlali się rzemieślnicy i kupcy. W wyniku III rozbioru Rzeczypospolitej Augustów znalazł się w granicach Królestwa Pruskiego, w powiecie goniądzkim. Na mocy traktatu z Tylży (1807 r.) między Francją a Rosją i Prusami z większości ziem II i III zaboru pruskiego utworzono Księstwo Warszawskie. Augustów stał się siedzibą powiatu dąbrowskiego. Po Kongresie Wiedeńskim (1814-15) Augustów wraz z większością Księstwa Warszawskiego wszedł w skład Królestwa Polskiego. Utworzono województwo augustowskie z siedzibą władz w Suwałkach.

Potrzeba stworzenia szlaków komunikacyjnych dla transportu towarów i chęć ominięcia dróg przebiegających przez Prusy, które nałożyły wysokie cła spowodowała podjęcie decyzji o budowie Kanału Augustowskiego. Budowa kanału stanowiła jedną z największych inwestycji gospodarczych Królestwa Polskiego. Obiekt zaprojektowany był m. in. przez gen. Ignacego Prądzyńskiego, a prace prowadzone były w latach 1824 – 1839.

W wyniku wojny z Rosją w 1831 r. miasto doznało wielkich strat podczas pożaru. Po upadku powstania listopadowego utworzono gubernię augustowską (1837 r.), która po powstaniu styczniowym została podzielona na gubernię suwalską i łomżyńską (1867). W trakcie powstania styczniowego Puszcza Augustowska była miejscem schronienia polskich oddziałów i walk z wojskami rosyjskimi, świadczą o tym pomniki na mogiłach w Krasnymborze, Kozim Rynku, Powstańcach czy Skieblewie. Pod koniec XIX w. znacznie powiększono garnizon rosyjski w Augustowie i zbudowano kompleks koszarowy. W 1899 r. doprowadzono do miasta linię kolejową i zbudowano dworzec kolejowy.

Na początku I wojny światowej przez Augustów kilkakrotnie przechodził front. Na początku września 1914 r. miasto zajęli Niemcy, a po kilku tygodniach odbili je Rosjanie. 17 lutego 1915 r. ponownie przeszło ono pod okupację niemiecką, która odznaczała się skrajnym wyczyszczeniem ekonomicznym, np. rabunkową eksploatacją Puszczy Augustowskiej. W dzielnicy Augustowa Lipowiec zbudowano w 1916 r. tartak. Okupacja niemiecka trwała do lipca 1919 roku. Po włączeniu w granice odrodzonej Polski Augustów w lipcu 1920 r. został zajęty przez sowieckie wojska Tuchaczewskiego, w trakcie jego ofensywy warszawskiej. Walki ze sprzymierzonymi z Rosją bolszewicką trwały do końca września.

Rozwój gospodarczy Augustowa w okresie międzywojennym związany był z rozwojem turystyki. Augustów stał się jedną z najpopularniejszych polskich miejscowości wypoczynkowych. Powstawały wtedy domy wypoczynkowe i jachtkluby, m. in.: Oficerski Yacht Klub, Yacht Klub Polski, Schronisko Kuratorium Okręgu Szkolnego Wileńskiego, Hotel „Nad Jeziorami”. Burmistrz Piotr Halicki stworzył projekt promocji miasta z hasłem „Wenecji Północy”. W Augustowie goszczono prezydentów Polski: Stanisława Wojciechowskiego i Ignacego Mościckiego, a także innych ważnych polityków: Edwarda Śmigłego-Rydza i Józefa Becka. Augustów pozostał miastem garnizonowym. W porosyjskich koszarach (104 Pułku Strzelców im. feldmarszałka Bagrationa) od 1921 r. stacjonował 1. Pułk Ułanów Krechowieckich im. płk. Bolesława Mościckiego.

Po przegranej wojnie obronnej 1939 r. Augustów znalazł się pod władzą sowiecką. Prześladowania dotknęły przede wszystkim oficerów, inteligencję, policjantów i nauczycieli. Na Syberię zesłano wielu mieszkańców Augustowa. Sytuacja zmieniła się w wyniku napaści Niemiec na Związek Sowiecki 22 czerwca 1941 r., a miasto przeszło pod okupację niemiecką (w sierpniu wraz z okręgiem białostockim Augustów został włączony bezpośrednio do Rzeszy). Ludność dziesiątkowały zbiorowe egzekucje, zesłania do obozów koncentracyjnych i wywózki na roboty. 24 października 1944 roku miasto zostało częściowo zajęte przez wojska sowieckie, pod koniec stycznia 1945 r. wojska sowieckie zajęły całe miasto. Nowi okupanci prześladowali aktywne politycznie grupy ludności. W lipcu 1945 r. jednostki sowieckie wraz z UB przeprowadziły tzw. obławę augustowską na ukrywające się w okolicznych lasach oddziały AK i wspierającą ją ludność. Los wielu ofiar NKWD i UB z Augustowa i okolic jest do dzisiaj nieznanym.

Po II wojnie światowej Augustów pełnił funkcję ośrodka administracyjnego na szczeblu powiatowym. Na skutek nowego podziału administracyjnego z 1975 roku Augustów znalazł się w województwie suwalskim. Dopiero w 1999 roku przywrócono powiat augustowski z siedzibą władz w Augustowie, należący do województwa podlaskiego.

Fazy rozwoju przestrzennego Augustowa opisane w monografii historycznej⁴ Jarosława Szlaszyńskiego i Andrzeja Makowskiego można podzielić na następujące okresy:

- okres I – czasy Rzeczypospolitej Obojga Narodów (1569 – 1795) miasto założono od podstaw na surowym korzeniu (projektantem był królewski architekt Job Prayetfuess). Wyznaczono rynek główny i sieć prostopadłych ulic wychodzących z centrum miasta. Główną arterią komunikacyjną był ciąg: ulica Mostowa (trakt grodzieński) – Rynek – ul. Rajgrodzka (trakt mazowiecki i królewiecki). Na początku XVII wieku miasto posiadało cztery przedmieścia: Żarnowo, Turówkę, Biernatki i Uścianki, nie tworzyły one jednak ciągłości urbanistycznej z miastem. Wokół Rynku były zlokalizowane najważniejsze obiekty użyteczności publicznej (ratusz, karczmy) i urzędnia komunalne. Zabudowa Augustowa do końca XVIII wieku była drewniana, przy ulicach zlokalizowane były domy i budynki inwentarskie, a stodoły przy ul. Stodolnej. Do najokazalszych obiektów należały: dwór starościński, dworek kamedułów, dworki należące do Karola Topolskiego i rodu Zielińskich.
- okres II – czasy zaborów (1795 – 1918) w wyniku przeprowadzenia przez Augustów traktu kowieńskiego ulica Mostowa utraciła status kręgosłupa miasta na rzecz ulic Krakowskiej (ob. Wojska Polskiego) i Długiej, które stały się głównymi osiami układu przestrzennego. W tym czasie próbowano zmienić charakter miasta z drewnianego na murowany. Pierwsze kamienice powstały na początku XIX wieku, w 1904 roku stanowiły już 23% zabudowy miejskiej. Planowano budowę nowej dzielnicy tzw. Nowego Rynku wg planów Henryka Marconiego. Miał on stanowić wraz z placem kościelnym i starym rynkiem główne elementy kompozycji miejskiej. W mieście rozlokowano stały garnizon wojskowy, wybudowano wtedy murowane koszary oraz stację kolejową. Naprzeciwko stacji rozpoczęto wykup działek pod budowę willi letniskowych.
- okres III – okres dwudziestolecia międzywojennego (1918 – 1939) nastąpiły znaczące zmiany w układzie przestrzennym miasta, w związku z uruchomieniem w 1919 r. tartaku na Lipowcu powstało nowe osiedle robotnicze, rozwijały się os. Borki i os. Baraki. Pod koniec lat 20. XX wieku zaprojektowano nową dzielnicę Zarzeczce-Bór, gdzie powstawały domy zamożniejszych mieszkańców Augustowa, często stylem nawiązujące do architektury zakopiańskiej. Pod koniec lat 30. można było wyróżnić podział miasta ze względu na funkcję: centrum i wschód pełniły rolę administracyjną, zachodnia część miała charakter rolniczy, dzielnice robotnicze były zlokalizowane za Kanałem Augustowskim i przy stacji kolejowej, a letniskowa znajdowała się za rzeką Netą. Ważnym momentem było

4. J. Szlaszyński, A. Makowski. Augustów: monografia historyczna, Augustów 2007.

przystąpienie do opracowania ogólnego i szczegółowego planu zabudowy Augustowa. Rozwój ośrodka turystycznego przyczynił się do wzrostu intensywności połączeń kolejowych na trasie Augustów-Warszawa.

- okres IV – czasy po II wojnie światowej (od 1945 roku) Augustów został w czasie wojny zniszczony w 70%, jego odbudowa była trudna i długotrwała. Kontynuowany był międzywojenny kierunek rozwoju - zbudowano lub odbudowywano ośrodki wczasowe, m. in. w 1948 r. Dom Turysty, w 1950 r. ośrodek Funduszu Wczasów Pracowniczych, a w 1955 Wojskowy Dom Wypoczynkowy. W 1993 r. Augustów uzyskał status uzdrowiska. Było to możliwe ze względu na występujące w okolicy złoża borowiny oraz źródła wody mineralne. Po II wojnie światowej skupiono się na odbudowie i remontach zniszczonych budynków. Powstawały nowe obiekty, jednak nie były one wystarczające z uwagi na rosnącą liczbę ludności. Dopiero w drugiej połowie lat 50. zastój w budownictwie zaczął znikać, rozpoczęto budowę większych obiektów mieszkalnych, powstawały też budynki jednorodzinne. W latach 50. i 60. nastąpił rozwój przemysłu. Rozbudowa Augustowa w latach 70. i 80. odbywała się poprzez przymusowe wywłaszczenia części ziem. Powstały wówczas trzy osiedla spółdzielcze: Śródmieście I, Śródmieście II i Śródmieście III oraz osiedle Południe. W latach 90. XX wieku i na początku XXI wieku nastąpiło zahamowanie budownictwa wielorodzinnego i rozwój jednorodzinnego. Rozbudowa miasta odbywała się zgodnie z obowiązującym planem zagospodarowania przestrzennego.

5.2.3. Krajobraz kulturowy

Krajobraz kulturowy to inaczej krajobraz, w którym ogół cech naturalnych (przyrodniczych) został zdominowany przez dzieła rąk ludzkich (definicja Narodowego Instytutu Dziedzictwa). Wartościami krajobrazu kulturowego są jego cechy fizjonomiczne (wygląd, obraz obszaru) będące wynikiem wykorzystania warunków naturalnych do stworzenia wartości kulturowych oraz niematerialna wiedza o społeczeństwie, które ten krajobraz stworzyło. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne - kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności, także związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody.

Definicja krajobrazu kulturowego jest zawarta w art. 3 pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Krajobraz kulturowy to postrzegana przez ludzi przestrzeń, zawierająca

elementy przyrodnicze i wytwory cywilizacji, historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych i działalności człowieka.

Wszelkie przekształcenia, zmieniające wygląd krajobrazu kulturowego przez likwidowanie lub zniekształcenie cech stanowiących o jego wartościach stanowią zagrożenie jego zachowania. W celu jego ochrony Gminy mogą go chronić poprzez utworzenie parku kulturowego lub ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego.

Ochrona i kształtowanie krajobrazu kulturowego służy utrzymaniu tożsamości społeczności lokalnych (małe ojczyzny), regionów i państwa. Wobec tego konieczne jest utrzymanie i eksponowanie jego wartości, podejmując działania odnoszące się zarówno do ochrony dziedzictwa kulturowego, jak i środowiska przyrodniczego. Przedmiotem ochrony powinno być: ukształtowanie terenu, jego pokrycie (przyrodnicze i kulturowe) oraz tradycje zagospodarowania.

Zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego stanowią wartości podlegające ochronie prawnej i pozwalają tym samym na wyodrębnienie obszarów o istotnych walorach środowiska kulturowego. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej jest celem polityki przestrzennej, a kształtowanie środowiska kulturowego wpływa na rozwój pozostałych dziedzin regionu, takich jak: turystyka, rekreacja, rolnictwo, osadnictwo czy leśnictwo.

Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Materialne dziedzictwo kulturowe to cały dorobek materialny wszystkich pokoleń, jakie zamieszkiwały teren miasta. Są to zarówno tereny zieleni komponowanej, rozwiązania przestrzenne, powstałe przez stulecia budowle i zastosowane w nich rozwiązania architektoniczne, jak również zabytki ruchome w nich zgromadzone oraz zabytki archeologiczne.

Środowisko kulturowe gminy kształtowane jest przez różnorodne elementy dziedzictwa kulturowego, w tym zabytki archeologiczne, architektoniczne, założenia parkowe oraz wartości niematerialne, takie jak unikatowy krajobraz i tradycje kultury ludowej. Warto zaznaczyć, że zachowane zasoby dziedzictwa kulturowego nie tylko posiadają wysoką wartość historyczną i artystyczną, ale również są objęte ochroną prawną, co umożliwia wyodrębnienie obszarów o szczególnych walorach kulturowych. Ochrona dóbr kultury materialnej i niematerialnej stanowi istotny element polityki przestrzennej gminy. Zrównoważone zarządzanie tymi zasobami przyczynia się do zachowania tożsamości regionu oraz wspiera jego wszechstronny rozwój.

Obecność obiektów zabytkowych oraz niematerialnych wartości kulturowych może stanowić istotny atut promocyjny dla regionu. Poprawa infrastruktury turystycznej, organizacja wydarzeń kulturalnych oraz wprowadzanie edukacyjnych programów ochrony dziedzictwa pozwala nie tylko na wzrost atrakcyjności miasta, ale także na integrację społeczności lokalnej wokół wspólnych wartości. Dzięki odpowiedniemu zarządzaniu i ochronie środowiska kulturowego gmina może stać

się miejscem harmonijnego współistnienia tradycji i nowoczesności, wspierając tym samym jej trwałą rozwój.

5.2.4. Zabytki nieruchome (architektura i budownictwo)

Na terenie miasta Augustowa znajdują się 33 zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków województwa podlaskiego. Wykaz znajduje się w **Załączniku nr 1** do niniejszego Programu. Obiekty te objęte są wszelkimi rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim, rygorami ochrony konserwatorskiej wynikającymi z przepisów Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Rejestr zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków (art. 8). Pod względem liczebności największą grupę obiektów zabytkowych objętych ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków stanowią budynki mieszkalne, które stanowią większą część infrastruktury miejskiej. Liczną grupę zabytków stanowią też obiekty sakralne (kościóły, cmentarze), budynki użyteczności publicznej (szkoły, poczta, dworzec PKP) i obiekty hydrotechniki jak urządzenia związane z Kanałem Augustowskim.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 pkt 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Jest to wyliczenie przykładowe, a zawarte w tym artykule stwierdzenie *w szczególności* wskazuje wyraźnie na możliwość rozszerzającej interpretacji. Oznacza to, że przedmiotem może być każdy obiekt, istniejący w jakiegokolwiek formie fizycznie postrzegalnej.

W myśl ust. 2 w/w artykułu Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronie mogą podlegać także nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego,

placu, ulicy lub jednostki osadniczej. Definicję legalną zabytku zawiera art. 3 pkt 1 w/w ustawy. Mówi ona, iż zabytek to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zgodnie z art. 9. ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Na podstawie art. 9 ust. 2 do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu otoczenia (nie będącego zabytkiem samym w sobie) dokonuje się w celu umożliwienia skutecznej ochrony wartości i widokowych zabytkowych obiektów oraz ich ochrony przed szkodliwym oddziaływaniem czynników zewnętrznych.

W Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Białymstoku prowadzone są trzy rejestry:

- Rejestr zabytków nieruchomych (księga A)
- Rejestr zabytków ruchomych (księga B)
- Rejestr zabytków archeologicznych (księga C)

W myśl art. 10 ust. 2 w/w Ustawy wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia i uszkodzenia zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Prawo do zgłaszania wniosku o wpis do rejestru zabytków mają także organizacje społeczne zajmujące się statutowo ochroną dziedzictwa i środowiska kulturowego.

Wpis do rejestru zabytków jest trwałą zmianą w charakterze nieruchomości, rodzącą określone prawa i obowiązki, z tego też względu powinien być on ujawniany również w katastrze nieruchomości oraz w księdze wieczystej. Czynność ta dokonywana jest na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków.

W Ustawie o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami znajdują się przepisy odwołujące się do ochrony zabytków rejestrowych, art. 118 ust. 1 w/w Ustawy mówi: kto bez pozwolenia umieszcza na zabytku wpisanym do rejestru: urządzenie techniczne, tablicę reklamową lub urządzenie reklamowe lub napis podlega karze ograniczenia wolności albo grzywny.

Ponadto w w/w Ustawie określono, iż w kompetencji starostów jest umieszczenie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków znaku informującego o tym, iż zabytek ten podlega ochronie. Każdy zabytek rejestrowy powinien być w odpowiedni sposób oznakowany. W tym zakresie regulują

to przepisy zawarte w *Rozporządzeniu Ministra Kultury z dnia 9 lutego 2004 r. w sprawie wzoru znaku informacyjnego umieszczonego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków*. Znak ten ma kształt pięciokątnej tarczy skierowanej ostrzem w dół, w górnej części napis: „ZABYTEK CHRONIONY PRAWEM” poniżej błękitna tarcza herbowa złożona z kwadratu i umieszczonego nad nim trójkąta. Błękitna Tarcza jest kulturowym odpowiednikiem Czerwonego Krzyża. Jest to symbol ochrony określony w *Konwencji haskiej z 1954 r.* (Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisana w Hadze dnia 14 maja 1954 r.). Zgodnie z zapisami Konwencji, znak Błękitnej Tarczy służy dla oznakowania obiektów kultury, aby zapewnić im ochronę przed atakiem w razie konfliktu zbrojnego. Autorem emblematu jest Polak, profesor Jan Zachwatowicz, w tamtym okresie Generalny Konserwator Zabytków, uczestnik Konferencji międzyrządowej w sprawie ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podczas której została uchwalona Konwencja haska z 1954 r.

Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 2 sierpnia 2018 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków precyzuje wymagania względem osób prowadzących prace przy obiektach zabytkowych. Rozporządzenie określa tryb wydawania pozwoleń na:

- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie prac restauratorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie robót budowlanych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- prowadzenie badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa,
- prowadzenie badań architektonicznych przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków,
- przemieszczenie zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- trwałe przeniesienie zabytku ruchomego wpisanego do rejestru zabytków, z naruszeniem ustalonego tradycją wystroju wnętrza, w którym zabytek ten się znajduje,
- dokonywanie podziału zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków,
- zmianę przeznaczenia zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub sposobu korzystania z tego zabytku,

- umieszczanie na zabytku wpisanym do rejestru zabytków urządzeń technicznych, tablic reklamowych lub urządzeń reklamowych,
- prowadzenie badań archeologicznych,
- poszukiwanie ukrytych lub porzuconych zabytków ruchomych, w tym zabytków archeologicznych, przy użyciu wszelkiego rodzaju urządzeń elektronicznych i technicznych oraz sprzętu do nurkowania,
- wykonywanie robót budowlanych w otoczeniu zabytku,
- podejmowanie innych działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków.

Załącznik nr 1. Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków województwa podlaskiego.

L. P.	ADRES	OBIEKT	NR REJESTRU I DATA WPISU	NUMER DECYZJI
1.	Augustów	Układ urbanistyczny, XVI- XIX w.	76 z 26.11.1956 oraz 96 z 13.11.1980	Kult. V-2b-76-37-56 i KL. WKZ 534/96/d/80
2.	Augustów, ul. 3 Maja 10	kościół par. p.w. Najświętszego Serca Jezusowego	564 z 25.02.1987	KL. WKZ 534/564/d/87
3.	Augustów, Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 2,	Cerkiew garnizonowa, ob. Kościół rzymskokatolicki p. w. MB Częstochowskiej	563 z 25.02.1987	KL. WKZ 534/563/d/87
4.	Augustów, Zarzecze	Cmentarz parafialny rzymskokatolicki	481 z 15.05.1986	KL. WKZ 534/481/d/86
5.	Augustów, Zarzecze	kaplica grobowa rodziny Truskowskich	226 z 29.10.1966 oraz 565 z 25.02.1987	KL. -III-1/231/66 i KL. WKZ 534/565/d/87
6.	Augustów, Zarzecze	Cmentarz żołnierzy Armii Radzieckiej z II w. św.	778 z 14.03.1990	KL. WKZ 534/778/d/90
7.	Augustów, Rynek Zygmunta Augusta	park miejski	A-978 z 6.12.1993	WKZ 534/978/d/93

8.	Augustów, ul. Wybickiego 1	Zespół Dawnej Poczty, a) budynek główny, b) pawilon – oficyna I, c) pawilon – oficyna II, wraz z przylegającym terenem	113 z 12.03.1958 oraz 30 z 2.05.1979	Kult. V-2b-119-17/58, KL WKZ 534/30/d/79
9.	Augustów, ul. Kolejowa 13	dworzec kolejowy wraz z przylegającym terenem	364 z 30.06.1975	Kl WKZ 680/14/75
10.	Augustów, Sportowa 1	Dom Turysty	338 z 11.03.1983	KL WKZ 534/338/d/83
11.	Augustów, ul. 29 Listopada 5a	Dworek d. Zarządu Portu, ob. Muzeum	227 z 24.10.1966 oraz 13 z 17.02.1979	KL. -III-1/232/66 i KL. WKZ 534/13/d/79
12.	Augustów, ul. 29 Listopada 5	budynek d. Zarządu Wodnego	343z 23.06.1973	KL WKZ-680/2/73
13.	Augustów, ul. Ks. Skorupki	Dom parafialny	576 z 16.03.1987	KL WKZ 534/576/d/87
14.	Augustów, ul. 3 Maja 9	dom	568 z 16.03.1987	KL WKZ 534/568/d/87
15.	Augustów, ul. 3 Maja 12	Dom	569 z 16.03.1987	KL WKZ 534/569/d/87
16.	Augustów, ul. 3 Maja 16	Budynek zwany „Domem Turka”	rej.: A-340 z 1.04.2011	RN- RS/4010-172/09
17.	Augustów, ul. 3 Maja 24	Dom	570 z 16.03.1987	KL WKZ 534/570/d/87
18.	Augustów, ul. 3 Maja 30	Dom	571 z 16.03.1987	KL WKZ 534/571/d/87
19.	Augustów, Rynek Zygmunta Augusta 3,	Dom	572 z 16.03.1987	KL WKZ 534/572/d/87
20.	Augustów, Rynek Zygmunta	Dom	A-938 z 30.11.1992	KL WKZ 534/938/d/87

	Augusta 4,			
21.	Augustów, Rynek Zygmunta Augusta 8	Dom	573 z 16.03.1987	KL WKZ 534/573/d/87
22.	Augustów, Rynek Zygmunta Augusta 12,	Dom	574 z 16.03.1987	KL WKZ 534/574/d/87
23.	Augustów, Rynek Zygmunta Augusta 14	Dom	575 z 16.03.1987	KL WKZ 534/575/d/87
24.	Augustów, Rynek Zygmunta Augusta 16,	Dom	A-939 z 30.11.1992	KL WKZ 534/939/d/92
25.	Augustów, Rynek Zygmunta Augusta 28	Dom	A-947 z 4.02.1993	KL WKZ 534/947/d/93
26.	Augustów, ul. Tartaczna 19	Budynek świetlicy	A-639 z 23.06.2021	R. 5140.31.2021.KN
27.	Augustów, ul. Wojska Polskiego 2,	Dom	577 z 16.03.1987	KL WKZ 534/577/d/87
28.	Augustów, ul. Wojska Polskiego 7,	Dom	579 z 16.03.1987	KL WKZ 534/579/d/87
29.	Augustów, ul. Wojska Polskiego 14,	Dom	581 z 16.03.1987	KL WKZ 534/581/d/87
30.	Augustów, Al. Kard. Wyszyńskiego 1	Zespół Oficerskiego Yacht Clubu RP: - budynek Yacht Clubu, - portiernia, - budynek przystani, - park leśny	A-1 z 18.08.1999:	PWKZ-5340/1/99

31.	Augustów Studzieniczna	Zespół kościoła par. p. w. MB Szkaplerznej: - kościół, - dzwonnica, - kaplica Matki Boskiej, - przyległy teren ograniczony od zachodu drogą wiejską a z pozostałych stron brzegami Jeziora Studzieniczne	77 z 15.03.1980 (zespół) 232 z 25.10.1966 (kościół)	KL WKZ 534/77/d/80 KL.-III-1/237/66
32.	Augustów, Studzieniczna	Cmentarz parafialny rzymskokatolicki	825 z 15.08.1991	WKZ 534/825/d/91
33.	Augustów	Kanał Augustowski z zespołem budowli i urządzeń (jazów, mostów, śluz, zabudowań służby wodnej, obudowy brzegów) oraz przyległym terenem	rej.: 324 z 23.10.1968 oraz 5 z 9.02.1979	KL. III-680/4/68 KL WKZ 534/5/d/79

5.2. 5. Zabytki ruchome

Według art. 6 ust. 1 pkt 2 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytki ruchome to:

- a) dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcje stanowiące zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmaty oraz pamiątki historyczne, a zwłaszcza militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery,
- d) wytwory techniki, a zwłaszcza urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiały biblioteczne, o których mowa w art. 5 Ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2022 r. poz. 2393),

- f) instrumenty muzyczne,
- g) wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne,
- h) przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji.

Najcenniejsze zabytki ruchome z terenu miasta Augustowa wpisane są do rejestru zabytków ruchomych. Stanowią one m. in. wyposażenie i wystrój kościoła parafialnego pw. Najświętszego Serca Jezusowego w Augustowie, kościoła pw. MB Szkaplerznej w Studzienicznej oraz znajdują się na cmentarzu parafialnym na Zarzeczcu. Znacznie liczniejszą grupę stanowią obiekty ruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków i są to: obrazy, rzeźby, naczynia liturgiczne, krzyże, dzwony, nagrobki, krzyże nagrobne, płyty nagrobne, instrumenty muzyczne, ołtarze, ambona, konfesjonały, pomniki. Ze względów bezpieczeństwa nie publikuje się szczegółowych danych dotyczących tych obiektów. Szczegółowe dane mogą być udostępnione w siedzibie Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Białymstoku jedynie osobom upoważnionym.

Zgodnie z art. 3 pkt 1 i 3 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytek ruchomy to rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością, stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków podlegają ochronie konserwatorskiej wynikającej z przepisów ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Właściciel lub posiadacz zabytku ruchomego zobowiązany jest między innymi do:

- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie,
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków,
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków,
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków zagranicę,
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnienia zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Rejestr zabytków ruchomych prowadzony jest przez wojewódzkiego konserwatora zabytków. Do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę. Do rejestru nie

są wpisywane obiekty wpisane do inwentarza muzeum lub wchodzące w skład narodowego zasobu bibliotecznego. Zasoby muzealne i archiwalne chronione są na podstawie odrębnych przepisów.

Załącznik nr 2. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w Augustowie:

L. P.	Miejscowość	Miejsce przechowywania	Przedmiot ochrony	Nr i data rejestru zabytków, decyzja
1.	Augustów	Kościół parafialny	Elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. Najświętszego Serca Jezusowego i kaplicy cmentarnej	3.07.1984 r. decyzja nr B-20 (WKZ.533/20/d/84)
2.	Augustów	Kościół parafialny	Elementy wyposażenia kościoła parafialnego pw. MB Szkaplerznej	5.08.1991 r. decyzja nr B-53 (WKZ.533/53/d/91)
3.	Augustów	Cmentarz parafialny	Pomnik nagrobny Adolfa Gerschowa	20.12.1994 r. decyzja B-73 (l. dz. 533/73/d/94)
4.	Augustów	Chór muzyczny w kościele parafialnym pw. Najświętszego Serca Jezusowego	Instrument muzyczny - organy 37 głosowe z 1952 r.	30.12.2013 r. decyzja nr B-303 (R.4140.3.3.2013.I M)
5.	Augustów	Budynek przy ul. Mostowej	Neon „ALBATROS”	18.11.2020 r. B-394 (R.5140.25.2020 AW)

5.2.6. Zabytki archeologiczne

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego sporządzona w La Valetta dnia 16 stycznia 1992 r. (Dz. U. z 1996, nr 120, poz. 564 z dnia 9 października 1996 r.) uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

Zgodnie z definicją zastosowaną w art. 3 pkt 4 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami zabytek archeologiczny to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych

i znajdujących się w nich wytworów bądź śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem. Przedmiotem ochrony są nie tylko poszczególne wytwory człowieka, ale i ich kulturowy kontekst razem tworzą integralną całość, w terminologii naukowej zwaną stanowiskiem archeologicznym. Wydzielony wytwór określa się natomiast mianem artefaktu. Stanowiskiem archeologicznym jest obszar występowania archeologicznych zabytków i ruchomych jako spójnej całości, zaś artefaktem jest wydzielony, indywidualny zabytek ruchomy, np. pozyskany w trakcie badań archeologicznych. Wzajemne powiązanie przestrzenne poszczególnych nieruchomych i ruchomych części stanowiska archeologicznego stanowi właściwą, oryginalną i niepowtarzalną substancję zabytku archeologicznego.

W myśl art. 6. ust. 1 pkt. 3 *Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania, zabytki archeologiczne, będące w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Aby zapobiec bezpowrotnej stracie informacji o przeszłości terenu Augustowa, prace ziemne wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to ważne podczas takich inwestycji jak powstanie nowej zabudowy czy budowy dróg, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą obiekty archeologiczne. Wszelkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Narodowy Instytut Dziedzictwa w następujący sposób definiuje pojęcie stanowiska archeologicznego: *„nieruchomy zabytek archeologiczny, zwany także stanowiskiem archeologicznym, to zwarty przestrzennie obszar w obrębie którego występują źródła archeologiczne (zabytki nieruchome i ruchome oraz inne ślady wykorzystania terenu przez człowieka) wraz z otaczającym je kontekstem tzw. nawarstwieniami kulturowymi, czyli warstwami ziemi, które powstały na stanowisku w trakcie jego funkcjonowania w przeszłości”*.

Ochrona stanowisk archeologicznych jest niezwykle trudna ze względu na ich specyfikę. Są one nieodnawialne, zatem każda ingerencja np. podczas prowadzonych badań archeologicznych przyczynia się do nieodwracalnych zmian w układzie nawarstwień. W przypadku nieodnawialnych zasobów dziedzictwa archeologicznego oznacza ochronę zabytków archeologicznych in situ, czyli

w miejscu ich pierwotnego występowania, przez zachowanie ich dla przyszłych pokoleń w stanie możliwie nienaruszonym. W przypadku prowadzenia robót budowlanych w sytuacji, gdy miejsce prowadzenia prac znajduje się w strefie ochrony archeologicznej obowiązujące są ustalenia miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego wskazującego na ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków. W sytuacji, gdy na danym obszarze nie występuje miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wiążące są zapisy zawarte w decyzji o warunkach zabudowy.

W przypadku prowadzenia robót budowlanych, gdy miejsce prowadzenia prac nie znajduje się w strefie ochrony archeologicznej, ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obliguje wykonawcę (inwestora) do konkretnych zachowań w myśl art. 32 ust. 1: *„kto, w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych odkrył przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem jest obowiązany:*

- 1) wstrzymać wszelkie roboty mogące uszkodzić lub zniszczyć odkryty przedmiot;*
- 2) zabezpieczyć, przy użyciu dostępnych środków, ten przedmiot i miejsce jego odkrycia;*
- 3) niezwłocznie zawiadomić o tym właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe, właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta)”.*

Dalej, zgodnie z ust. 5: *„po dokonaniu oględzin odkrytego przedmiotu wojewódzki konserwator zabytków wydaje decyzję:*

- 1) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot nie jest zabytkiem;*
- 2) pozwalającą na kontynuację przerwanych robót, jeżeli odkryty przedmiot jest zabytkiem, a kontynuacja robót nie doprowadzi do jego zniszczenia lub uszkodzenia;*
- 3) nakazującą dalsze wstrzymanie robót i przeprowadzenie, na koszt osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej finansującej te roboty, badań archeologicznych w niezbędnym zakresie”.*

W sytuacji, gdy wykonawca nie dostosuje się do zaleceń zawartych w art. 32 ust. 1, art. 115, ust. 1 mówi o dalszych konsekwencjach: *„kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo dyrektora urzędu morskiego o odkryciu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem, a także nie wstrzymał wszelkich robót mogących uszkodzić lub zniszczyć znaleziony przedmiot i nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków, tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny”.* W ust. 2 mowa jest o grzywnie w wysokości dwudziestokrotnego minimalnego wynagrodzenia na wskazany cel społeczny związany z opieką nad zabytkami.

W przypadku znalezienia zabytku archeologicznego ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami obliguje w takiej sytuacji do konkretnego zachowania. W artykule 33 ust. 1 czytamy: *„kto*

przypadkowo znalazł przedmiot, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem archeologicznym, jest obowiązany, przy użyciu dostępnych środków, zabezpieczyć ten przedmiot i oznakować miejsce jego znalezienia oraz niezwłocznie zawiadomić o znalezieniu tego przedmiotu właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków, a jeśli nie jest to możliwe właściwego wójta (burmistrza, prezydenta miasta)”.

Art. 35 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jasno rozstrzyga: Przedmioty będące zabytkami archeologicznymi odkrytymi, przypadkowo znalezionymi albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa. Osobom, które odkryły bądź przypadkowo znalazły zabytek archeologiczny, przysługuje nagroda, jeżeli dopełniły one obowiązków wymienionych w ustawie (art. 34 ust. 1).

Art. 116 określa konsekwencje finansowe z niewywiązania się z art. 33 ust. 1: *„kto niezwłocznie nie powiadomił wojewódzkiego konserwatora zabytków lub wójta (burmistrza, prezydenta miasta) albo dyrektora urzędu morskiego o przypadkowym odkryciu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie iż jest on zabytkiem archeologicznym, a także nie zabezpieczył, przy użyciu dostępnych środków tego przedmiotu i miejsca jego znalezienia, podlega karze grzywny”.*

Prowadzenie badań archeologicznych, zgodnie z art. 36 ust. 1 pkt 5 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wymaga wcześniejszego uzyskania pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Obowiązek ten, w odróżnieniu do zabytków nieruchomości i zabytków ruchomych, obejmuje nie tylko prowadzenie badań przy zabytkach archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, lecz przy wszystkich obiektach spełniających definicję zabytku archeologicznego.

Do istotnych zagrożeń dla zabytków archeologicznych należy zaliczyć czynniki naturalne, np. działalność rzek czy czynniki ludzkie związane z pracami ziemnymi, jak np.:

- kanalizacja,
- wodociągi,
- melioracje,
- inwestycje budowlane mieszkaniowe, usługowe i przemysłowe,
- budowa dróg, obwodnic,
- eksploatacje zasobów naturalnych np. lokalizacje żwirowni, kopalni kruszywa,
- głęboka orka.

Do innego typu zagrożeń należy zaliczyć działalność nielegalnych poszukiwaczy zabytków, którzy mogą trwale uszkodzić historyczne nawarstwienia zabytku. Zagrożają oni przede wszystkim cmentarzyskom oraz stanowiskom o własnej formie krajobrazowej, jak grodziska czy fortyfikacje ziemne oraz pozostałości z okresu II wojny światowej. Dlatego dla ochrony archeologicznego

dziedzictwa kulturowego, na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, podczas inwestycji związanych z robotami ziemnymi, wymagane jest prowadzenie badań archeologicznych. Na badania archeologiczne należy uzyskać pozwolenie Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego, pozostawione nam przez przeszłe pokolenia ludzkości. Składają się na nie wszelkie materialne ślady ludzkiej egzystencji pozostawione na ziemi, pod ziemią czy w wodzie. Mogą one mieć postać opuszczonych budowli i ich pozostałości, urządzeń osadniczych (np. palenisk, pieców garncarskich, studni, jam zasobowych), cmentarzysk, pól bitewnych, miejsc kultu i warstw ziemi powstałych w wyniku działalności człowieka wraz z wszelkimi przedmiotami z nimi związanymi.

Stanowiska archeologiczne ujawnione głównie podczas badań powierzchniowych AZP składają się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe gminy. Podstawową metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo-konserwatorski nazywany Archeologicznym Zdjęciem Polski (AZP), realizowany od 1978 roku. Program ten w swym założeniu obejmuje kilka etapów badawczych:

- kwerendę archiwalną w muzeach, instytucjach publicznych i publikacjach,
- badania powierzchniowe.

Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu poprzez obserwację archeologiczną oraz uwzględnia informacje zawarte w archiwach, zbiorach muzealnych i innych instytucjach oraz publikacjach. Zbiór dokumentacji AZP jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenowego.

W myśl art. 6 pkt 3 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne - bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Należy pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych. Jednak nie może on odpowiadać dokładnie zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Na obszarze gminy miasto Augustów zewidencjonowano 73 stanowiska archeologiczne. Obszar Augustowa przebadany został metodą archeologicznych badań powierzchniowych na tzw. obszarach Archeologicznego Zdjęcia Polski o nr 22-84, 22-85, 23-84, 23-85. Na terenie Augustowa zarejestrowano najstarsze ślady osadnictwa z epoki kamienia. Charakteryzując osadnicze ślady pradziejowe (Okres Wpływów Rzymskich, Okres Wędrówki Ludów), średniowieczne i nowożytny, zauważyć należy nietypowy układ intensywności zasiedlenia terenów miasta. Najliczniej notowane

jest osadnictwo epoki paleolitu z pojedynczymi osadami z epoki mezolitu i żelaza, ale także rzut osadniczy z czasów średniowiecza po nowożytność.

Załącznik nr 3 Wykaz stanowisk/zabytków archeologicznych ujętych w wojewódzkiej ewidencji zabytków (nie wpisanych do rejestru zabytków) z terenu Miasta Augustowa.

L. P.	Miejscowość	Obszar AZP	Numer stanowiska w miejscowości	Numer stanowiska na obszarze
1.	Augustów	021-084	13	4
2.	Augustów	021-084	14	97
3.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	1	1
4.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	2	2
5.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	3	3
6.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	4	4
7.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	5	5
8.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	6	6
9.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	7	7
10.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	8	8
11.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	9	9
12.	Augustów (Wójtowskie Włóki)	022-084	11	11
13.	Augustów (Żarnowo I Augustów)	022-084	1	12
14.	Augustów	022-084	1	1
15.	Augustów	022-084	2	2
16.	Augustów	022-084	3	3
17.	Augustów	022-084	4	4
18.	Augustów	022-084	5	5
19.	Augustów	022-084	8	8
20.	Augustów	022-084	9	9
21.	Augustów	022-084	10	10
22.	Augustów	022-084	11	11

23.	Augustów	022-084	26	12
24.	Augustów	022-084	27	13
25.	Augustów	022-084	28	14
26.	Augustów	022-084	30	20
27.	Augustów	022-084	31	21
28.	Augustów	022-084	32	22
29.	Augustów	022-084	33	23
30.	Augustów	022-084	34	24
31.	Augustów	022-084	35	25
32.	Augustów	022-084	36	26
33.	Augustów	022-084	37	27
34.	Augustów	022-084	38	28
35.	Augustów	022-084	39	29
36.	Augustów	022-084	40	30
37.	Augustów	022-084	41	31
38.	Augustów	022-084	42	32
39.	Augustów	022-084	43	33
40.	Augustów	022-084	44	35
41.	Augustów	022-085	24	1
42.	Augustów	022-085	52	2
43.	Augustów	022-085	53	3
44.	Augustów	022-085	54	4
45.	Augustów	022-085	55	5
46.	Augustów	022-085	57	7
47.	Augustów	022-085	58	8
48.	Augustów	022-085	59	9
49.	Augustów	022-085	60	10
50.	Augustów	022-085	61	11

51.	Augustów	022-086	62	1
52.	Augustów	022-086	63	3
53.	Augustów	022-086	64	4
54.	Augustów	022-086	65	5
55.	Augustów	023-084	25	12
56.	Augustów	023-084	45	23
57.	Augustów	023-084	46	24
58.	Augustów	023-084	47	25
59.	Augustów	023-084	48	26
60.	Augustów	023-084	49	27
61.	Augustów	023-084	50	28
62.	Augustów (Sajenek)	023-085	1	2
63.	Augustów (Czarnucha)	023-085	1	5
64.	Augustów	023-085	15	10
65.	Augustów	023-085	16	11
66.	Augustów	023-085	17	12
67.	Augustów	023-085	18	13
68.	Augustów	023-085	19	14
69.	Augustów	023-085	20	15
70.	Augustów	023-085	21	16
71.	Augustów	023-085	22	17
72.	Augustów	023-085	23	18
73.	Augustów (Sajenek)	023-086	12	2

5.2.7. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Część zabytków ruchomych umieszczona jest również w zbiorach Muzeum Ziemi Augustowskiej znajdującym się w dwóch lokalizacjach. Są to m. in. dokument potwierdzający prawa przedmieszczanom Augustowa z podpisem króla Stanisława Augusta Poniatowskiego z 1792 r. oraz

teczka rękopisów z notatkami Ignacego Prądzyńskiego z lat 1823-1824. W tzw. dworku Prądzyńskiego przy ul. 29 Listopada 5a można zobaczyć stałą wystawę poświęconą historii Kanału Augustowskiego, która obfituje w eksponaty poświęcone twórcom kanału, m. in. gen. Ignacemu Prądzyńskiemu, narzędzia oraz publikacje.

W siedzibie muzeum na ul. Hożej można zobaczyć m. in. wystawę stałą „*Kultura ludowa ziemi augustowskiej*”, na której zgromadzono liczne eksponaty dotyczące dawnego rolnictwa, rybołówstwa, plecionkarstwa czy tkactwa. Biblioteka muzeum liczy ponad 2500 tomów, w tym bardzo rzadkie i cenne publikacje regionalne, oprócz tego można też skorzystać z prawie 2000 materiałów rozproszonych z dziedziny historii, archeologii czy etnografii czy zdjęć widoków miasta, głównie z czasów dwudziestolecia międzywojennego, kiedy to miasto przeżywało bujny rozkwit.

W Augustowie w lipcu 2025 r. został otwarty Dom Pamięci Obławy Augustowskiej przy ul. 3 Maja 16 w tzw. Domu Turka, dawnej katowni NKWD. Znajduje się tam wystawa stała gromadząca pamiątki po ofiarach największej zbrodni na Polakach po II wojnie światowej z lipca 1945 r.

5.2.8. Dziedzictwo niematerialne

Zgodnie z treścią art. 2 *Konwencji o ochronie dziedzictwa niematerialnego UNESCO* w Paryżu października 2003 r. dziedzictwem niematerialnym są: „*praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedza i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturowa - które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem, oddziaływaniem przyrody i ich historią oraz zapewnia im poczucie tożsamości i ciągłości, przyczyniając się w ten sposób do wzrostu poszanowania dla różnorodności kulturowej oraz ludzkiej kreatywności*”. Termin ten został przyjęty przez UNESCO w październiku 2003 r. w Paryżu na 32 sesji Konferencji Generalnej. Dla celów niniejszej Konwencji, uwaga będzie skierowana wyłącznie na takie niematerialne dziedzictwo kulturowe, które jest zgodne z istniejącymi instrumentami międzynarodowymi w dziedzinie praw człowieka, jak również odpowiada wymogom wzajemnego poszanowania między wspólnotami, grupami i jednostkami oraz zasadom zrównoważonego rozwoju.

Wyodrębnione przez UNESCO dziedziny zostały po wejściu w życie Konwencji w naszym kraju w dniu 16 sierpnia 2011 r. przeformułowane przez Działający przy Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego Zespół ds. Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego definiując polskie dziedzictwo niematerialne jako tradycję, żywe niematerialne przejawy kultury odziedziczone po przodkach i przekazywane kolejnym pokoleniom, takie jak:

- tradycje i przekazy ustne między innymi bajki, przysłowia, pieśni, oracje, opowieści wspomnieniowe i wierzeniowe, historie, przemowy, lamenty pogrzebowe, zawołania pasterskie i handlowe, w tym język jako nośnik niematerialnego dziedzictwa kulturowego,
- sztuki widowiskowe i tradycje muzyczne w tym tradycje muzyczne wokalne, instrumentalne i taneczne, widowiska religijne, karnawałowe i doroczne,
- praktyki społeczno-kulturowe takie jak zwyczaje, rytuały i obrzędy doroczne, sytuacyjne i rodzinne, chrzciny, wesela, pogrzeby, ceremonie lokalne i środowiskowe, zwyczaje odpustowe i pielgrzymki, gry i zabawy, folklor dziecięcy, sposoby świętowania, praktyki służące nawiązywaniu kontaktów międzyludzkich, sposoby składania życzeń, tradycyjne wyobrażenia o wszechświecie na przykład meteorologia ludowa,
- wiedza i praktyki dotyczące przyrody i wszechświata; tradycyjne sposoby leczenia; zamawiania miłosne i medyczne,
- wiedza i umiejętności związane z rzemiosłem tradycyjnym.

Obowiązkiem władz gminy jest podjęcie działań mających na celu zapewnienie przetrwania niematerialnego dziedzictwa kulturowego, w tym jego identyfikację, dokumentację, badanie, zachowanie, zabezpieczenie, promowanie, wzmacnianie i przekazywanie, szczególności przez edukację formalną i nieformalną, jak również rewitalizację różnych aspektów tego dziedzictwa. Działalność w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego oraz kształtowania współczesnego środowiska kulturowego na terenie gminy jest samorządową instytucją kultury, której podstawowym celem jest zaspokajanie i rozwijanie potrzeb w zakresie kultury i wiedzy społeczeństwa poprzez tworzenie i upowszechnianie różnych dziedzin kultury oraz promocja kultury lokalnej w kraju i za granicą.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe jest jedną z podstaw kształtowania tożsamości społeczeństwa, społeczności regionalnych i lokalnych oraz jednostek. Przetwanie dziedzictwa niematerialnego jest warunkiem zachowania zróżnicowania kulturowego, szczególnie we współczesnym, globalizującym się państwie.

Głównym składnikiem niematerialnego dziedzictwa kulturowego są przekazane nam przez przeszłe pokolenia nieuchwytnie przejawy tego, co tworzy naszą grupową, narodową, etniczną bądź religijną tożsamość. Do zjawisk tych należą praktyki, wiedza, wyobrażenia, idee i wartości, umiejętności, przekazy, ale też związane z nimi przedmioty czy też miejsca. Wiedza na ten temat została nam przekazana przez naszych dziadków, rodziców, w szkole, w trakcie świąt i uroczystości.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe jest z jednej strony tradycyjne, z drugiej zaś współczesne i żywe, stanowiąc konglomerat odziedziczonych tradycji przeszłości, ale także współcześnie, twórczo przekształcanych praktyk, w których uczestniczymy jako przedstawiciele

różnych grup społecznych i kulturowych. Zjawiska niematerialnego dziedzictwa kulturowego ewoluują w odpowiedzi na zmieniające się otoczenie stanowiąc ogniwo łączące naszą teraźniejszość z przeszłością naszych przodków i przyszłością naszych dzieci.

Niematerialne dziedzictwo kulturowe tworzone jest również współcześnie, poprzez kreowanie zjawisk bazujących na przeszłości, których celem jest kształtowanie i utrwalanie spójności społeczności miejskiej.

Rozpowszechnianiem kultury na terenie Augustowa zajmują się Augustowskie Placówki Kultury składają się z Miejskiego Domu Kultury, Miejskiej Biblioteki Publicznej i Muzeum Ziemi Augustowskiej. Zajmują się one działalnością w zakresie upowszechniania oraz ochrony kultury, a w szczególności:

- a) edukacją kulturalną i wychowaniem przez sztukę,
- b) gromadzeniem, dokumentowaniem, tworzeniem, ochroną i udostępnianiem dóbr kultury,
- c) tworzeniem warunków dla rozwoju amatorskiego ruchu artystycznego oraz zainteresowania wiedzą i sztuką,
- d) tworzeniem warunków dla rozwoju folkloru, a także rękodzieła ludowego i artystycznego,
- e) rozpoznawaniem, rozbudzaniem, zaspakajaniem potrzeb oraz zainteresowań kulturalnych.

Do wykonywania tych zadań zaliczyć możemy m. in.

- zespoły działające na obszarze miasta Augustowa: zespół Tańca Ludowego Bystry, zespół Cookies, zespół Melodia, orkiestra dęta działająca przy Augustowskich Placówkach Kultury, Teatr Pneumatyczny, Augustowski Teatr Piosenki,
- imprezy nawiązujące do dziedzictwa kulturowego regionu. Wśród cyklicznych imprez na terenie Augustowa odbywają się: Kiermasze rękodzieła: Augustynki, Majowe Bąki, Baby Wielkanocne, Mikołajce, Lato Teatralne, Augustowski Bieg Niepodległości,
- organizowane corocznie Dni Augustowa, czy Augustowska Noc Muzeów,
- zajęcia grupowe w ramach APK: „Nie Święci garnki lepia...”, „Bizuteria prądziejowa”, „Tańcowała igła z nitką...” czy „Więc chodź pomaluj mój świat”,
- zawody sportowe: Otwarte Mistrzostwa Augustowa w golfie, Mistrzostwa Województwa Podlaskiego w klasie Omega Standard i Omega Sport, Konkurs Skoków na Nartach Wodnych Netta Cup, Mistrzostwa Polski w Narciarstwie Wodnym za Motorówką, Mistrzostwa Polski w Pływaniu na Byle Czym, Mistrzostwa Polski klas T „Augustów Cup” regaty żeglarskie Pucharu Polski Jachtów Kabinowych.

Bardzo ważne miejsce wśród dziedzictwa niematerialnego zajmuje w Augustowie kultura bartnicza, która została wpisana na Reprezentatywną Listę Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego Ludzkości 17 grudnia 2020 roku. Decyzję podjął Międzyrządowy Komitet ds. Ochrony

Niematerialnego Dziedzictwa Kulturowego podczas 15. sesji w Paryżu. We wniosku zwrócono uwagę, że kultura bartnicza rozwijała się w społecznościach, które żyły w lasach lub ich bezpośredniej bliskości i korzystały z naturalnych bogactw. Także dziś występowanie kultury bartniczej jest nierozdzielnie związane z geograficzną bliskością lasów. Kultura bartnicza obejmuje wiedzę, umiejętności, praktyki i wierzenia, które związane są z chowem dzikich pszczół w żywych pniach drzew (barciach) lub ściętych pniach drzew bartnych (ulach kłodowych). Jest ona przekazywana z pokolenia na pokolenie w oparciu o przekaz rodzinny i działalność bractw bartnych. Bartnictwo to wspólny element tradycji i kultury narodów dawnej Rzeczypospolitej: Polaków, Białorusinów, Litwinów i Ukraińców. Bartnictwo jest elementem łączącym nasze narody.

Bractwo Bartne to organizacja, która powstała w Augustowie w 2013 roku (od 2015 r. jako fundacja) i stara się przywracać bartnictwo w oparciu o strzępy zachowanych tradycji oraz ostatnich depozytariuszy z terenu Puszczy Augustowskiej oraz Białorusi, gdzie bartnictwo przetrwało do naszych czasów jako ciągle kultywowana tradycja mieszkańców wsi rozsianych po Polesiu i innych regionach. Dzięki staraniom Bractwa Bartnego i profesora Krzysztofa Hejke bartnictwo zostało wpisane na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa w Polsce w 2016 roku.

Bractwo Bartne organizuje liczne szkolenia dla nowych adeptów tej sztuki. Warsztaty są organizowane zarówno w Polsce, jak i poza jej granicami. Prowadzi też organizację szkoleń, warsztatów, wymianę doświadczeń i współpracę z osobami zaangażowanymi w bartnictwo w innych częściach kraju oraz poza jego granicami, organizację wystaw, pokazy, prowadzenie lekcji i działalność wydawniczą. Bractwo Bartne 2 razy w roku, w październiku i na przełomie marca i kwietnia organizuje weekendowe warsztaty bartnicze w Polsce, następnie w Puszczy nalibockiej na Białorusi. W trakcie warsztatów wykonywane są wspólnie kłody bartne, prowadzony jest przegląd zasiedlonych barci, a jesienią przygotowanie ich do za-zimowania czyli ogacanie, a wiosną podmiatanie ich po zimie. Jedną z cyklicznych imprez jest leśne miodobranie, czyli kłeczba przewidziana na początek września.

W budynku Augustowskiej Miodosytni, na ulicy Tytoniowej 9 w Augustowie, mieści się Muzeum Kultury Bartniczej. W muzeum pokazano historię, ale także współczesne oblicze tego rzemiosła. Jest to nie tylko ekspozycja przedmiotów, ale przede wszystkim opowieść o ludziach i ich relacji z naturą. Tutaj można dowiedzieć się więcej o tradycjach bartniczych Wielkiego Księstwa Litewskiego oraz o tym, jak te tradycje wpłynęły na kształtowanie się współczesnej kultury. Muzeum prowadzone jest przez Bractwo Bartne, które zebrało w nim całe mnóstwo cennych eksponatów związanych z bartnictwem, w tym ostatnią kłodę bartną z Puszczy Augustowskiej czy dąb czarny zawierający kompletne gniazdo pszczele pochodzące z VII wieku.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami definiuje w art. 7 następujące formy ochrony zabytków:

- 1) wpis do rejestru zabytków,
 - 1a) wpis na listę Skarbów Dziedzictwa
- 2) uznanie za pomnik historii
- 3) utworzenie parku kulturowego
- 4) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na terenie miasta Augustowa funkcjonują trzy z w/w form, jest to wpis do rejestru zabytków, uznanie za pomnik historii oraz ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Na terenie miasta Augustowa nie odnotowuje się wpisu na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz parku kulturowego.

Podstawowym instrumentem ochronnym jest wpis do rejestru zabytków, pozostałe formy ochrony konserwatorskiej są w niewielkim stopniu wykorzystywane. Wpis do rejestru zabytków jest jedyną pozostającą w dyspozycji wojewódzkiego konserwatora zabytków formą ochrony, uchwalenie planu miejscowego oraz powołanie parku kulturowego pozostaje w kompetencjach gminy, zaś pomniki historii w drodze rozporządzenia ustanawia Prezydent RP. Natomiast Lista Skarbów Dziedzictwa jest formą ochrony konserwatorskiej zarezerwowaną dla zabytków ruchomych, prowadzoną przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Obejmowanie ochroną prawną obiektów zabytkowych poprzez wpis do rejestru zabytków reguluje Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, przy czym zgodnie z art. 140 oraz 142 w/w ustawy zachowują swoją ważność decyzje wydane na mocy przepisów obowiązujących przed 2003 r., to jest Rozporządzenie Prezydenta RP z dnia 6 marca 1928 r. o opiece nad zabytkami (Dz. U. z 1928 r., Nr 29, poz. 265 ze zm.) oraz ustawa z dnia 15 lutego 1962 r. o ochronie dóbr kultury i muzeach (Dz. U. Z 1962 r., Nr 10, poz. 48 ze zm.). Procedurę w sprawie wpisu do rejestru zabytków, jak każdą inną sferę działania WUOZ, określają przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. kodeks postępowania administracyjnego.

Zgodnie z art. 9 ust. 1. ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami do rejestru wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika

wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. W przypadku współwłasności jako załącznik do wniosku wymagana jest pisemna zgoda wszystkich właścicieli wyrażona w przedmiotowej sprawie, decyduje to o uznaniu jego skuteczności. Na podstawie art. 9 ust. 2 w/w ustawy do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru. Zgodnie z art. 10 ust. 1 do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku.

Prowadzenie robót budowlanych przy obiekcie wpisanym do rejestru zabytków zawsze wymaga uzyskania decyzji o pozwoleniu na budowę, wynika to z art. 28 ust. 1 w związku z art. 29 ust. 4 pkt 1 ustawy Prawo budowlane. Do robót budowlanych dotyczących zabytku nie stosuje się bowiem zwolnień z obowiązku uzyskania pozwolenia na budowę, o których mowa w art. 29 ust. 1 i ust. 2 Prawa budowlanego. Jedynym wyjątkiem od powyższej zasady jest prowadzenie prac budowlanych na obszarze wpisanym do rejestru zabytków, jeżeli są to prace określone w art. 29 ust. 1 i ust. 2. Tego rodzaju prace wymagają bowiem uprzedniego zgłoszenia. Każdorazowo decyzja o pozwoleniu na budowę lub dokonanie zgłoszenia muszą być poprzedzone uzyskaniem pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków na prowadzenie robót. Pozwolenie może być wydane na wniosek osoby fizycznej lub jednostki organizacyjnej posiadającej tytuł prawny do korzystania z zabytku. Tytułem prawnym jest prawo własności, prawo użytkowania wieczystego, trwałe zarząd, ograniczone prawo rzeczowe lub stosunek zobowiązaniowy.

Park kulturowy to forma ochrony zabytków, wprowadzona na mocy Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Park kulturowy powołuje mocą uchwały rada gminy, po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Utworzenie parku kulturowego ma na celu ochronę krajobrazu kulturowego oraz zachowanie wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej (art. 16 ust. 1 i 6, ust. 5). Park kulturowy jest formą ochrony krajobrazu kulturowego umożliwiającą zachowanie wyjątkowych wartości historyczno-kulturowych w powiązaniu z ochroną środowiska naturalnego. Celem ustanowienia takiej formy ochrony jest potrzeba zachowania ciągłości tradycji krajobrazu i umożliwienie jego rozwoju zgodnie z miejscową tradycją. Na terenie miasta Augustowa nie utworzono dotychczas żadnego parku kulturowego.

Zgodnie z brzmieniem przepisu art. 3 pkt. 14 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze. Powszechnie wiadomym jest, że wszelkie dzieła człowieka dzieją się na tle uwarunkowań przyrodniczych, bądź wyraźnie widocznych w przypadku krajobrazu otwartego czy wiejskiego poza miastami i osadami, bądź występujących jako „elementy” w przypadku krajobrazu miasteczek czy miast. Ta zależność tworzy

integralną strukturę przestrzenną, na którą składają się: płaszczyzny (lasy, łąki, grunty orne, zbiorniki wodne), ciągi (rzeki, strumienie, drogi, granice) i punkty (obiekty kulturowe i przyrodnicze). Parki obejmujące obszary kilku gmin mogą być ustanawiane wspólnie przez gminy bądź związek gmin. W uchwale powołującej park kulturowy zawiera się nazwę parku, sposób ochrony dziedzictwa kulturowego oraz opisuje zakazy i ograniczenia związane z prowadzeniem robót budowlanych, różnego rodzaju działalnością w tym rolniczą i przemysłową, zmianami korzystania z zabytków nieruchomości oraz umieszczania znaków niezwiązanych bezpośrednio z samym parkiem.

Ochrona ustalona w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa zabytki, których ochrona musi być uwzględniona w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Są to w szczególności zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków i ich otoczenie, inne zabytki nieruchome znajdujące się w gminnej ewidencji zabytków oraz parki kulturowe (art. 19 ust. 1). Istotne znaczenie ma zawarty w ustawie (art. 19 ust. 3) zapis o możliwości wyznaczania w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego stref ochrony konserwatorskiej obejmujących obszary, na których wprowadza się konieczne dla ochrony ograniczenia, zakazy i nakazy. Projekty i zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego podlegają uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Kształtowanie i prowadzenie polityki przestrzennej na terenie gminy należy do jej zadań własnych (art. 3 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym). Realizacji tego zadania służą: studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. W planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym uwzględnia się między innymi „wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków”, a opracowywanie projektów studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego jest projektowaniem zagospodarowania przestrzennego, w rozumieniu art. 2 ust. 3 oraz art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o samorządach zawodowych architektów, inżynierów budownictwa oraz urbanistów. Organy ochrony zabytków mają obowiązek wydania, ustawowo wymaganych, wniosków konserwatorskich do studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Celem opracowania i wydania tych wniosków jest umożliwienie samorządom gminnym realizacji obowiązku wprowadzenia do opracowań planistycznych zasad ochrony wartości zabytkowych obiektów i obszarów w zakresie wymaganym dla właściwej ochrony i opieki nad zabytkami na obszarze objętym granicami opracowania.

Równocześnie dla organu sporządzającego plan, na który ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym w art. 7 ust. 1 pkt 9 nakłada obowiązek ochrony dziedzictwa kulturowego, zagadnienia związane z ochroną i opieką nad zabytkami stanowią istotny obszar działania, a zapisy dotyczące ich rozciągnięcia w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego posiadają rangę prawa miejscowego. Jest to szczególnie istotne ze względu na to, że dziedzictwo kulturowe i zabytki są nie tylko materialnymi i niematerialnymi śladami przeszłości, lecz także cennymi elementami krajobrazu kulturowego, przyczyniającymi się do kształtowania atrakcyjnego, jedyne w swoim rodzaju, przyjaznego otoczenia człowieka, zachowania tożsamości lokalnej i więzi społecznych.

Ustanowienie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego obejmuje lokalne formy architektury, reprezentowane przez obiekty ujęte w gminnej ewidencji zabytków, historyczne kompozycje przestrzenne określone w ustanowionych w planie strefach ochrony konserwatorskiej. W tym obszarów o szczególnych walorach krajobrazowych, wykluczonych z lokalizacji inwestycji, które mogą mieć negatywny wpływ na krajobraz. Wyznaczone w planie strefy ochrony konserwatorskiej powinny obejmować przede wszystkim ochronę historycznego układu urbanistycznego, ruralistycznego, zespołu budowlanego, ekspozycji zabytku lub historycznej panoramy, krajobrazu kulturowego, stanowiska archeologicznego i otoczenia zabytku.

Miasto Augustów posiada Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Augustowa uchwalone Uchwałą Nr XXXV/324/17 Rady Miejskiej w Augustowie dnia 30 maja 2017 r., zmienione Uchwałą Nr XXXIX/402/2021 Rady Miejskiej w Augustowie dnia 2 września 2021 r. - obowiązujące od 2 września 2021 r. oraz 53 obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. We wszystkich tych dokumentach zawarte zostały odpowiednie zapisy dotyczące ochrony zabytków i dziedzictwa kulturowego.

Za Pomnik Historii uznaje się zabytek nieruchomy wpisany do rejestru lub park kulturowy o szczególnym znaczeniu dla narodu polskiego i wartości dla kultury. Rangę Pomnika Historii podkreśla fakt, że jest on ustanawiany przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w drodze rozporządzenia, na wniosek Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Treść rozporządzenia powinna zawierać omówienie szczególnych cech zabytku świadczących o jego najwyższej wartości, określając jego granice oraz zawierać mapę z lokalizacją i otoczeniem. Pomniki Historii ustanawiane są od 1994 r. Lista jest powiększana sukcesywnie z roku na rok. Za pomnik historii mogą zostać uznane różne kategorie obiektów zabytkowych takie jak obiekty architektoniczne, krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne i ruralistyczne, zabytki techniki, obiekty budownictwa obronnego, parki i ogrody, cmentarze, miejsca pamięci wydarzeń lub postaci historycznych oraz stanowiska archeologiczne. Na terenie miasta Augustowa znajduje się Pomnik Historii jakim jest Kanał

Augustowski ustalony Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. w sprawie uznania za pomnik historii "Kanał Augustowski" (Dz. U. 2007 nr 86 poz. 572).

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Zgodnie z art. 22 ust. 5 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, w gminnej ewidencji zabytków, prowadzonej przez organy samorządu terytorialnego, powinny być ujęte zabytki nieruchome:

- 1) wpisane do rejestru zabytków,
- 2) znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji,
- 3) inne zabytki wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Ustawa dopuszcza zatem możliwość wyznaczenia przez organ samorządu zabytku nieruchomego przewidzianego do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, jednakże nakazuje, aby dokonać tego w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Aktualizacja GEZ została wykonana 2025 r., ewidencja została opracowana zgodnie ze zmianą Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niegodnie z prawem.

W Polsce powojennej prace inwentaryzacyjne miały miejsce na przełomie lat 50. i 60. XX w. Powstała wtedy ewidencja obejmowała w formie tzw. kart zielonych około 35 tys. zabytków podzielonych następnie na pięć grup 0 i od I do IV. W 1975 r. opracowano nowy wzór karty ewidencyjnej. Określana potocznie mianem karty białej obowiązuje z pewnymi modyfikacjami do dziś. Bardziej rozbudowane, przez co czasochłonne, działania ewidencyjne zostały uzupełnione tzw. kartami adresowymi. Przygotowane w formie fiszek katalogowych miały umożliwić szybkie rozeznanie w zasobach zabytkowych i do dziś są często jedyną dokumentacją sporządzaną dla zabytku. Obok karty ewidencyjnej przyjętej dla zabytków architektury i budownictwa sporządzane są również ewidencje zabytkowych założeń zieleni i założeń cmentarnych, zespołów budowlanych i układów urbanistycznych, stanowisk archeologicznych (tzw. karta KEZA) oraz zabytków ruchomych, w tym zabytków techniki i instrumentów muzycznych.

Regulacje obecnie obowiązującego Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem wprowadzają rozróżnienie dokumentacji

ewidencyjnej dla zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków oraz dla zabytku nie wpisanego do rejestru zabytków, pomimo iż zbiory te w praktyce zazębiają się.

Dokumentacja dla zabytków znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków nieruchomych wykonywana jest na zlecenie samorządu w formie karty adresowej zabytku. Zbiór kart ewidencyjnych systematycznie powiększa się, jednocześnie część dokumentacji zyskuje walor wyłącznie archiwalny, gdyż wartości zabytkowe nie są niezmiennie i mogą ulec znacznemu zmniejszeniu lub zostać utracone wraz z całkowitym zniszczeniem zabytku, jak i podważone wskutek nowych ustaleń naukowych. Obowiązek umieszczania zabytku włączonego do wojewódzkiej ewidencji zabytków w ewidencji gminnej winien być weryfikowany bieżącymi ustaleniami.

Aktualnie obowiązująca gminna ewidencja zabytków miasta Augustowa została zweryfikowana w 2025 r. poprzez aktualizację kart adresowych zabytku. Obejmuje ona wszystkie obiekty zabytkowe objęte ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków województwa podlaskiego (Załącznik nr 1) oraz obiekty z wojewódzkiej ewidencji zabytków i inne wskazane przez Burmistrza miasta w porozumieniu z Podlaskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (Załącznik nr 4), a także stanowiska archeologiczne (Załącznik nr 3). Łącznie gminna ewidencja zabytków miasta Augustowa obejmuje 131 obiektów zabytkowych (Załącznik 4).

Gminna ewidencja zabytków stanowi zbiór otwarty. W przyszłości możliwe będzie jej uzupełnienie poprzez włączenie obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków decyzją Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków lub których karty ewidencyjne zostaną włączone do wojewódzkiej ewidencji zabytków zarządzeniem Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem.

Głównym celem prowadzenia ewidencji zabytków jest zebranie i opracowanie najistotniejszych informacji o obiektach zabytkowych niezbędnych do prowadzenia planowej polityki konserwatorskiej w zakresie:

- wpisów do rejestru zabytków,
- współpracy konserwatorskiej przy opracowywaniu miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,
- prac remontowo- budowlanych,
- dofinansowania prac konserwatorskich,
- przygotowywania szczegółowej dokumentacji obiektów dziedzictwa kulturowego.

Zgodnie z art. 39 ust. 3 Ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane w stosunku do obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków, pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje organ administracji architektoniczno-budowlanej w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w sprawie wniosku o pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektów budowlanych, w terminie 30 dni od dnia jego doręczenia. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się jako brak zastrzeżeń do przedstawionych we wniosku rozwiązań projektowych.

Zgodnie z art. 67. ust. 1 w/w ustawy, jeżeli nieużytkowany lub niewykończony obiekt budowlany nie nadaje się do remontu, odbudowy lub wykończenia, organ nadzoru budowlanego wydaje decyzję nakazującą właścicielowi lub zarządcy rozbiórkę tego obiektu i uporządkowanie terenu oraz określającą terminy przystąpienia do tych robót i ich zakończenia. W stosunku do obiektów budowlanych niewpisanych do rejestru zabytków, a objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, organ nadzoru budowlanego wydaje w/w decyzję po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wojewódzki konserwator zabytków jest obowiązany zająć stanowisko w terminie 30 dni. Niezajęcie stanowiska w tym terminie uznaje się za uzgodnienie.

Uzgodnienia z wojewódzkim konserwatorem zabytków w odniesieniu do w/w obiektów prowadzone są na etapie wydania decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego (art. 53. ust. 4 pkt 12, art. 60 ust. 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r.) oraz na etapie wydania decyzji o pozwoleniu na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego (art. 39 ust. 3 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane). Ponadto właściciele lub posiadacze zabytków ujętych w gminnej ewidencji zabytków mają obowiązek zawiadomienia wojewódzkiego konserwatora zabytków o wszelkich zagrożeniach, niekorzystnych zmianach oraz o zmianie stanu prawnego zabytku. Mają też obowiązek uczestniczenia w kosztach badań archeologicznych prowadzonych na swoim terenie.

O zamiarze włączenia karty adresowej do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty wójt (burmistrz, prezydent miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem. Zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji

zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków. Ponadto wójt (burmistrz, prezydent miasta) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadania zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków.

Ustawa z dnia 18 marca 2010 r. o zmianie ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz o zmianie innych ustaw istotnie wzmacnia rangę gminnej ewidencji zabytków, poprzez między innymi obowiązek uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektów decyzji o ustaleniu warunków zabudowy i zagospodarowania terenu oraz projektów budowlanych dotyczących obiektów ujętych między innymi w gminnej ewidencji zabytków.

Stan zachowania zabytków znajdujących się w Gminnej Ewidencji Zabytków na terenie miasta Augustowa jest zróżnicowany i zależy od rodzaju obiektów. Najliczniejszą grupę stanowią budynki mieszkalne, głównie z przełomu XIX/XX w. Ich stan zachowania jest zróżnicowany, wiele z nich wymaga prac konserwatorskich i restauratorskich, aby zapobiec dalszej degradacji i przywrócić im dawną świetność. Obiekty sakralne są zazwyczaj w lepszym stanie technicznym, gdyż są regularnie użytkowane i konserwowane, chociaż niektóre z nich mogą wymagać prac konserwatorskich w celu zachowania ich wartości historycznej i architektonicznej. Ewidencja stanowi podstawową wiedzę na temat zachowanego dziedzictwa materialnego miasta i zarazem jest najpełniej udokumentowanym katalogiem obiektów zabytkowych występujących na terenie miasta Augustowa.

Załącznik nr 4 Obiekty ujęte w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Augustowa

L. P.	ADRES	OBIEKT
1.	1 Pułku Ułanów Krechowieckich 1, dz. 867/1, obręb 4	Budynek dawnych koszar, XIX/XX w.
2.	1 Pułku Ułanów Krechowieckich 3, dz. 870, obręb 4	Budynek dawnych koszar, XIX/XX w.
3.	1 Pułku Ułanów Krechowieckich 13, dz. 878, obręb 4	Budynek dawnych koszar, XIX/XX w.

4.	1 Pułku Ułanów Krechowieckich 19, dz. 880/2, obręb 4	Budynek dawnych koszar (nr 1), XIX/XX w.
5.	1 Pułku Ułanów Krechowieckich 19, dz. 880/3, obręb 4	Budynek dawnych koszar (nr 2), XIX/XX w.
6.	3 Maja 9, dz. 3428/2, obręb 3	Dom, k. XIX w.
7.	3 Maja 10, dz. 3469, obręb 3	Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Jezusowego, 1906-1911 r.
8.	3 Maja 12, dz. 3471/1, obręb 3	Dom, 1911 r.
9.	3 Maja 15, dz. 3435/1, 3434, 3436, obręb 3	Dom, pocz. XX w.
10.	3 Maja 16, dz. 3473, obręb 3	Dom, tzw. „Dom Turka”, 1900 r.
11.	3 Maja 20, dz. 3475/1, obr. 3	Dom, pocz. XX w.
12.	3 Maja 24, dz. 3477, 3478, obręb 3	Dom, k. XIX w.
13.	3 Maja 25, dz. 3441/4, 3452/2, obręb 3	Dom XIX/XX w.
14.	3 Maja 27, dz. 3442, obręb 3	Dom, 1939 r.
15.	3 Maja 30, dz. 3480, 3479/1, 3452/2, obręb 3	Dom, pocz. XX w.
16.	3 Maja 31, dz. 3445/3, 3444/4, obręb 3	Dom, pocz. XX w.
17.	3 Maja 37, dz. 3581/2, 3581/1, 3580, obręb 3	Budynek dawnego Starostwa Powiatowego, 1 poł. XX w.
18.	29 Listopada 3, dz. 884/4, obręb 3	Strażnica wodna, 1932 r.
19.	29 Listopada 5, dz. 3420, obręb 3	Budynek b. Zarządu Wodnego wraz z otaczającym terenem, ok. 1908 r.
20.	29 Listopada 5a, dz. 3420, obręb 3	Dworek d. Zarządu Portu, ob. Muzeum, ok. 1833-44 r.
21.	29 Listopada, dz. 586, obręb 5	Jaz na Kanale Bystrym, 1948 r.
22.	29 Listopada, dz. 783/7, obręb 5	Kapliczka, ok. 1918 r.
23.	29 Listopada, dz. 2903/1, obręb 3	Śluza, 1947 r.
24.	29 Listopada, dz. 2903/2, 2903/1, obręb 3	Upust młyński, 1 poł. XX w.
25.	29 Listopada	Węzeł wodny, 1824 - ok. 1950 r.
26.	Dąbek 6, dz. 337/8, obręb 4	Dom, tzw. willa prezydenta, l. 30. XX w.

27.	Jeziorna 12, dz. 1018, 1019, obręb 4	Dom, l. 30. XX w.
28.	Jeziorna 29, dz. 5017, obręb 4	Willa, l. 20. XX w.
29.	Jeziorna 39, dz. 1207, 946, obręb 4	Dom, ok. 1917 r.
30.	Jeziorna 41, dz. 925/2, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
31.	Kolejowa 11, dz. 862/6, obręb 4	Dom, k. XIX/pocz. XX w.
32.	Kolejowa 13, dz. 862/3, obręb 4	Dworzec kolejowy wraz z przylegającym terenem, 1897-1898 r.
33.	Marii Konopnickiej 3, dz. 137, obręb 4	Dom, l. 30. XX w.
34.	Marii Konopnickiej 16, dz. 61, obręb 4	Dom, ok. 1930 r.
35.	Leśna 4, dz. 940, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
36.	Leśna 6, dz. 938/2, 939/2, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
37.	Leśna 8, dz. 933, 934, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
38.	Leśna 10, dz. 931/1, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
39.	Leśna 12, dz. 929/4, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
40.	Młyńska 35, dz. 3397/4, obręb 3	Budynek dawnej publicznej Szkoły Powszechnej im. J. Piłsudskiego, 1928-1931 r.
41.	Partyzantów 6, dz. 153, obręb 4	Dom, l. 30. XX w.
42.	Polna 2, dz. 3220/2, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
43.	Polna 3, dz. 2185, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
44.	Polna 4, dz. 3254, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
45.	Przemysłowa, dz. 318/1, obręb 5	Mogiła ofiar nazistowskiego terroru, 1941-1945
46.	Przewież, dz. 4095/13, 4096, obręb 7	Stopień wodny piętrzący, 1826-1827, 1984 r.
47.	Przewież 1C, dz. 4095/13, obręb 7	Strażnica wodna, 1984 r.
48.	Przewież, dz. 4096, obręb 7	Śluza, 1826-27 r.
49.	Robotnicza 1, dz. 938/2, 939/2, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
50.	Robotnicza 2, dz. 957, 958, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
51.	Robotnicza 3, dz. 935/2, 936/2, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
52.	Robotnicza 5, dz. 931/2, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.

53.	Rynek Zygmunta Augusta 2, dz. 862, 3196/4, obręb 3	Dom, XIX/XX w.
54.	Rynek Zygmunta Augusta 3, dz. 861, 3196/4, obręb 3	Poczta, k. XIX w.
55.	Rynek Zygmunta Augusta 4, dz. 860/2, 3196/4, obręb 3	Dom, XIX/XX w.
56.	Rynek Zygmunta Augusta 7, dz. 3460/1, 3196/4, obręb 3	Dom, XIX/XX w.
57.	Rynek Zygmunta Augusta 8, dz. 3460/7, 3196/4, obręb 3	Dom, 1896 r.
58.	Rynek Zygmunta Augusta 9, dz. 3462/1, 3196/4, obręb 3	Dom, XIX/XX w.
59.	Rynek Zygmunta Augusta 10, dz. 3462/1, 3464, 3196/4, obręb 3	Dom, pocz. XX w.
60.	Rynek Zygmunta Augusta 11, dz. 3464, 3196/4, obręb 3	Dom, pocz. XX w.
61.	Rynek Zygmunta Augusta 12, dz. 3232/3, 3196/4, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
62.	Rynek Zygmunta Augusta 13, dz. 3232/5, 3232/6, 3196/4, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
63.	Rynek Zygmunta Augusta 14, dz. 3231/1, 3196/4, obręb 2	Dom, 1896 r.
64.	Rynek Zygmunta Augusta 15, dz. 3230/1, 3196/4, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
65.	Rynek Zygmunta Augusta 16, dz. 3229/1, 3196/4, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
66.	Rynek Zygmunta Augusta 20, dz. 3224, 3196/4, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
67.	Rynek Zygmunta Augusta 21, dz. 3220/2, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
68.	Rynek Zygmunta Augusta 26,	Dom, XIX/XX w.

	dz. 3191/1, 3196/4, obręb 2	
69.	Rynek Zygmunta Augusta 28, dz. 3136, 3196/4, obręb 2	Dom, 1800-1801 r.
70.	Rynek Zygmunta Augusta 30, dz. 3162, 3196/4, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
71.	Rynek Zygmunta Augusta, dz. 3197, obręb 2	Dawny odwach, 1905-1907 r.
72.	Rynek Zygmunta Augusta, dz. 3197, obręb 3	Park miejski, 2 poł. XIX w.
73.	Sajenek, dz. 5087/2, obręb 7	Cmentarz wojenny z I w. św., 1915 r.
74.	ks. Ignacego Skorupki, dz. 3544/24, obręb 3	Dawny budynek plebanii, 2 poł. XIX w.
75.	ks. Ignacego Skorupki 7, dz. 3469, obręb 3	Dom, ob. Kancelaria Parafialna, XIX/XX w.
76.	ks. Ignacego Skorupki 8, dz. 3544/24, obręb 3	Dom parafialny, 1889 r.
77.	Sosnowa 6, dz. 121, obręb 4	Dom, l. 30. XX w.
78.	Sportowa 1, dz. 859/2, obręb 4	Dom Turysty, ob. Zajazd Hetman, 1937-1939 r.
79.	Studzieniczna 9, dz. 4117, obręb 7	Dom, XIX/XX w.
80.	Studzieniczna, dz. 24/11; 4112; 4122/3, obr. 7	Cmentarz parafialny rzymskokatolicki, 1 poł. XIX w.
81.	Studzieniczna, dz. 4119, obręb 7	Cmentarz przykościelny (teren półwyspu), XIX w.
82.	Studzieniczna, dz. 25/2, obręb 7	Cmentarz wojenny z I w. św., 1915 r.
83.	Studzieniczna 10, dz. 4119, obręb 7	Dzwonnica w zespole kościoła p. w. MB Szkaplerznej, poł. XIX w.
84.	Studzieniczna 10, dz. 4121, obręb 7	Kaplica Matki Boskiej, 1872 r.
85.	Studzieniczna 10, dz. 4119, obręb 7	Kościół w Zespole kościoła p. w. MB Szkaplerznej, 1847 r.
86.	Studzieniczna, 10, dz. 4117, 4118, 4119, 4120, 4121, obręb 7	Zespół kościoła parafialnego p. w. MB Szkaplerznej, XIX w.
87.	Swoboda, dz. 4363/1, obręb 7	Jaz, 1826-1827 r.
88.	Swoboda, dz. 4363/1, 4363/3, 4359, 4362,	Stopień wodny piętrzący, 1826-27, 1947-50 r.

	obr. 7	
89.	Swoboda, dz. 4363/3, obręb 7	Strażnica wodna, 1947-1950 r.
90.	Swoboda, dz. 4359, obręb 7	Śluza, 1826-1827 r.
91.	Tartaczna 12, dz. 1034, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
92.	Tartaczna 13, dz. 983/2, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
93.	Tartaczna 14, dz. 1037/1, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
94.	Tartaczna 17, dz. 985, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
95.	Tartaczna 19, dz. 987/2, 988/3, 987/1, 988/1, obręb 4	Świetlica z częścią mieszkalną, l. 20. XX w.
96.	Tartaczna 24 i 26, dz. 1042/1, 1043, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
97.	Tartaczna 25, dz. 1153/74, obręb 4	Dom, 1928 r.
98.	Turystyczna 1A, dz. 1246, obręb 4	Przystań podoficerska I Pułku Ułanów Krechowieckich, tzw. „Biały Domek”, 1934-1935
99.	Turystyczna 14, dz. 862/34, obręb 4	Wieża ciśnień, po 1932 r.
100.	Turystyczna 33, dz. 919, obręb 4	Dom, pocz. XX w.
101.	Turystyczna 39, dz. 943/2, 944/3, obręb 4	Dom, l. 20. XX w.
102.	Turystyczna 79, dz. 306, obręb 4	Dom, l. 30. XX w.
103.	obok ul. Ludwika Waryńskiego 45, dz. 639, obręb 5	Cmentarz żydowski, 1941 r.
104.	Wojska Polskiego 1, dz. 5030, obręb 3, 2202/1, obr. 2	Dom, pocz. XX w.
105.	Wojska Polskiego 2, dz. 3232/2, 2202/1, obr. 2	Dom, XIX/XX w.
106.	Wojska Polskiego 5, dz. 3502 , obręb 3; 2202/1, obr. 2	Dom, XIX/XX w.
107.	Wojska Polskiego 7, dz. 3503/1, obręb 3; 2202/1, obr. 2	Dom, k. XIX w.
108.	Wojska Polskiego 9, dz. 5017/1, obręb 3; 2202/1, obr. 2	Dom, k. XIX w.
109.	Wojska Polskiego 11,	Dom, 2 poł. XIX w.

	dz. 3505, obręb 3; 2202/1, obr. 2	
110.	Wojska Polskiego 13, dz. 3507/1, obręb 3; 2202/1, obr. 2	Dom, k. XIX w.
111.	Wojska Polskiego 14, dz. 2199/2, 2202/1, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
112.	Wojska Polskiego 15, dz. 3507/2, 3509, obręb 3; 2202/1, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
113.	Wojska Polskiego 18, dz. 2201, 2202/1, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
114.	Wojska Polskiego 24, dz. 2242/2, obręb 2	Dom, XIX/XX w.
115.	Józefa Wybickiego 1, dz. 3706, 3705/2 obręb 3	Budynek główny w Zespole Dawnej Poczty, ok. 1830 r.
116.	Józefa Wybickiego 1, dz. 3706, 3705/2 obręb 3	Oficyna I w Zespole Dawnej Poczty, ok. 1830 r.
117.	Józefa Wybickiego 1, dz. 3706, 3705/2 obręb 3	Oficyna II w Zespole Dawnej Poczty, ok. 1830 r.
118.	Józefa Wybickiego 1, dz. 3705/2, 3706, obr. 3	Zespół Dawnej Poczty wraz z przylegającym terenem, ok. 1830 r.
119.	Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 1, dz. 145, 62/2, 587/2, 148/2, obręb 4	Budynek II LO im. Polaków i Polonii na Świecie wraz z ogrodzeniem, 1926-27 r.
120.	Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 1, dz. 856/3, obręb 4	Budynek Oficerskiego Yacht Clubu RP, 1934-1935 r.
121.	Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 1, dz. 856/1; 856/2; 856/3; 856/4; 856/5, obręb 4	Park leśny w Zespole Oficerskiego Yacht Clubu RP, 1934-1935 r.
122.	Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 1, dz. 856/3, obręb 4	Portiernia w Zespole Oficerskiego Yacht Clubu RP, 1943 r.
123.	Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 1, dz. 856/1; 856/2; 856/3; 856/4; 856/5, obręb 4	Zespół dawnego Oficerskiego Yacht Clubu RP, 1934-1943
124.	Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 2,	Cerkiew garnizonowa, ob. Kościół rzymskokatolicki p. w.

	dz. 1128, obręb 4	MB Częstochowskiej, k. XIX w.
125.	Al. Kard. Stefana Wyszyńskiego 4, dz. 866/16, obręb 4	Dom, XIX/XX w.
126.	Zarzecze, dz. 48, obręb 4	Cmentarz parafialny rzymskokatolicki, 1 ćw. XIX w.
127.	Zarzecze, dz. 47, obręb 4,	Cmentarz żołnierzy Armii Radzieckiej z II w. św., 1949-1951
128.	Zarzecze, dz. 46/2, obręb 4	Cmentarz żydowski, 1800 r.
129.	Zarzecze, dz. 48, obręb 4	Kaplica grobowa Truszkowskich, ok. 1820 r.
130.	Centrum Miasta	Układ urbanistyczny, XVI- XIX w.
131.	Turystyczna, Tartaczna, Leśna, Robotnicza, Klubowa, Lipowa, Jeziorna	Zespół osiedla leśników „Lipowiec”, 1915-1956

5.5. Zabytki o najważniejszym znaczeniu dla miasta

Kwestia wartościowania dziedzictwa kulturowego i zabytków jest rozważana przez specjalistów od wielu lat. W trakcie dyskusji wypracowano kilka schematów wartościowania zabytków, które w dalszym ciągu są dyskutowane. Najszerzej do tematu nadawania wartości obiektom zabytkowym podszedł M. T. Witwicki⁵ proponując pięć kryteriów oceny:

- 1. ocena wartości historycznej** - autentyczność substancji, funkcji i formy; materialne odzwierciedlenie historii; wartość dokumentu historii;
- 2. ocena wartości artystycznej** - bogactwo form; wartości stylowe; wartości twórcze; rola w zespole; wartości estetyczne;
- 3. ocena wartości naukowej** - wartość świadka / dokumentu dziejów; wartość obiektu jako przedmiotu badań; wartość edukacyjna (dydaktyczna);
- 4. ocena wartości niematerialnych** - wartość emocjonalna przeżyć religijnych; wartość tradycji historycznej; wartość symbolu; wartość emocji estetycznych;
- 5. dodatkowe kryteria oceny** - ocena stanu technicznego, ocena wartości użytkowej, wartość miejsca obiektu w regionie, wartości historyczne w świetle interesu społecznego.

Przywołane kryteria jako jedne z nielicznych uwzględniają nie tylko materialne aspekty wartościowania dziedzictwa, ale także wartości ulotne, jak emocje mieszkańców łączące się z konkretnymi obiektami. Wartościowanie dziedzictwa i wskazywanie, które obiekty powinny zostać

⁵ M. T. Witwicki, Kryteria oceny wartości zabytkowej obiektów architektury jako podstawa wpisu do rejestru zabytków, Ochrona Zabytków, 2007, Nr 1, s. 77-98.

objęte ochroną prawną a które przez pozbawienie tej ochrony mogą być skazane na unicestwienie jest kwestią niezwykle trudną.

W przeszłości, tuż po zakończeniu II wojny światowej, władze części polskich miast, wspierane przez specjalistów w zakresie ochrony zabytków, stanęły przed zadaniem i koniecznością podjęcia decyzji w sprawie odbudowy miast, nie tylko domów, urzędów, fabryk i innych elementów infrastruktury, lecz także obiektów dziedzictwa kulturowego, które konstituowały tożsamość mieszkańców. Najlepiej charakteryzują podjęte wówczas decyzje słowa Jana Zachwatowicza, architekta, profesora Wydziału Architektury Politechniki Warszawskiej⁶:

„Poczucie odpowiedzialności wobec przyszłych pokoleń domaga się odbudowy tego, co nam zniszczono, odbudowy pełnej, świadomej tragizmu popełnianego fałszu konserwatorskiego. Sprawa zabytków jest podstawowym zagadnieniem społecznym - zagadnieniem kultury narodu. Nie możemy wobec nich stosować jednostronnie abstrakcyjnej teorii, musimy uwzględnić potrzeby dnia dzisiejszego”.

Kierując się dobrem nadrzędnym jakim jest tożsamość mieszkańców podjęto wówczas decyzję o rekonstrukcji wielu obiektów zabytkowych. Według zasad współcześnie stosowanych kryteriów „dawności” i „oryginalności” substancji zabytkowej, obiekty te nie spełniałyby definicji zabytków. W tym przypadku najważniejsze stały się przesłanki niemierzalne, wartość emocjonalna oraz tradycji historycznej, a także symboliczna wartość tych obiektów jako sztandarowych zabytków miasta. Mając świadomość wymienionych wyżej problemów, przy braku innych przesłanek powszechnie przyjmuje się, że największe znaczenie dla miasta, wsi czy regionu mają zabytki objęte ochroną prawną – pomniki historii lub obiekty wpisane do rejestru zabytków.

Do najcenniejszych elementów dziedzictwa kulturowego Augustowa, objętych wpisem do rejestru zabytków, należy zaliczyć m. in:

⁶ J. Zachwatowicz, O polskiej szkole odbudowy i konserwacji zabytków, *Ochrona Zabytków* 34/1-2(132-133), 1981, s. 8.

ZABYTKI TECHNIKI BUDOWNICTWA WODNEGO - KANAŁ AUGUSTOWSKI:

➤ Kanał Augustowski wraz z urządzeniami wodnymi

Projektantem i budowniczym Kanału Augustowskiego był podpułkownik, późniejszy generał, Ignacy Prądzyński, a jego inicjatorem książe Franciszek Ksawery Drucki-Lubecki. W 1824 r. projekt był gotowy i podjęto pierwsze prace. Kanał był żeglowny w 1829 r., prace trwały jeszcze w latach 1833-1838. Budową kierowali jeszcze: gen. Mallet-Malletski i inż. Tadeusz Urbański.

Droga wodna łączyła Wisłę z Niemnem rzekami: Narew, Biebrza i Netta do Augustowa, a następnie jeziorami: Necko, Białe, Studzieniczne, Orle, Paniewo, Krzywe, Mikaszewo, Mikaszówek i korytem rzeki Czarna Hańcza. Ogólna długość Kanału wynosi 101 km, w tym 40,64 m sztucznych przekopów. Działa na nim 18 śluz. Na terenie Polski leży szlak 80 km, z czternastoma śluzami, piętnasta w Kurzyńcu jest śluzą graniczną. Basen portowy w Augustowie powstał w 1829 r. i był przebudowany już w 1835 r. Pierwotna śluza powstała w latach 1825-1826, obecna w 1947 r., jaz pochodzi z 1948 r., upust młyński i poł. XX w. Jaz i upust leżą pod mostami drogowymi. Basen portowy leży na zachód od drogi. Od zachodu prowadzi do niego żeglowny odcinek rzeki Netty. W odległości ok. 40 m od drogi wychodzą z basenu w kierunku wschodnim dwa kanały: na południu poprzez śluzę Kanał Augustowski, na północy jazem i upustem Kanał Bystry. Przy śluzie znajduje się strażnica wodna. W pasie ziemi w miejscu rozwidlenia kanałów, na półwyspie za drogą powstał budynek Zarządu Kanału. Sposób rozplanowania węzła jest zbliżony do pierwotnego, jednak jego hydrotechniczne elementy uległy zmianom. Pierwotne urządzenia jazu i upustu były całkowicie drewniane, zastąpiono je konstrukcjami betonowymi. Pierwotna śluza była po drugiej - wschodniej stronie drogi.

Kanał Augustowski został uznany za pomnik historii Rozporządzeniem Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 25 kwietnia 2007 r. Celem ochrony pomnika historii jest zachowanie, ze względu na wartości historyczne, architektoniczno-techniczne oraz autentyczność i integralność drogi wodnej – Kanału Augustowskiego, będącego przykładem harmonijnego połączenia zabytku techniki z wartościami przyrodniczymi i kulturowymi krajobrazu, stanowiącego ponadto materialne świadectwo XIX-wiecznej kultury technicznej polskich inżynierów. Podjęte zostały także próby wpisania kanału na listę światowego dziedzictwa UNESCO. Wniosek został wycofany w 2010 w celu poprawienia. Kanał Augustowski włączony został w Europejski Szlak Tematyczny Transport i Komunikacja, będący częścią Europejskiego Szlaku Dziedzictwa Przemysłowego.

➤ **Budynek Zarządu Wodnego**

Został zbudowany dla inżyniera Michała Straszkiewicza w 1908 r. w stylu eklektycznym. Przed I wojną światową była tu siedziba kierownictwa wiślano-niemeńskiej drogi wodnej i mieszkanie jej głównego inżyniera Michała Straszkiewicza. W 1939 r. Zarząd Wodny zajęła radziecka straż graniczna, przy której istniała specjalna komórka NKWD. Remontowany kilkakrotnie. Obecnie w budynku mieści się biuro Wód Polskich.

Budynek jest cofnięty kilkadziesiąt metrów od ulicy, otoczony starodrzewiem, tuż przed nim znajduje się dworek d. Zarządu Portu. Budynek założony jest na planie złożonym z trzech

prostokątów, wieża zaś na planie kwadratu. Bryła budynku jest rozczłonkowana, elewacje zdobione detalem architektonicznym, na który składają się m. in.: ryzality, boniowanie, pilasty, gzymsy, opaski okienne i drzwiowe.

➤ **Budynek Zarządu Portu**

Potocznie zwany dworkiem Prądzyńskiego powstał za czasów administracji Kanału przez Bank Polski (1833-1844), możliwe, że był mieszkaniem dla opiekuna piętrowego spichlerza wzniesionego na półwyspie w 1832 r. Od poł. XIX w. służył jako biuro portu, potem do 1932 r. jedno z dwóch mieszkań zajmowała rodzina strażnika śluzowego, drugie dozorczy obejścia. Przetrwał do końca lat 60. XX wieku, na początku lat 70. XX w. Pracownie Konserwacji Zabytków w Białymstoku wykonały projekt pełnej rekonstrukcji w oparciu o elementy istniejące. Rekonstrukcję dworku wykonano na przełomie lat 1979-1980. Od 1981 r. mieści się w nim Dział Kanału Augustowskiego Muzeum Ziemi Augustowskiej.

Dworek usytuowany jest na cyplu oblany z trzech stron wodami rzeki Netty tworzącymi także basen portowy. Jest cofnięty kilkadziesiąt metrów od ulicy, otoczony starodrzewiem, tuż za nim znajduje się budynek Zarządu Wodnego. Obiekt na planie prostokąta z gankiem od frontu, dwutraktowy. Budynek wykonany w konstrukcji zrębowej, oszalowany, na betonowej podmurówce. Szalunek w dolnej partii pionowy (do okien), powyżej poziomy. Dach kryty gontem, w 3 połaciach dachowych tzw. „wole oka”.

ZESPÓŁ URBANISTYCZNY HISTORYCZNEGO CENTRUM AUGUSTOWA

Historyczny układ urbanistyczny jest jednym z najważniejszych elementów współtworzących tożsamość miasta. Układ przestrzenny rynku i rozplanowanie ulic, wytyczone w II połowie XVI w., nie uległy większym zmianom do dzisiaj. Przyjęto wtedy charakterystyczny dla pomiaru włóczęj system zasad polegających na zastosowaniu standardowej, prostokątnej, gotyckiej kompozycji planu miasta. Ulice przecinały się pod kątem prostym. Wytyczono rozległy rynek główny oraz drugi, Rynek Wołowy, gdzie odbywały się jarmarki. Z rynku wychodziły główne ulice: na zach. Niemiecka (ob. Kościuszki), Łecka (ob. Kopernika) i Rajgrodzka; na wsch. Długa (ob. 3 Maja). Były to najdłuższe i najważniejsze ulice Augustowa. Biegająca na półn. ul. Mostowa i Wierzbna i na połd. Krakowska (ob. Wojska Polskiego) były krótkie. Szachownicę uzupełniały ulice: Młyńska, Żabia, Cerkiewna, Kwaśna. Ulica Poświętna leżąca za kościołem należała do plebana, przy Stodolnej (ob. Zygmuntońska) stały tylko stodoły mieszczan. Kręgosłupem układu komunikacyjnego był ciąg Rajgrodzka - Rynek - Mostowa. Nazwy ulic odzwierciedlały ich charakter. Najokazalszą budowlą w mieście był kościół, drewniana cerkiew unicka stała przy ul. Cerkiewnej, reprezentacyjną budowlą był ratusz, zabudowę stanowiły też drewniane domy mieszczan. Liczne pożary, ale przede wszystkim wojny, niszczyły zabudowę Augustowa na przestrzeni kolejnych wieków, ale układ przestrzenny przetrwał bez zmian do dnia dzisiejszego. W XIX w. na rynku urządzono park miejski.

Pierwotny układ przestrzenny miał kształt wydłużonego prostokąta ułożonego dłuższym bokiem wzdłuż osi wsch.-zach. (obszar wpisany do rejestru ma kształt nieregularnego wieloboku

i obejmuje historyczne rozplanowanie w oparciu o współczesne granice podziałów geodezyjnych). Centrum miasta stanowi duży rynek (ob. park miejski) oraz kilkanaście ulic przecinających się pod kątem prostym. Charakterystycznym elementem zabytkowego planu jest zachowanie w całości sztywnego podziału na kwadraty i prostokąty bloków i kwartałów zabudowy. Z rynku wychodzą główne, historyczne ulice: na zachodzie Kościuszki, Kopernika i Rajgrodzka; na wschodzie 3 Maja, na północy Mostowa i Wierzbna i na południu Wojska Polskiego. Głównym ciągiem komunikacyjnym są ulice: Rajgrodzka - Rynek - Mostowa. Historyczna zabudowa zachowała się w większości w obrębie Rynku Zygmunta Augusta. Dominantę stanowi kościół pw. Najświętszego Serca Jezusowego przy ul. 3 Maja. W płn.- wsch. części miasta usytuowany jest cmentarz rzymskokatolicki z 1. ćw. XIX wieku.

➤ **Zabudowa Mieszkalna**

Wpisana do rejestru zabytków zabudowa mieszkalna położona jest w obrębie historycznego założenia urbanistycznego Augustowa, przy Rynku Zygmunta Augusta i przyległych ulicach: 3 Maja i Wojska Polskiego. Niektóre budynki były zaprojektowane przez znanych ówczynie architektów. Budynki w zabudowie zwartej ulic, z końca XIX w. i przełomu XIX/XX w., murowane, otynkowane, podpiwniczone, parterowe i dwukondygnacyjne, w większości z użytkowymi poddaszami, kryte

dachami dwuspadowymi, w elewacjach frontowych zdobione głównie elementami klasycystycznymi.

➤ **Park Miejski (d. Ogród Saski)**

W 1847 r. założono na rynku park nazywany na wzór warszawski Ogrodem Saskim. W 1881 r. na środku parku wzniesiono cerkiew prawosławną, rozebraną w 1926 r. W latach 1819-1820 i 1829-1830 zabrukowano większość rynku. Po odzyskaniu niepodległości, główny plac Augustowa nadal był nazywany Rynkiem, a po zamachu majowym (1926 r.) zmieniono nazwę na Plac Józefa Piłsudskiego. W parku ustawiono obelisk ku czci Marszałka. Po wkroczeniu do Augustowa Rosjan (koniec września 1939 r.) Rosjanie zniszczyli pomnik, a plac nazwali „Płoszczadź Stalina”. Po zajęciu Augustowa przez Niemców w czerwcu 1941 r. Rynek otrzymał nazwę „Adolf Hitler Platz”. Po wojnie początkowo był nazywany Placem Piłsudskiego, lecz w kwietniu 1949 r. otrzymał nazwę Michała „Roli” Żymierskiego, zaś w sierpniu 1952 r. Rada Miejska zmieniła nazwę na Plac Marszałka Konstantego Rokossowskiego, która nie utrzymała się jednak długo, bo już w 1954 r. otrzymał nazwę Placu Janka Krasickiego. Kolejna zmiana nazwy rynku miała miejsce 29.10.1990 r., kiedy to nadano mu imię fundatora miasta - Zygmunta Augusta.

Park miejski w Augustowie zlokalizowany jest w centrum miasta, na Rynku Zygmunta Augusta, założony na planie czworokąta. Park miejski z czterech stron otaczają ciągi komunikacyjne (jezdnie i piesze). Główna szeroka aleja biegnie w kierunku wschód-zachód, przecięta promieniście i kuliście węższymi alejami, uzupełnionymi aleją prostopadłą do głównej w zachodniej części parku, biegnąca w kierunku północ-południe oraz obrzeżnymi alejami od północy, południa i zachodu.

Na terenie parku znajduje się zieleń wysoka i niska. Na przecięciu alei głównej z promienistymi znajduje się fontanna, a w części wschodniej parku na osi głównej alei, kolumna Zygmunta II Augusta oraz pomnik poświęcony „Tym, którzy poświęcili swe życia za wolną i sprawiedliwą ojczyznę”.

OBIEKTY SAKRALNE

➤ Kościół parafialny pw. Najświętszego Serca Pana Jezusowego

Obecny kościół murowany w stylu neoromańskim, pw. Najświętszego Serca Jezusowego pochodzi z lat 1906-1911 wg projektu Adama Piotrowskiego. Został zbudowany staraniem ks. Wincentego Nowickiego (proboszcza w latach 1899-1924). Konsekrowany został w 1932 r. przez biskupa łódzkiego Łukomskiego. Świątynia powstała w miejscu rozebranego klasycystycznego kościoła św. Bartłomieja. W 1944 r. podczas wojny kościół został częściowo zniszczony. Kościół bez wieży odbudowali parafianie pod kierownictwem ks. Wojciecha Chojnowskiego, proboszcza parafii w latach 1945-1947. Wysadzone przez Niemców w 1944 r. wieże, mające 50 m wysokości zostały odbudowane dopiero w 1986 r. Kościół został podniesiony do rangi bazyliki mniejszej w 2001 roku.

Budynek położony na ogrodzonym terenie zamkniętym ulicami 3 Maja, ks. Ściegiennego, ks. Skorupki i Kościelną. Kościół jest murowany z cegły, otynkowany. Założony został na rzucie krzyża

łacińskiego. Korpus trzynawowy, pięcioprzęsłowy z transeptem, prezbiterium węższe dwuprzęsłowe z wyodrębnioną wieloboczną apsydą. Po bokach prezbiterium jednoprzęsłowe przybudówki z wyodrębnioną wieloboczną apsydą, zakrystia od południowego-wschodu, a kaplica od południowego-zachodu. Elewacja frontowa zwieńczona trójkątnym schodkowym szczytem umieszczonym centralnie między dwoma wieżami, główne wejście poprzedzone arkadowym, kolumnowym gankiem. Elewacje przeprute oknami.

➤ **Kościół p. w. Matki Boskiej Częstochowskiej**

Według niektórych źródeł budowę cerkwi garnizonowej pod wezwaniem św. Mikołaja Cudotwórcy 104. Ustiańskiego Pułku, na placu pomiędzy budynkami koszarowymi, rozpoczęto w 1896 r., dokładna data nie jest znana. Wznoszenie świątyni zakończono w 1909 r. Po zakończeniu I wojny światowej nowe polskie władze zamieniły cerkiew na kościół garnizonowy. W czasie II wojny światowej została sprofanowana, żołnierze radzieccy krzyż na wieży zrzucili, a w jego miejsce zamontowali czerwoną gwiazdę. Świątynię zamieniono na świetlicę dla żołnierzy, a w miejscu ołtarza zrobiono scenę. Z kolei Niemcy po zajęciu Augustowa w czerwcu 1941 r. w świątyni urządzili stajnię. Jesienią 1944 r. zniszczeniu uległa wieża i część świątyni. Po wojnie w kościele urządzono najpierw magazyn zboża, a później żywności. Świątynia stała się w 1980

kościółem parafialnym nowo powstałej rzymskokatolickiej parafii Matki Boskiej Częstochowskiej. W kolejnych latach nad wejściem dobudowano betonową wieżę - dzwonnice (1989 r.).

Kościół zbudowany jest z cegły pełnej palonej o odcieniu żółtym, nie jest otynkowany. Kościół jednonawowy, nawa przykryta dachem dwuspadowym. Prezbiterium znacznie węższe i niższe, przykryte odrębnym trzyspadowym dachem. Po bokach prezbiterium znajdują się dwie znacznie niższe od niego zakrystie. Prezbiterium zamyka niewielka wieloboczna apsyda (wysokości zakrystii), nakryta wielospadowym dachem. Nad wejściem głównym dobudowana betonowa wieża - dzwonnica. Wszystkie elewacje kościoła bogato zdobione przez zastosowanie różnego rodzaju cegły (profilówka, fasonówka, gzymsówka).

➤ **Zespół kościoła parafialnego pw. Matki Boskiej Szkaplerznej w Studzienicznej**

Według legendy w 1740 r. w Studzienicznej osiedlił się pustelnik, który zbudował w lesie chatę i spędzał czas na modlitwie. Kolejny pustelnik Wincenty Murawski, major wojsk polskich, wzniósł w 1770 r. na wyspie drewnianą kaplicę. Siedem lat później przewieziono z Augustowa drewniany kościół i ustawiono na stałym lądzie w pobliżu wyspy. W 1847 r. na miejscu dawnego wzniesiono nowy kościół fundacji chłopca ze wsi Pawłówka, Szymona Andruszkiewicza. W roku 1871 zbudowano przy świątyni drewnianą dzwonnice. Kaplicę Murawskiego z czasem zastąpiono inną drewnianą i w 1872 r. obecną murowaną, do XIX w. prowadził do niej most. Pod koniec XIX w. usypano groblę, którą sukcesywnie poszerzano.

Zespół sakralny usytuowany jest na półwyspie na jeziorze Studzieniczne, pomiędzy stopniami piętrzącymi wodnymi Kanału Augustowskiego w Przewięzi i Swobodzie. Głównym

elementem zespołu jest drewniany, orientowany kościół z dzwonnica w południowo-wschodniej części cmentarza przykościelnego. Całość obwiedziona drewnianym, żerdziowym płotem. Wzdłuż północnej części ogrodzenia usytuowana jest alejka prowadząca do kaplicy na wyspie. Na wyspie znajduje się neorenesansowa kaplica. W pobliżu kaplicy znajduje się studnia oraz liczne współczesne elementy, w tym pomnik papieża św. Jana Pawła II.

CMENTARZE:

➤ **Cmentarz parafialny rzymskokatolicki na Zarzeczcu**

Cmentarz został wzniesiony ok. 1820 r. (niektóre źródła podają też datę 1800) na piaszczystych wydmach za rzeką Nettą. Dzielił się on wcześniej na osobne kwatery: rzymskokatolicką, prawosławną, ewangelicką, muzułmańską i żydowską. Dwie ostatnie znajdują się obecnie poza obecnym ogrodzeniem; pierwsza – od wschodu, druga - od zachodu. Cmentarz stale się poszerzał ze względu na to, że wznoszono na nim kolejne nagrobki (m. in. kamienne i żeliwne). Cmentarz rozrastał się w kierunku jeziora Necko⁷.

⁷ I. i W. Baturowie, Przewodnik dla turysty i wczasowicza po ziemi augustowskiej, Suwałki 1993 r., str. 36.

Główna aleja jest częścią tzw. traktu napoleońskiego, którym posuwały się idące na Moskwę korpusy prawego skrzydła księcia Hieronima Bonapartego. Najstarsza część cmentarza to kwartał od ulicy Szpitalnej do ulicy Partyzantów. Na cmentarzu znajdują się nagrobki pochodzące z różnego czasu jego funkcjonowania - od I poł. XIX w. do dnia dzisiejszego. Wśród tych najstarszych znajdują się nagrobki m. in. Michała Czyża, komisarza obwodowego i jego wnuków, dzieci inżyniera kanałowego Wojciecha Korczakowskiego z 1843 r.; Barbary Hoffmann (1844), komisarza obwodowego Michała Sakowskiego (1847).

Zlokalizowany jest na rozwidleniu ulic: Zarzecze, Partyzantów i Szpitalnej. Cmentarz ma kształt zbliżony do prostokąta, z układem alei w kierunkach północ - południe, wschód - zachód (główne - dwie północ-południe i jedna wschód-zachód, od których odchodzą aleje boczne). W części południowo-wschodniej, w sektorze 3. zlokalizowana jest kaplica grobowa rodziny Truskowskich.

➤ **Cmentarz Żołnierzy Radzieckich**

W roku 1949 przeprowadzono ekshumacje pochowanych żołnierzy radzieckich w różnych miejscowościach ziemi augustowskiej, którzy walczyli podczas II wojny światowej, razem 1510 osób. Obiekt powstał ostatecznie w 1951 r.

Położony w północno - zachodnim narożniku cmentarza rzymskokatolickiego. Założony na planie prostokąta otoczony ogrodzeniem z cegły silikatowej z bramą dwuskrzydłową, metalową, ażurową od zachodu. Centralnie umieszczony betonowy pomalowany na kolor szary obelisk na cokole i wielobocznej wysokiej podstawie. Na obelisku od przodu, u góry pięcioramienna gwiazda, a u dołu prostokątna płyta z napisem: „ŻOŁNIERZOM (/) ARMII RADZIECKIEJ (/) POLEGŁYM NA TEJ ZIEMI (/) W LATACH 1941-1944 (/) W WALCE Z FASZYZMEM (/) MIESZKAŃCY AUGUSTOWA (/). Osiem mogił w kształcie koła usytuowanych wokół obelisku przedzielonych betonowym chodnikiem. Teren cmentarza porasta zieleń wysoka i niska.

➤ **Cmentarz parafialny rzymskokatolicki w Studzienicznej**

Został zbudowany w I poł. XIX wieku. Cmentarz znajduje się na terenie parafii Matki Bożej Szkaplerznej w Studzienicznej. Położony jest w lesie, w odległości około 100 m od drogi krajowej nr 16 i ok. 300 m od kościoła parafialnego w Studzienicznej. Cmentarz na rzucie pięcioboku, otoczony drewnianym ogrodzeniem na betonowej podmurówce, z metalową dwuskrzydłową bramą główną z furtką od ulicy Studzienicznej. Przebieg alei północ-południe i wschód-zachód. Mimo

przekształceń układu przestrzennego cmentarza, układ całości oraz układ nagrobków i mogił czytelny. Znajdują się w jego granicach nagrobki pochodzące z różnego czasu jego funkcjonowania - od II poł. XIX w. do dnia dzisiejszego.

BUDYNKI UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ:

➤ **Budynek Dawnej Poczty**

Wybudowany został na przełomie 1828/1829 roku według projektu Henryka Marconiego. Marconi pod koniec lat 20. XIX w. planował regulację i przebudowę Augustowa na siedzibę województwa. W obiekcie mieściła się stacja przegrzegowa na 16 koni, ekspedycja oraz pokoje dla specjalnych gości (m. in. dla cara). Korzystały z niej poczty wozowe, nadzwyczajne listowe (kurierskie) i osobowo-listowe (ekstrapoczty i zwyczajne) do Kowna i Warszawy, a od Grodna tylko wozowe. W 1964 roku w środkowej części kompleksu powstał hotel, który w 1979 roku zastąpiła Państwowa Szkoła Muzyczna I stopnia im. Emila Młynarskiego, która mieści się tu do dzisiaj.

OBIEKTY TURYSTYCZNE:

➤ Dom Turysty

W związku z wielką popularnością Augustowa i niewystarczającą liczbą miejsc noclegowych Liga Popierania Turystyki zdecydowała się na budowę ośrodka wypoczynkowego w mieście. Ustalono teren Białej Góry nad Neckiem jako miejsce pod inwestycję, która miała obejmować urządzenie plaży z rozbieralniami, basenu-przystani z trybunami, kawiarnię i restaurację z salą dancingową i werandami oraz hotel na 250 osób, dodatkowo budynki gospodarcze, garaże oraz park z kortem tenisowym. Obiekt zaprojektował znany warszawski architekt Maciej Nowicki wraz z zespołem: Stanisławą Nowicką, Aleksandrem Kodelskim i Władysławem Stokowskim, Zachował się dziennik budowy obiektu rozpoczęty 6 listopada 1937 r. a zakończony 9 lutego 1939 r. Firma Dionizego Cieślaka rozpoczęła budowę, prowadząc intensywne prace na dwie zmiany. Ze względu na kłopoty finansowe odstąpiono od tynkowania obiektu, na co w czasie osobistej lustracji budowy 1 grudnia 1937 r. zgodził się jego główny architekt Maciej Nowicki. Prace budowlane zakończono wiosną 1938 r., zaś montażowe i wykończeniowe 9 lutego 1939 r. Uroczyste otwarcie Domu Turysty, bo tak też zwano obiekt, nastąpiło 27 maja 1939 r. Na przestrzeni czasu zmieniała się również nazwa obiektu: „Hotel nad Jeziorami” (1939), „Dom Turysty”, ob. „Zajazd Hetman”.

Dom Turysty usytuowany jest na terenie zalesionym nad jeziorem Necko, przy ul. Sportowej. Budynek zbudowany jest z cegły palonej, żółtej, z zastosowaniem okładzin z kamienia łamanego,

powstał na planie prostokąta, z wyraźnym podziałem na część hotelową i restauracyjną. W narożnikach płn.-wsch. i płd.-wsch. dobudowane przybudówki. Obiekt dwukondygnacyjny, z centralnie usytuowanym wejściem. Wejście do prostego gmachu o rytmicznym układzie okien osłania lekki, falujący daszek, wsparty na wysokich i cienkich słupach. Modernistyczną prostotę i czystość formy przełamano tu także okładając chropowatym kamieniem część elewacji. Elewacja płn.-zach. (od strony jeziora) na pierwszym piętrze wyposażona jest w długi balkon umocowany na betonowych wspornikach. Na elewacji frontowej umieszczona została tablica memoratywna poświęcona arch. Maciejowi Nowickiemu, ufundowana przez mieszkańców Augustowa. Hotel jest doskonale zharmonizowany z otaczającym go krajobrazem.

➤ **Zespół dawnego Oficerskiego Yacht Clubu**

W grudniu 1933 r. klub OYC RP posiadał plany budowy obiektu w Augustowie wg. projekcji warszawskiego architekta Juliusza Nagórskiego. Ze względu na wysoki koszt budowy obiekt powstał jako wspólne dzieło OYC RP i Fundacji Oficerskich Domów Wypoczynkowych (FODW). Prace ziemno-niwelacyjne i baseny portowe wykonali saperzy 1 Pułku Ułanów Krechowieckich. Obiekt w stanie surowym powstawał od 20 września do 20 listopada 1934 r., budowało go 400 robotników z grodzieńskiej firmy Prudowskiego, pod nadzorem inż. Stanisława Domaszewskiego. Otwarcie odbyło się 7 lipca 1935 r. W 1939 roku zajęty został przez wojska

sowieckie, w latach 1939-1940 przekształcony został na dom sanatoryjny oficerów frontu fińskiego. Po wojnie gmach gł. pełnił także funkcję aresztu podczas wielkiej obławy NKWD. W 1951 przejął go Fundusz Wczasów Pracowniczych. Do 1997 r. był tu Wojskowy Dom Wypoczynkowy. W 1998 roku przejęła go Agencja Mienia Wojskowego, która w roku następnym ponownie uruchomiła ośrodek. We wrześniu 1999 roku kompleks sprzedano.

Zlokalizowany jest na półwyspie Pień nad jeziorem Białym. Granice zespołu, od strony zachodniej, północnej i południowej stanowi brzeg Jeziora Białego, od zachodu i południowego zachodu teren PKP z linią kolejową Augustów-Suwałki. Główne i jedyne wejście do zespołu od strony ul. Klonownica. Poszczególne elementy funkcjonalne zespołu połączone są ścieżkami skomunikowanymi z asfaltową drogą dojazdową, łączącą półwysep z miastem. Zespół dawnego Oficerskiego Yacht Clubu to: budynek główny, drewniana portiernia, budynek przystani usytuowany po drugiej stronie zatoki oraz otaczający całość park leśny. Głównym elementem zespołu i dominantą architektoniczną jest budynek Yacht Clubu.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń

Analiza SWOT stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, pozwalających na porządkowanie informacji oraz diagnozowanie sytuacji wspólnoty samorządowej w konkretnym aspekcie. Stanowi użyteczną pomoc przy dokonywaniu oceny zasobów i otoczenia danej jednostki samorządu terytorialnego, ułatwia też identyfikację problemów i określenie priorytetów rozwoju. Jej nazwa to skrót od pierwszych liter angielskich słów, stanowiących jednocześnie pola przyporządkowania czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego - silne strony, słabe strony, szanse i zagrożenia.

Czynniki rozwoju podzielić można, ze względu na ich pochodzenie - na wewnętrzne, na które społeczność lokalna ma wpływ (silne i słabe strony), oraz na czynniki zewnętrzne - umiejscowione w bliższym i dalszym otoczeniu jednostki (szanse i zagrożenia), na które społeczność lokalna nie ma bezpośredniego wpływu. Jednocześnie czynniki te można podzielić według kryterium charakteru wpływu na społeczność lokalną, dzięki czemu wyróżnić można czynniki: pozytywne, czyli atuty i szanse, oraz negatywne, czyli słabości i zagrożenia.

Samorząd miasta może oddziaływać szczególnie w zakresie kształtowania opinii społecznej, wskazywania potrzeb i możliwości działań oraz inicjowania i nadzorowania konkretnych przedsięwzięć. W przypadku obiektów, które stanowią własność osób fizycznych lub prawnych inicjatywy miasta mogą być tylko pomostem do współpracy z właścicielami, którzy faktycznie i prawnie odpowiadają za stan zabytków.

Zestawienie wniosków wynikających z analizy SWOT diagnozuje obecną sytuację dotyczącą stanu dziedzictwa kulturowego w gminie oraz jego ochrony. Jednocześnie stanowi bazę do sformułowania priorytetów, kierunków działań i zadań w zakresie ochrony i zarządzania dziedzictwem miasta.

Poniżej przedstawiono silne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia dotyczące zasobu zabytkowego, warunków dla realizacji działań w zakresie inicjowania, wspierania, koordynowania badań i prac budowlanych w odniesieniu do nieruchomości zabytkowych, jak również upowszechniania i promowania dziedzictwa materialnego i niematerialnego dla rozwoju miasta Augustowa.

Analiza SWOT

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Rozpoznana historia miasta. ➤ Bogaty zasób zabytków na terenie miasta, w tym wpisanych do rejestru zabytków. ➤ Zaktualizowana gminna ewidencja zabytków. ➤ Dobry stan zachowania najważniejszych obiektów zabytkowych (m. in. Dawna Poczta, Kanał Augustowski, Zespół dawnego Oficerskiego Yacht Clubu, „Dom Turka”, Kościół parafialny pw. NSJ). ➤ Kanał Augustowski jako kluczowy obiekt dziedzictwa o randze lokalnej, krajowej i międzynarodowej. ➤ Dobrze zachowany układ urbanistyczny miasta. ➤ Zachowane obiekty architektury drewnianej. ➤ Występowanie stanowisk archeologicznych. ➤ Atrakcyjne połączenie dziedzictwa kulturowego z walorami przyrodniczymi. ➤ Występowanie obszarów chronionych oraz bogate walory przyrodnicze na terenie miasta. ➤ Opracowane miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego uwzględniające ochronę dziedzictwa kulturowego oraz wyznaczone strefy ochrony konserwatorskiej. ➤ Uwzględnienie potrzeb ochrony dziedzictwa kulturowego w dokumentach strategicznych miasta. ➤ Wyznaczona strefa rewitalizacji (Uchwała nr XXXVII/350/17 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 10 sierpnia 2017 r.). ➤ Rozwijająca się oferta muzealna, kulturalna i edukacyjna. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Niewłaściwie prowadzone remonty obiektów zabytkowych, przebudowy prowadzące do utraty cech stylowych obiektów. ➤ Przekształcenia i rozbiórki obiektów historycznych, samowolne działania w obrębie zabytków, bez uzgodnień z konserwatorem zabytków (m.in. zjawisko niewłaściwej wymiany stolarki okiennej na stolarkę PCV). ➤ Degradacja elementów historycznych układów przestrzennych poprzez lokalizację nowej zabudowy. ➤ Brak świadomości części właścicieli prywatnych o wartościach zabytkowych posiadanych obiektów. ➤ Niska świadomość właścicieli prywatnych i brak dostatecznej wiedzy na temat możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na niezbędne prace renowacyjne i restauratorskie. ➤ Mieszana struktura własnościowa, utrudniająca porozumienie w sprawie remontów. ➤ Niewystarczające środki finansowe przeznaczone na konserwację, restauracje obiektów zabytkowych. ➤ Część zabytków jest nieużytkowana lub jest użytkowana niewłaściwie. ➤ Niedostateczna promocja dziedzictwa: brak kompleksowej strategii informacyjnej i materiałów promujących lokalne zabytki. ➤ Brak spójnej polityki w zakresie oznakowania obiektów zabytkowych. Niedostateczne tablice informacyjne i brak oznakowanych obiektów zabytkowych.

SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Możliwość pozyskania środków zewnętrznych m.in. Środki z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, WKZ, programy wojewódzkie oraz unijne. ➤ Rozwój turystyki kulturowej i edukacyjnej. Dziedzictwo może zostać wykorzystane jako zasób promujący miasto, przyczyniając się do rozwoju lokalnej gospodarki i wzmocnienia tożsamości. ➤ Rozwój szlaków turystycznych opartych na dziedzictwie kulturowym. ➤ Organizacja wydarzeń promujących dziedzictwo: festiwale, jarmarki i rekonstrukcje historyczne mogą zwiększyć świadomość i zainteresowanie historią regionu. ➤ Rozwój cyfrowych form udostępnienia dziedzictwa: digitalizacja, aplikacje, audio-przewodniki, VR. ➤ Możliwość współpracy z innymi samorządami, parafiami, organizacjami pozarządowymi oraz mieszkańcami w zakresie popularyzacji i ochrony dziedzictwa. ➤ Wysoka świadomość władz Miasta oraz pracowników Urzędu o potrzebie intensyfikowania działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego miasta. 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Postępująca degradacja niektórych obiektów zabytkowych (np. Dom Drzewiarza), brak podjęcia prac w odpowiednim czasie przy niektórych obiektach doprowadzić może do ich utraty. ➤ Postrzeganie obiektu zabytkowego wyłącznie poprzez pryzmat ich gospodarczego wykorzystania lub przeciwnie – jedynie jako zasobu historycznego. ➤ Niewłaściwe stosowanie nowych elementów budowlanych i technologii przy odnawianiu i remontach obiektów zabytkowych. ➤ Zagospodarowywanie zabytkowych obiektów i historycznych przestrzeni w sposób powodujący utratę ich charakteru i wartości. ➤ Wysokie koszty prac konserwatorskich.

7. Założenia programowe

Gminny Program opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028 stanowi dokument określający kierunki działań w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego miasta. Program bazuje na ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz wytycznych Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Jego celem jest zapewnienie skutecznej ochrony, zachowania i promocji zabytków nieruchomych, ruchomych, archeologicznych oraz dziedzictwa niematerialnego.

7.1. Priorytety programu opieki

Na podstawie analizy szans i zagrożeń występujących w otoczeniu oraz mocnych i słabych stron miasta Augustowa w odniesieniu do dziedzictwa kulturowego, określono następujące priorytety działań w zakresie opieki nad zabytkami:

PRIORYTET I

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego gminy, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Augustowa

PRIORYTET II

Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego

PRIORYTET III

Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości wśród mieszkańców

7.2. Kierunki działania i zadania programu opieki

PRIORYTET I Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego miasta, jako element rozwoju społeczno-gospodarczego miasta Augustowa	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Zahamowanie degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	<ul style="list-style-type: none">➤ Opracowanie corocznego systemu przeglądu stanu technicznego obiektów zabytkowych będącego własnością miasta.➤ Opracowanie długofalowego, uwzględniającego kompleksowość działań planu remontów obiektów zabytkowych znajdujących się w zasobach komunalnych.➤ Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich przy obiektach zabytkowych stanowiących własność miasta.➤ Długofalowa rewaloryzacja zabytkowego układu urbanistycznego miasta Augustowa oraz zabytkowego układu dzielnicy LIPOWIEC, poprzez systematyczną renowację zabytkowych obiektów.➤ Zmiana sposobu użytkowania lub adaptacja nieużytkowanych obiektów zabytkowych (będących własnością miasta) do nowych funkcji.➤ Podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na rewaloryzację zabytków będących własnością miasta.
Podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, turystyczne i edukacyjne	<ul style="list-style-type: none">➤ Określenie zasad i konsekwentne ich wdrażanie w zakresie umieszczania szyldów i reklam na obiektach zabytkowych poprzez

	<p>kontynuowanie działań zmierzających do przyjęcia tzw. „uchwały krajobrazowej” o której mowa w art. 37a ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Prowadzenie bieżących prac porządkowych i remontowych na nieczynnych cmentarzach i mogiłach wojennych oraz żydowskich. ➤ Kontynuacja działań inwestycyjnych dotyczących odnowienia nawierzchni dróg oraz chodników prowadzących do obiektów zabytkowych.
<p>Podjęmowanie działań umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Współpraca z urzędami pracy w zakresie prowadzenia bieżących prac pielęgnacyjnych, porządkowych i zabezpieczających na terenach objętych ochroną konserwatorską. ➤ Szkolenie osób bezrobotnych w zanikających rzemiosłach (np. ciesielstwo, bartnictwo, kuśnierstwo, kowalstwo itp.). ➤ Wspieranie utrzymywania na rynku pracy zanikających rzemiosł i zawodów (np. poprzez realizację Hallandzkiego Modelu Konserwacji Zabytków, w myśl zasady „ratować zabytki, ratować pracę, ratować rzemiosło”). ➤ Wspieranie rozwoju działalności gospodarczej w zabytkowych obiektach oferujących wypoczynek i rozrywkę (regionalne potrawy, zwyczaje itp.) oparte na miejscowych tradycjach.
<p>PRIORYTET II</p> <p>Ochrona i świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego</p>	
<p>KIERUNKI DZIAŁAŃ</p>	<p>ZADANIA</p>
<p>Zintegrowana ochrona dziedzictwa kulturowego i środowiska przyrodniczego</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Przestrzeganie zasad ochrony dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego wskazanych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, ich aktualizacja oraz opracowanie nowych planów uwzględniających ochronę dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego. ➤ Bieżąca pielęgnacja zieleni oraz rozwój terenów zielonych (zgodny z Miejski Plan Adaptacji do zmian klimatu Miasta Augustowa do 2034 r.).

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wznowienie prac nad wpisaniem Kanału Augustowskiego na Listę Światowego dziedzictwa UNESCO. ➤ Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego przez sukcesywne wdrażanie zapisów tzw. „uchwały krajobrazowej” (po uzyskaniu wymaganych przepisami uzgodnień i jej uchwaleniu). ➤ Tworzenie programów partnerskich z organizacjami pozarządowymi i instytucjami naukowymi.
Realizowanie zadań kompetencyjnych samorządu dotyczących opieki nad zabytkami, jako potwierdzenia uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Przyjęcie przez Radę Gminy Programu opieki nad zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028 oraz okresowe monitorowanie jego realizacji. ➤ Prowadzenie i bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków nieruchomości miasta Augustowa. ➤ Sporządzenie oraz w miarę potrzeb aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych Miasta Augustowa sporządzonego na podstawie otrzymanych aktualizacji od właścicieli lub zarządców obiektów zabytkowych.
Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Stworzenie systemu doradztwa dla właścicieli zabytków, obejmującego konsultacje konserwatorskie i pomoc w pozyskiwaniu dotacji zewnętrznych. ➤ Wprowadzenie dodatkowych działań w postaci tzw. zachęty finansowej np. poprzez dotacje na prace przy zabytkach. ➤ Partnerstwa publiczno-prywatne – zachęcanie do współpracy inwestorów, przedsiębiorców i organizacji pozarządowych.
PRIORYTET III	
Badanie i dokumentacja dziedzictwa kulturowego oraz promocja i edukacja służąca budowaniu tożsamości wśród mieszkańców	
KIERUNKI DZIAŁAŃ	ZADANIA
Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym miasta	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Wykorzystanie mediów społecznościowych do promocji miejsc i obiektów zabytkowych. ➤ Aktualizacja oraz powiększenie informacji o zabytkach na oficjalnej stronie internetowej Miasta: http://www.augustow.pl,

<p>Edukacja i popularyzacja wiedzy o lokalnym i regionalnym dziedzictwie kulturowym</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Organizowanie szkoleń oraz bieżące doradztwo dla właścicieli zabytków na temat zasad konserwacji i dostępnych form wsparcia. ➤ Współpraca z placówkami edukacyjnymi w celu wprowadzania prelekcji na temat ochrony zabytków. ➤ Współpraca z bibliotekami i szkołami w zakresie np.: warsztatów historii lokalnej i genealogii oraz szkolnych projektów dokumentujących lokalne zabytki. ➤ Współpraca z organizacjami turystycznymi oraz instytucjami związanymi z opieką i promocją dziedzictwa kulturowego w zakresie inicjowania i organizacji obchodów Europejskich Dni Dziedzictwa na terenie miasta i regionu. ➤ Budowa i utrzymanie Muzeum Kanału Augustowskiego jako miejsca edukacji, badań i popularyzacji wiedzy o dziedzictwie kulturowym Kanału Augustowskiego i regionu.
<p>Rozwój turystyki kulturowej oraz promocja dziedzictwa kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Współpraca z organizacjami turystycznymi w zakresie promocji miasta. ➤ Rozbudowa istniejących szlaków turystycznych i tworzenie nowych (szlaki tematyczne, ścieżki edukacyjne, wirtualne spacerzy 3D po zabytkach itp.). ➤ Wykorzystanie do popularyzacji i promocji dziedzictwa cyfrowych technologii (np. aplikacje, audio-przewodniki, VR, itp.) ➤ Oznakowanie zabytków oraz ustawienie tablic z krótkimi informacjami o zabytkach. ➤ Organizacja wydarzeń promujących dziedzictwo: festiwale, jarmarki i rekonstrukcje historyczne, spacerzy miejskie itp. ➤ Publikacje i wydarzenia promujące historię miasta, w tym organizacja seminariów, prelekcji i konferencji. ➤ Współpraca z muzeami, szkołami, stowarzyszeniami i wspólnotami wyznaniowymi przy organizacji wydarzeń.
<p>Ochrona niematerialnego dziedzictwa kulturowego</p>	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Dokumentacja i archiwizacja poprzez nagrania wywiadów z najstarszymi mieszkańcami, digitalizacja zbiorów (fotografie, nagrania audio i wideo) oraz

	<p>opracowanie publikacji dotyczących lokalnej kultury i historii. Wspieranie działalności Instytutu Pileckiego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Wsparcie dla inicjatyw społecznych zajmujących się ochroną dziedzictwa niematerialnego. ➤ Organizacja festiwali i wydarzeń tematycznych promujących lokalną historię i kulturę. ➤ Tworzenie lokalnej bazy wiedzy poprzez opracowanie cyfrowego archiwum tradycji regionu dostępnego dla mieszkańców i badaczy ➤ Wsparcie tradycyjnych rzemiosł i sztuki ludowej organizacja warsztatów i szkoleń dla mieszkańców oraz współpraca z twórcami ludowymi. ➤ Promowanie lokalnych tradycji w życiu społecznym, włączenie elementów dziedzictwa niematerialnego do wydarzeń kulturalnych, festiwali oraz programów edukacyjnych.
--	---

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z zapisem ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami odpowiedzialny za realizację wdrożenia programu jest Burmistrz Miasta Augustowa. Partnerami w realizacji programu mogą być organizacje i stowarzyszenia społeczne aktywne w dziedzinie kultury. W zakresie edukacji i promocji istotną rolę do spełnienia mają placówki oświatowe oraz inne instytucje kultury działające w granicach miasta. Celowe jest realizowanie współpracy z instytucjami wojewódzkimi i państwowymi (muzea, media, ośrodki akademickie, Wojewódzki Konserwator Zabytków, Narodowy Instytut Dziedzictwa). Podstawowym narzędziem realizacji programu w zakresie ochronnym pozostaje prawo miejscowe, a szczególnie regulacje w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego miasta.

Faktyczne wdrażanie Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami odbywa się poprzez realizację zaplanowanych zadań dla osiągnięcia założonych celów. W związku z powyższym wymagają uruchomienia instrumenty wdrażania, którymi są przede wszystkim:

- **instrumenty prawne** - realizowane jako kompetencje władz samorządowych wywodzące się z przepisów ustawowych, m.in.: podejmowanie uchwał w sprawie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, podejmowanie uchwał w sprawie ochrony krajobrazu kulturowego, podejmowanie uchwał w sprawie dofinansowywania prac konserwatorskich,

restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków, wykonywanie decyzji administracyjnych w zakresie związanym z ochroną zabytków, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków, itp.;

- **instrumenty finansowe** - finansowanie prac konserwatorskich lub robót budowlanych przy obiektach zabytkowych (wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków) będących własnością gminy; udzielanie dotacji na prowadzenie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków lub ujętych w gminnej ewidencji zabytków nie stanowiących własności gminy (instytucje kościelne, właściciele prywatni, podmioty gospodarcze itp.); aktywne pozyskiwanie środków z innych źródeł na realizację prac konserwatorskich przy obiektach zabytkowych będących własnością gminy oraz wspieranie innych właścicieli w pozyskiwaniu środków finansowych na prowadzenie prac konserwatorskich przy innych niż gminne obiektach zabytkowych;
- **instrumenty koordynacji** - konsekwentna realizacja projektów, programów i zadań dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w gminnych dokumentach strategicznych i dokumentach planistycznych; ustanowienie ścisłej współpracy w tym zakresie z instytucjami kościelnymi, lokalnymi organizacjami pozarządowymi działającymi na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego, właścicielami obiektów zabytkowych, a także innymi jednostkami samorządowymi szczebla powiatowego i wojewódzkiego;
- **instrumenty społeczne** - wdrożenie stałego systemu konsultacji społecznych projektów i dokumentów odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego; realizacja badań opinii społecznych (np. ankietowych) odnośnie planowanych działań i projektów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego, ale także wykorzystaniem go do np. rozwoju turystyki kulturowej; inspirowanie i koordynowanie działań edukacyjnych i szkoleniowych dla właścicieli obiektów zabytkowych; rozwijanie współpracy z organizacjami społecznymi i pozarządowymi w zakresie wszelkich działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego;
- **instrumenty kontrolne** – wprowadzenie systemu monitorowania stanu realizacji zapisów dotyczących dziedzictwa kulturowego w strategicznych dokumentach gminnych; wprowadzenie systemu monitorowania stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy; wprowadzenie zasady okresowej aktualizacji gminnej ewidencji zabytków wraz z oceną stanu zachowania obiektów zabytkowych ujętych w gminnej ewidencji zabytków; sporządzenie raportu z realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025–2028.

Istotne jest rozróżnienie instrumentów wdrażania gminnego programu opieki nad zabytkami w dwóch kategoriach zadań:

1. W sprawach związanych z realizacją kompetencji ustawowych samorządu miasta oraz realizacji zobowiązań właścicielskich w stosunku do zabytków pozostających mieniem komunalnym. W tym zakresie mamy do czynienia z instrumentami zarządczymi, z działaniami inwestycyjnymi i bieżącym finansowaniem obiektów, a także z odpowiedzialnością bezpośrednią za stan i sposób użytkowania obiektów zabytkowych.
2. W sprawach związanych z działaniami ochronnymi w stosunku do obiektów i obszarów o innej własności, niż komunalna. W tym przypadku rola samorządu gminnego sprowadza się do inicjowania, współdziałania, wspierania, nadzorowania i interweniowania, zależnie od oceny sytuacji dotyczących konkretnego zabytku, czy problemu. W przypadkach kryzysowych niezbędna jest współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, w związku ze szczególnymi kompetencjami i możliwościami działania specjalizowanej administracji państwowej.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, burmistrz ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Miejską w Augustowie.

Przy ocenie realizacji oraz efektów wprowadzenie gminnego programu opieki nad zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028 przyjmuje się następujące kryteria oceny (wskaźniki):

- poziom (w % lub liczbach) wydatków budżetu miasta na ochronę i opiekę nad zabytkami,
- wysokość dorocznych środków finansowych przeznaczonych w budżecie gminy na realizację zadań własnych samorządu w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
- wartość finansowa wykonanych prac remontowo-konserwatorskich przy zabytkach oraz liczba obiektów poddanych ww. pracom,
- wartość pozyskanych środków finansowych na ochronę zabytków ze źródeł zewnętrznych,
- zakres i skala współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw, działań edukacyjnych na terenie miasta,
- liczbę wydanych artykułów dotyczących zabytków znajdujących się na terenie miasta w prasie lokalnej lub serwisach internetowych,
- ilość zajęć edukacyjnych, konkursów lub wycieczek zorganizowanych w ramach zajęć szkolnych i pozaszkolnych związanych z dziedzictwem kulturowym miasta Augustowa,
- poziom objęcia terenu miasta miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

System finansowania ochrony zabytków w Polsce tworzą rozwiązania prawne zawarte w kilku aktach prawnych. W najszerszym zakresie zasady finansowania zabytków reguluje ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Zgodnie z prawem opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza. Opieka ta polega m.in. na zapewnieniu warunków do: prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie, dokumentowania zabytku, popularyzacji wiedzy o nim. Finansowanie tych działań także jest obowiązkiem podmiotu posiadającego tytuł prawny do zabytku (niezależnie czy jest to podmiot prywatny, wyznaniowy, samorządowy czy państwowy). Wsparciem w realizacji tych zadań mogą być środki publiczne przekazywane w formie dotacji celowej, udzielanej na wniosek właściciela zabytku, użytkownika lub osób przez nie upoważnionych. Ustawa o ochronie zabytków określa zasady udzielania dotacji przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków. Dotacje udzielane przez ministra i wojewódzkich konserwatorów zabytków mogą być udzielane na szereg działań przy zabytkowych obiektach wpisanych do rejestru zabytków, niezbędnych dla zachowania i poprawy stanu technicznego oraz substancji zabytkowej obiektu.

Dodatkowo dotacje na działania przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub gminnej ewidencji zabytków mogą być udzielane przez organy stanowiące jednostki samorządu terytorialnego (gminy, powiaty, województwa) na zasadach określonych w podjętej przez dany organ uchwale. O dofinansowanie prac obiektów zabytkowych położonych na terenie Miasta Augustowa można ubiegać się z następujących źródeł:

Źródła krajowe:

- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona Zabytków (Informacja dostępna jest na stronie internetowej:
<https://www.gov.pl/web/kultura/>)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Wspieranie działań muzealnych (Informacja dostępna jest na stronie internetowej:
<https://www.gov.pl/web/kultura/>)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Kultura ludowa i tradycja (Informacja dostępna jest na stronie internetowej:
<https://www.gov.pl/web/kultura/>)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona dziedzictwa kulturowego za granicą (Informacja dostępna jest na stronie internetowej:
<https://www.gov.pl/web/kultura/>)

- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Ochrona zabytków archeologicznych (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/kultura/>)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Dziedzictwo kulturowe – Miejsca Pamięci Narodowej (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/kultura/>)
- Program Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego: Kultura Cyfrowa (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/kultura/>)
- Promesa Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/kultura/>)
- Dotacje Podlaskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.gov.pl/web/wuoz-bialystok>)
- Dotacje celowe z budżetu Województwa Podlaskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, znajdującym się na terenie województwa podlaskiego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://bip.podlaskie.eu>)
- Dotacje z budżetu Gminy Miasta Augustów na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na obszarze Gminy Miasta Augustów (Uchwała nr LIX/567/22 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na obszarze Gminy Miasta Augustów, zmieniona Uchwałą nr III/38/24 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 27 czerwca 2024 r.)
- Dotacje z budżetu Powiatu Augustowskiego na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na terenie powiatu augustowskiego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://powiat-augustowski.eu/>).
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji – Fundusz Kościelny (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://mswia.gov.pl/pl/wyznania-immniejszosci/fundusz-koscielny>)
- Fundusz Termomodernizacji i Remontów, obsługiwany przez Bank Gospodarstwa Krajowego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.mir.gov.pl)

i www.bgk.com.pl) oraz <https://www.bgk.pl/osoby-fizyczne/fundusz-termomodernizacji-iremontow/>

Źródła zagraniczne:

Źródła unijne w ramach funduszy strukturalnych:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: rpo.wrotapodlasia.pl oraz <https://funduszeupodlaskie.pl/>)
- Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: <https://www.pois.gov.pl> oraz www.nfosigw.gov.pl)
- Program Polska Cyfrowa (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.polskacyfrowa.gov.pl oraz www.funduszeuropejskie.gov.pl)

Źródła poza unijne:

- Norweski Mechanizm Finansowy oraz Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego (Informacja dostępna jest na stronie internetowej: www.eog.gov.pl).

11. Realizacja i finansowanie przez miasto zadań z zakresu ochrony zabytków

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami na każdym właścicielu i posiadaczu zabytku spoczywają obowiązki wynikające z zasad sprawowania opieki nad zabytkami. Dbanie o stan zabytku, tym samym ponoszenie nakładów na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane spoczywa na właścicielu i posiadaczu obiektu zabytkowego, dysponującego tytułem prawnym. W przypadku jednostki samorządu terytorialnego prowadzenie i finansowanie wspomnianych prac i robót jest zadaniem własnym. Pełna realizacja zadań z zakresu ochrony zabytków przez samorząd miasta powinna przebiegać dwutorowo, uwzględniając poniższe priorytety:

- 1) opieka nad zabytkowymi obiektami i obszarami, których właścicielem lub współwłaścicielem jest Gmina Miasto Augustów;
- 2) kształtowanie przestrzeni publicznych oraz ochrona dziedzictwa kulturowego (w tym krajobrazu kulturowego) na całym obszarze Gminy Miasto Augustów.

Gmina Miejska jako właściciel zabytków jest ustawowo zobligowana do opieki nad nimi tj. utrzymywania w dobrym stanie technicznym, przeprowadzania remontów i bieżących konserwacji. Władze gminy powinny dołożyć wszelkich starań, aby stan zabytków, jak i całej przestrzeni publicznej, wpływał pozytywnie na jakość życia mieszkańców, a turystów i gości zachęcał do dłuższych pobytów w mieście i regionie. Mechanizmem sprzyjającym takim działaniom może być zapewnienie środków finansowych na dotacje na prace przy zabytkach, które udzielane

są właścicielom i zarządcom. W tym celu Gmina Miasto Augustów udziela dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na obszarze Gminy Miasta Augustów (Uchwała nr LIX/567/22 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 29 grudnia 2022 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków lub znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków, położonych na obszarze Gminy Miasta Augustów, zmieniona Uchwałą nr III/38/24 Rady Miejskiej w Augustowie z dnia 27 czerwca 2024 r.).

Realizacja zadań inwestycyjnych uzależniona będzie w szczególności od przyjmowanych przez Radę Miejską w Augustowie uchwał budżetowych oraz uzyskanych środków zewnętrznych.

Uzasadnienie

Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2024 r. poz. 1292) nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami. Rada Miejska przyjmuje program na okres 4 lat po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Załączony do niniejszej uchwały „Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Augustowa na lata 2025-2028” spełnia wymogi ustawowe i ma na celu przyczynić się do wyeksponowania poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego gminy, a także do zahamowania procesów degradacji i doprowadzenia do poprawy stanu zachowania zabytków na terenie gminy, jak również do podejmowania działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

Zgodne z art. 89 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 1153) jeżeli prawo uzależnia ważność rozstrzygnięcia organu gminy od jego zatwierdzenia, uzgodnienia lub zaopiniowania przez inny organ, zajęcie stanowiska przez ten organ powinno nastąpić nie później niż w ciągu 14 dni od dnia doręczenia tego rozstrzygnięcia lub jego projektu (ust. 1). Jeżeli organ, o którym mowa w ust. 1, nie zajmie stanowiska w sprawie, rozstrzygnięcie uważa się za przyjęte w brzmieniu przedłożonym przez gminę, z upływem terminu określonego w ust. 1 (ust. 2).

Podlaski Wojewódzki Konserwator Zabytków w określonym ww. przepisami terminie nie zajął stanowiska w sprawie, w związku z tym zaopiniowanie uważa się za przyjęte w przedłożonym brzmieniu.